

**ACADEMIA DE STUDII ECONOMICE A MOLDOVEI
COMITETUL SINDICAL AL SALARIAȚILOR ASEM
ASOCIAȚIA „SENIORII ASEM”**

**Dumitru TODOROI
Eduard HÎRBU
Valentina CAPAȚINA
Mihai PAIC**

SOCIETATEA CONȘTIINȚEI PENTRU ÎMBĂTRÂNIREA SĂNĂTOASĂ

Chișinău-2024

ACADEMIA DE STUDII ECONOMICE A MOLDOVEI

COMITETUL SINDICAL AL SALARIAȚILOR ASEM

ASOCIAȚIA „SENIORII ASEM”

**Dumitru TODOROI
Eduard HÎRBU
Valentina CAPAȚINA
Mihai PAIC**

SOCIETATEA CONȘTIINȚEI PENTRU

ÎMBĂTRÂNIREA SĂNĂTOASĂ

**Consiliul de Administrare a Asociației „Seniorii ASEM”:
Dumitru TODOROI, Boris CHISTRUGA, Mihai PAIC,
Constantin MATEI, Ion BUNU, Vasile BUCUR,
Valentina CAPAȚINA, Marina COBAN, Elena CHICU**

Chișinău, 2024

CZU 316.3/.4=135.1=111

S 65

**Redactori responsabili: Zinovia TOACĂ, conf.univ.dr., ASEM
Igor MELNIC, conf.univ.dr., ASEM**

**DESCRIEREA CIP A CAMEREI NAȚIONALE A CĂRȚII DIN REPUBLICA MOLDOVA
Societatea conștiinței pentru îmbătrânirea sănătoasă / Dumitru Todoroi, Eduard Hîrbu,
Valentina Capațina Mihai Paic ; redactori responsabili: Zinovia Toacă, Igor Melnic ;
Academia de Studii Economice din Moldova, Comitetul Sindical al Salariaților ASEM,
Asociația "Seniorii ASEM". – [Chișinău] : SEP ASEM, 2024. – 95 p. : fot.**

Cerințe de sistem: PDF reader.

**În cuprinsul lucrării și alți aut. – Texte, rez.: lb. rom., engl. – Referințe bibliogr. la sfârșitul
art. – În red. aut.**

ISBN 978-9975-167-45-1 (PDF).

316.3/.4=135.1=111

S 65

ISBN 978-9975-167-45-1 (PDF).

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.10908012>

**© *Autori:* Dumitru TODOROI
Eduard HÎRBU
Valentina CAPAȚINA
Mihai PAIC**

© Serviciul Editorial-Poligrafic al ASEM

© 2024. Autorii lucrării. Toate drepturile sunt rezervate. Reproducerea integrală sau parțială a textului, prin orice mijloace, fără acordul autorilor, este interzis și se pedepsește conform legii.

ÎMBĂTRÂNIREA SĂNĂTOASĂ ÎN SOCIETATE REPREZINTĂ SCOPUL DECADEI ONU PENTRU ANII 2021-2030

Dumitru TODOROI, Eduard HÎRBU, Lucia GUJUMAN, Mihai PAIC

Cea de-a 13-a Conferință Internațională TELE a tinerilor cercetători se va desfășura la Chișinău, Republica Moldova, în perioada 15-16 martie 2024 (TELE-2024). TELE-2024 se dedică creării unei etape pentru schimbul celor mai recente rezultate ale cercetării și împărtășirea metodelor avansate de cercetare din cadrul Deceniului ONU 2021-2030 Îmbătrânire sănătoasă.

Mic istoric al activităților de cercetare intergenerațională.

Bătrânețea este o etapă specială de viață pentru persoanele în vârstă și o abordare adecvată de către societate a acestui fenomen este foarte necesară.

Profesorii adulți din ASEM, cu sprijinul Administrației instituției, au format o asociație de profesori, care funcționează după principiile „ASEM este casa mea” și „Casa mea este ASEM”. Modalitatea de a realiza aceste deziderate este de a permite persoanelor în vârstă din ASEM să lucreze la institutul său natal până la adânci bătrânețe. Aceste deziderate reprezintă o noua paradigmă originală de organizare a activităților CONTINUE ale persoanelor în vârstă.

Profesorii adulți din ASEM sunt împărțiți în trei categorii: ANGAJAȚI – profesorii, care vor împlini vârsta de pensionare în următorii cinci ani, ASOCIAȚII – profesorii, pensionari și lucrează în ASEM Part-Time și AFILIAȚI – profesorii, care lucrează după pensionare în ASEM în mod voluntar. Toți activează ca AFILIAȚI ai ASEM până la adânci bătrânețe, conform deciziei Senatului ASEM din decembrie 2019 de a organiza Asociația „Seniorii ASEM” cu un Regulament special de activitate în cadrul ASEM.

Asociația „Seniorii ASEM” funcționează cu succes în acești doi ani, chiar dacă de cele mai multe ori a funcționat în condițiile pandemiei de COVID-19. Afiliații ASEM ai Asociației „Seniorii ASEM” sunt împărțiți funcțional în trei grupuri de activitate cu scopul de a sprijini ASEM - instituția de origine, care tinde să devină în viitoarea instituție de cercetare-educație în domeniul economic al Republicii Moldova. „Auditul profesoral”, „Sprijinul WEB al IMM-urilor” și „Din studii în producție” sunt trei subdiviziuni ale Asociației „Seniorii ASEM”, care funcționează cu succes sub estimarea principală a CONTINUITĂȚII activităților profesorilor adulți ai ASEM până la adânci bătrânețe fericite.

Asociația „Seniorii ASEM” a organizat și a petrecut „Masa Rotundă” cu participarea profesorilor seniori invitați de la Universitatea Illinois (Chicago, SUA), unde a fost realizat un schimb de experiență cu Asociația Seniorilor Adulți din SUA. Evoluția acestui schimb de experiență a adus modificări importante Agendei de lucru a Asociației „Seniorii ASEM”.

Membrii Asociației „Seniorii ASEM” au condus și au lucrat cu tinerii cercetători din Republica Moldova pe parcursul acestor patru ani de activitate cu sprijinul savanților din Lume și din Uniunea Europeană prin intermediul ARA, COST CA19136 și COST CA16226. Au fost organizate și efectuate mai multe cercetări, care au fost prezentate la ultimele patru TELECONFERINȚE internaționale în Regim On-Line și Of-Line: TELE-2020, Ediția a 9-a din 13-14 martie 2020, TELE-2021, Ediția a 10-a din 12-13 martie 2021, TELE-2022, Ediția a 11-a, 18-19 martie 2022, și TELE-2023, Ediția a 12-a, 17-18 martie 2023 cu publicarea Tezelor rezultatelor prezentate la TELECONFERINȚE în Revista Europeană „Society Consciousness Computers” în Editura ALMA MATER a Universității „Vasile Alecsandri” și în Bacău, România și a rezultatelor integral selectate – în Revista Internațională „ARA Journal of Sciences” în Editura ARA Publishing House, California, SUA.

Deceniul ONU 2021-2030 „Îmbătrânire Sănătoasă”.

Societatea intergenerațională digitală este complimentară cu ideea creării de comunități inteligente în cadrul cărora adulții să-și poată continua activitățile la întreprinderea-mamă.

Scopul principal al TELE-2024 î-l constituie analiza rezultatelor cercetării și previziunilor privind cadrul evoluției Deceniului ONU 2021-2030 Îmbătrânire sănătoasă și contribuția arhitecturală pentru îmbătrânire în dezvoltarea socială comunitară a adulților.

Deceniul Națiunilor Unite pentru îmbătrânirea sănătoasă 2021–2030 este o colaborare globală, aliniată cu ultimii zece ani ai Obiectivelor de dezvoltare durabilă, pentru a îmbunătăți viața persoanelor în vârstă, a familiilor acestora și a comunităților în care trăiesc.

Organizația Mondială a Sănătății (OMS) a fost rugată să conducă implementarea proiectului în colaborare cu celelalte organizații ale ONU.

Pentru a promova îmbătrânirea sănătoasă și a îmbunătăți viața persoanelor în vârstă, a familiilor lor și a comunităților, vor fi necesare schimbări fundamentale nu numai în acțiunile pe care le întreprindem, ci și în modul în care gândim despre vârstă și îmbătrânire.

Tematica TELE-2024: Secțiuni Plenare

De comun acord cu prevederile Deceniului ONU 2021-2030 – Îmbătrânire Sănătoasă se propun 4 Plenare și 5 Secțiuni ordinare, care reflectă direcțiile de activitate în cadrul Deceniului ONU.

Plenum I. Medii prietenoase vârstnicilor.

Mediile favorabile vârstnicilor sunt locuri mai bune în care să crești, să trăiești, să lucrezi, să te joci și să îmbătrânești. Le putem crea abordând determinanții sociali ai îmbătrânirii sănătoase și permițând tuturor oamenilor, indiferent de nivelul lor de capacitate fizică sau mentală, **să continue să facă lucrurile pe care le prețuiesc și să trăiască o viață demnă.**

În acest domeniu de acțiune, OMS lucrează cu statele sale membre la nivel național și local pentru a dezvolta orașe și comunități prietenoase cu vârsta, inclusiv prin sprijinirea Rețelei globale pentru orașe și comunități prietenoase cu vârsta.

Plenum II. Combaterea vârstniciei.

Vârsta este **stereotipuri** (cum gândim), **prejudecăți** (cum ne simțim) și **discriminare** (cum acționăm) față de oameni pe baza vârstei lor. **Afectează** oamenii de toate vârstele, dar **are efecte deosebit de negative asupra sănătății și bunăstării persoanelor în vârstă.**

În acest domeniu de acțiune, OMS lucrează pentru a schimba modul în care gândim, simțim și acționăm față de vârstă și îmbătrânire prin generarea de dovezi cu privire la îmbătrânire, construind o coaliție globală pentru combaterea vârstniciei și elaborând instrumente și resurse care pot fi folosite de alții pentru a lua măsuri.

Plenum III. Îngrijire integrată.

Persoanele în vârstă au nevoie de un set cuprinzător de servicii pentru a preveni, încetini sau inversa declinul capacităților lor fizice și mentale. Aceste servicii trebuie să fie furnizate pentru a satisface nevoile persoanei (centrate pe persoană), coordonate între diferiți furnizori de asistență medicală și socială și pentru a evita cauzarea dificultăților financiare utilizatorului.

În acest domeniu de acțiune, OMS sprijină statele sale membre să înțeleagă, să proiecteze și să implementeze un model de îngrijire integrat, centrat pe persoană, prin producerea de dovezi, îndrumări și pachete de resurse.

Plenum IV. Îngrijire pe termen lung.

Mulți oameni în vârstă se confruntă cu scăderi ale capacității lor fizice și mentale, ceea ce înseamnă că nu mai pot avea grijă de ei înșiși fără sprijin și asistență. **Accesul la îngrijire pe termen lung de bună calitate este esențial** pentru ca aceste persoane să își mențină capacitatea funcțională, să se bucure de drepturile fundamentale ale omului și să trăiască cu demnitate.

În acest domeniu de acțiune, OMS lucrează pentru a oferi sprijin tehnic țărilor pentru efectuarea de analize naționale a situației îngrijirii pe termen lung în vederea implementării unui pachet minim de îngrijire pe termen lung ca parte a acoperirii universale a sănătății.

Tematica TELE-2024: Secțiuni Ordinare.

Secțiunea 1. Societatea Conștiinței: Viață lungă și sănătoasă

Secțiunea 2. Creativitate: Continuitatea activităților populației în vârstă.

Secțiunea 3. Bunăstarea emoțională: Afecțiuni asociate cu longevitatea.

Secțiunea 4. Îmbătrânirea sănătoasă – factori de influență

Secțiunea 5. Îmbătrânirea decentă – TI soluții

La TELE-2024, rezultatele cercetărilor efectuate în direcțiile de cercetare și implementare a acțiunilor sunt efectuate atât cadrul Deceniului ONU 2021-2030 „Îmbătrânire Sănătoasă”, cât și în cadrul activităților COST Action CA19136: International Interdisciplinary Network on Smart Healthy Age-friendly Environments. La Secțiunile plenare nr. I, II, III și IV, și la Secțiunile ordinare nr. 1 – nr. 5 la TELE-2023 sunt prezentate 38 de rezultate. Majoritatea rezultatelor, comunicate la TELE-2024, au fost obținute în cadrul cercetărilor și implementărilor preconizate de echipe intergeneraționale de cercetători de la Asociația "Seniorii ASEM" a Academiei de Studii Economice din Moldova și de colegii lor din întreaga lume.

Să ne bucurăm de rezultatele obținute în direcția generală de cercetare: "Crearea Societății Conștiinței" și corelarea lor cu acțiunile Deceniului ONU 2021-2030 „Îmbătrânire Sănătoasă”.

HEALTHY AGING IN SOCIETY IS THE GOAL OF THE UN DECADE FOR 2021-2030

Dumitru TODOROI, Eduard HÎRBU, Lucia GUJUMAN, Mihai PAIC

The 13th TELE International Conference of Young Researchers will be held in Chisinau, Republic of Moldova, on March 15-16, 2024 (TELE-2024). TELE-2024 is dedicated to creating a stage for exchanging the latest research results and sharing advanced research methods from the UN Decade 2021-2030 Healthy Ageing.

Small history of intergenerational research activities.

Old age is a special stage of life for older people and a proper approach by society to this phenomenon is very necessary.

Adult teachers from ASEM, with the support of the Administration of the institution, have formed an association of teachers, which operates according to the principles "ASEM is my home" and "My home is ASEM". The way to achieve this is to allow the elderly of ASEM to work at their native institute happily ever after. These desiderata represent a new original paradigm of organizing the CONTINUOUS activities of the elderly.

Adult teachers in ASEM are divided into three categories: EMPLOYEES – teachers, who will reach retirement age in the next five years, ASSOCIATES – teachers, retired and working in ASEM Part-Time and AFFILIATES – teachers, who work after retirement in ASEM voluntarily. All of them work as ASEM AFFILIATES until old age, according to the decision of the ASEM Senate in December 2019 to organize the Association "ASEM Seniors" with a special Regulation of activity within ASEM.

The Association "ASEM Seniors" has been successfully functioning in these two years, even if most of the time it functioned in the conditions of the COVID-19 pandemic. ASEM affiliates of the Association "ASEM Seniors" are functionally divided into three activity groups with the aim of supporting ASEM - the institution of origin, which tends to become the future research-education institution in the economic field of the Republic of Moldova. "Teacher audit", "WEB support of SMEs" and "From studies to production" are three subdivisions of the Association "ASEM Seniors", which successfully operate under the main estimate of the CONTINUITY of activities of adult teachers of ASEM until happily ever after.

The Association "ASEM Seniors" organized and spent the "Round Table" with the participation of senior professors invited from the University of Illinois (Chicago, USA), where an exchange of experience with the Association of Senior Adults in the USA was carried out. The evolution of this exchange of experience brought important changes to the agenda of the Association "ASEM Seniors".

The members of the Association "ASEM Seniors" led and worked with young researchers from the Republic of Moldova during these four years of activity with the support of scientists from the World and the European Union through ARA, COST CA19136 and COST CA16226. Several researches were organized and carried out, which were presented at the last four international TELECONFERENCES in Online and Offline regime: TELE-2020, 9th Edition of March 13-14, 2020, TELE-2021, 10th Edition of March 12-13, 2021, TELE-2022, 11th Edition, March 18-19, 2022, and TELE-2023, 12th Edition, March 17-18, 2023 with the publication of the Theses of the results presented at TELECONFERENCES in the European Journal "Society Consciousness Computers" in

ALMA MATER Publishing House of "Vasile Alecsandri" University in Bacau, Romania and the fully selected results – in the International Journal "ARA Journal of Sciences" in ARA Publishing House, California, USA.

UN Decade 2021-2030 "Healthy Ageing".

The digital intergenerational society is complimentary on the idea of creating smart communities where adults can continue their activities at the parent enterprise. The main purpose of TELE-2024 is to analyze research results and forecasts on the framework of evolution of the UN Decade 2021-2030 Healthy Aging and the architectural contribution for aging in the community social development of adults. The United Nations Decade for Healthy Ageing 2021–2030 is a global collaboration, aligned with the last ten years of the Sustainable Development Goals, to improve the lives of older people, their families and the communities in which they live.

The World Health Organization (WHO) was asked to lead the implementation of the project in collaboration with other UN organizations.

To promote healthy ageing and improve the lives of older people, their families and communities, fundamental changes will be needed not only in the actions we take, but also in the way we think about age and ageing.

TELE-2024 Theme: Plenary Sections In agreement with the provisions of the UN Decade 2021-2030 – Healthy Aging, 4 Plenaries and 5 Ordinary Sections are proposed, reflecting the directions of activity within the UN Decade.

Plenum I. Age-friendly environments.

To promote healthy ageing and improve the lives of older people, their families and communities, fundamental changes will be needed not only in the actions we take, but also in the way we think about age and ageing.

TELE-2024 Theme: Plenary Sections In agreement with the provisions of the UN Decade 2021-2030 – Healthy Aging, 4 Plenaries and 5 Ordinary Sections are proposed, reflecting the directions of activity within the UN Decade.

Plenum I. Age-friendly environments.

Plenum II. Fighting the elderly.

Age is stereotypes (how we think), prejudice (how we feel) and discrimination (how we act) against people based on their age. It affects people of all ages, but has particularly negative effects on the health and well-being of older people. In this area of action, WHO is working to change the way we think, feel and act towards age and ageing by generating evidence on ageing, building a global coalition to combat the elderly, and developing tools and resources that can be used by others to take action.

Plenum III. Integrated care.

Older people need a comprehensive set of services to prevent, slow or reverse the decline in their physical and mental capabilities. These services must be provided to meet the needs of the person (person-centered), coordinated between different health and social care providers and to avoid causing financial hardship to the user.

In this area of action, WHO supports its Member States to understand, design and implement an integrated, person-centred model of care through the production of evidence, guidance and resource packs.

Plenum IV. Long-term care.

Many older people experience declines in their physical and mental capacity, meaning they can no longer take care of themselves without support and assistance. Access to good quality long-term care is essential for these people to maintain their functional capacity, enjoy fundamental human rights and live with dignity. In this area of action, WHO is working to provide technical support to countries for conducting national analyses of the long-term care situation with a view to implementing a minimum long-term care package as part of universal health coverage.

TELE-2024 Theme: Ordinary Sections.

Section 1. Society of Consciousness: Long and Healthy Life

Section 2. Creativity: Continuity of activities of the elderly population.

Section 3. Emotional well-being: Conditions associated with longevity.

Section 4. Healthy ageing – influencing factors

Section 5. Decent ageing – IT solutions

At TELE-2024, the results of research conducted in the directions of research and implementation of actions are considered both by the UN Decade 2021-2030 "Healthy Aging" and by COST Action CA19136: International Interdisciplinary Network on Smart Healthy Age-friendly Environments. In Plenary Sections No. I, II, III and IV, and Ordinary Sections No. 1 – no. 5 at TELE-2023 40 results are presented. Most of the results presented at TELE-2024 were obtained during research and implementations envisaged by intergenerational teams of researchers from the Association "AESM Seniors" of the Academy of Economic Studies of Moldova and their colleagues from around the world.

Let us rejoice at the results obtained in the general research direction: "Creation of the Society of Consciousness" and their correlation with the actions of the UN Decade 2021-2030 "Healthy Ageing".

CUPRINS

ÎMBĂTRÂNIREA SĂNĂTOASĂ ÎN SOCIETATE REPREZINTĂ SCOPUL DECADEI ONU PENTRU

ANII 2021-2030	3
<i>DUMITRU TODOROI, EDUARD HÎRBU, LUCIA GUJUMAN, MIHAI PAIC</i>	
HEALTHY AGING IN SOCIETY IS THE GOAL OF THE UN DECADE FOR 2021-2030	6
<i>DUMITRU TODOROI, EDUARD HÎRBU, LUCIA GUJUMAN, MIHAI PAIC</i>	

PLENUM I. MEDII PRIETENOASE VÂRSTNICILOR

ASSOCIATION "ASEM SENIORS" –UN DECADE FRAMEWORK 2021-2030 "HEALTHY AGING" <i>DUMITRU TODOROI, PROF.UNIV., DR. HAB., MEM. COR. ARA, ASOCIAȚIA „SENIORII ASEM”, ASEM</i>	14
ASOCIAȚIA „SENIORII ASEM” – CADRUL DECENIULUI ONU 2021-2030 „ÎMBĂTRÂNIRE SĂNĂTOASĂ”	15
<i>DUMITRU TODOROI, PROF.UNIV., DR. HAB., MEM. COR. ARA, ASOCIAȚIA „SENIORII ASEM”, ASEM</i>	
PRODUSUL „ASOCIAȚIA SENIORALĂ” ÎN DECENIUL ONU 2021-2030-IMBĂTRÂNIRE SĂNĂTOASĂ	16
<i>ELENA NECHITA, PROF., DR., UB, BACĂU, ROMÂNIA</i> <i>DUMITRU TODOROI, PROF., DR. HAB., ASEM</i>	
THE PRODUCT "SENIORAL ASSOCIATION" IN THE UN DECADE 2021-2030-HEALTHY AGING.	17
<i>ELENA NECHITA, UNIV. PROF., DR., UB, BACAU, ROMANIA</i> <i>DUMITRU TODOROI, UNIV. PROF., DR. HAB., M. C. ARA</i>	
SENIORII „PARLAMENTULUI INDEPENDENȚEI” PENTRU REINTEGRAREA NEAMULUI ROMÂNESC	19
<i>ALEXANDRU ARSENI, UNIV. PROF., DR. HAB., USM,</i> <i>DUMITRU TODOROI, UNIV. PROF., DR. HAB., M. C. ARA, ASEM</i> <i>VLAD DARIE, CONF. UNIV., DR., AO „PARLAMENTUL INDEPENDENȚEI”</i> <i>PINTILIE PÎRVAN, CONF. UNIV., DR., AO „PARLAMENTUL INDEPENDENȚEI” CHIȘINAU, R.MOLDOVA</i>	
ROLUL ANTREPRENORIATULUI ÎN CREAREA STĂRII DE BINE A SENIORILOR	24
<i>GABRIELA GÎNDEA, ASEM, CHIȘINAU, REPUBLICA MOLDOVA</i> <i>VALENTINA CAPAȚINA, PHD, DR. AESM, CHISINAU, REPUBLICA MOLDOVA</i>	
AGING IS A STAGE IN LIFE FOR WHICH YOU SHOULD PREPARE IN ADVANCE	25
<i>ANGHELINA GONCEAR, STUDENT OF FB, AESM</i> <i>MARINA COBAN, ASSOCIATE PROFESSOR, AESM</i>	

PLENUM II. DEZVOLTAREA SOCIETĂȚII PRIETENOASE VÂRSTEI

17 YEARS OF EVOLUTION OF CONSCIOUSNESS SOCIETY	26
<i>PROF. ELENA NECHITA, PHD, DR., ARA CORR. MEMBER, EDITOR IN CHIEF OF THE JOURNAL</i> <i>„SOCIETY CONSCIOUSNESS COMPUTERS”, BACAU, ROMANIA</i> <i>PROF. DUMITRU TODOROI, PHD, DR. HAB., ARA CORR. MEMBER, HONORARY EDITOR OF THE JOURNAL „SOCIETY CONSCIOUSNESS COMPUTERS”</i>	
STRESUL NE MACINĂ	38
<i>ALEXANDRU PLESEA</i>	
10 PRINCIPII ANTICE DE TRATAMENT	39
<i>ALEXANDRU PLESEA</i>	
FĂ SINGUR UN CALENDAR PERPETUU DE PERETE CU 3 FILE (DIY A PERPETUAL 3-PAGE WALL CALENDAR)	40
<i>TUDOR BRĂGARU, PROF. UNIV., DR., SERGIU PERETEATCU, CONF. UNIV. DR., MOLDOVA STATE UNIVERSITY, CHISINAU, REPUBLIC OF MOLDOVA</i>	

DEVELOPMENT OF OPEN EDUCATIONAL RESOURCES WITH THE HELP OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE APPLICATIONS	42
<i>DUMITRU IEȘEANU, DRD, MSU, TUDOR BRAGARU, PROFESOR, PHD, MSU, SILVIU GÎNCU, DOCTOR ÎN PEDAGOGIE. MSU, CHISINAU, MOLDOVA</i>	

UTILIZAREA DEPENDENȚELOR FUNCȚIONALE ÎN APLICAȚIA „EXPLORINGBMP”, (USE OF FUNCTIONAL DEPENDENCIES IN THE "EXPLORINGBMP" APPLICATION)	44
<i>GHENADIE MARIN, MAG. ÎN INF., LECT. UNIV., SERGIU PERETEATCU, CONF. UNIV. DR., MSU, CHISINAU, MOLDOVA</i>	

PLENUM III. ÎNGRIJIRE INTEGRATĂ

A STUDY ON INFLUENCING FACTORS TO TECHNICAL UNIVERSITY DROPOUT	45
<i>DAN-MARIUS MUSTAȚĂ, IOANA IONEL, RAMON-MIHAI BALOGH, SORINA-BEATRICE STREINU</i>	

STUDIUL PRIVIND ABANDONUL SCOLAR ÎN CADRUL UNIVERSITĂȚILOR TEHNICE	47
<i>DAN-MARIUS MUSTAȚĂ, IOANA IONEL, RAMON-MIHAI BALOGH, SORINA BEATRICE STREINU</i>	

CONTEMPORARY DEMOGRAPHIC PROBLEMS IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA (PROBLEMELE DEMOGRAFICE CONTEMPORANE ÎN REPUBLICA MOLDOVA)	48
<i>CONSTANTIN MATEI, PROF. PHD, DR. HAB., AESM, CHIȘINĂU, MOLDOVA</i>	
<i>VALERIU SAINUS, ASSOC. PROF, PHD, DR., AESM, CHIȘINĂU, MOLDOVA</i>	

PROBLEMELE DEMOGRAFICE CONTEMPORANE ÎN REPUBLICA MOLDOVA	49
<i>CONSTANTIN MATEI, PROFESOR UNIVERSITAR, DOCTOR HABILITAT, ASEM</i>	
<i>VALERIU SAINUS, DOCTOR, CONFERENȚIAR UNIVERSITAR, ASEM</i>	

FRAGMENTAREA TERITORIALĂ ÎN REPUBLICA MOLDOVA: SOLUȚII ORIENTATE SPRE VIITOR	
<i>ANDREI RUSSU, PHD STUDENT, USM, CHIȘINĂU, MIHAI ROSCOVAN, CONF., PHD EC., BCI, USM, CHISINAU</i>	

TERRITORIAL FRAGMENTATION IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA: FORWARD-LOOKING SOLUTIONS	51
<i>ANDREI RUSSU, PHD STUDENT, USM, CHISINAU, MIHAI ROSCOVAN, CONF., PHD EC., BCI, USM, CHISINAU</i>	

PLENUM IV. ÎNGRIJIRE PE TERMEN LUNG

CONSCIOUSNESS ANALYSIS THROUGH BRAIN WAVES MEASUREMENT USING EEG LAB IN CONTEMPORARY MEDICINE	52
<i>LELA MIRTSKHULAVA, PHD, ASSOCIATED PROFESSOR, TSU, GEORGIA</i>	
<i>NIA SALUKVADZE, MS STUDENT, TSU, GEORGIA</i>	

ÎMBĂTRÎNIREA ÎN REPUBLICA MOLDOVA PRIN PRISMA PROGRAMELOR ȘI POLITICILOR ELABORATE LA NIVEL NAȚIONAL	54
<i>NADEJDA BERGHE, CONF. UNIV., DR., ASEM, CHIȘINĂU</i>	

FABRICAȚIA ADITIVĂ – TEHNOLOGIA VIITORULUI	55
<i>VALERIU DULGHERU, PROF. UNIV., DR. HAB., M.C. ARA, UNIVERSITATEA TEHNICĂ A MOLDOVEI</i>	
<i>STANISLAV SLOBODEANIUC, PHD STUDENT, UNIVERSITATEA TEHNICĂ A MOLDOVEI</i>	

CREAREA UNUI SISTEM DE PREVENIRE A ATACURILOR CIBERNETICE CU SCOPUL DE OCROTIRE A POPULAȚIEI VÂRSTNICE	56
<i>ALEXANDRA JOSAN, ASEM, CHIȘINĂU, REPUBLICA MOLDOVA</i>	
<i>VALENTINA CAPAȚINA, PHD, DR. ASEM, CHISINAU, MOLDOVA</i>	

ELDERS IN INTERGENERATIONAL PSYCHOLOGICAL COOPERATION	57
<i>DUMITRU TODOROI, ASEM, AURELIU ZGUREANU, CORINA BULGAC, ASEM</i>	
<i>DUMITRU MICUȘA, ULIM</i>	

SECȚIUNEA 1. SOCIETATEA CONȘTIINȚEI: VIAȚĂ LUNGĂ ȘI SĂNĂTOASĂ

ACTIVE AND HEALTHY AGING IN THE CONTEXT OF THE SDG COMMITMENTS: MONITORING INDICATORS	58
<i>MARIANA BUCIUCEANU-VRABIE, RESEARCH ASSOCIATE PROFESSOR, PHD IN SOCIOLOGY NATIONAL INSTITUTE FOR ECONOMIC RESEARCH, ASEM, CHISINAU</i>	
ÎMBĂTRÂNIREA SĂNĂTOASĂ - PREMISĂ A UNEI VIETI ACTIVE ȘI ÎNDELUNGATE	60
<i>VATAMAN ECATERINA, STUDENTĂ, ASEM, CHIȘINĂU, COBAN MARINA, CONF. UNIV., DR., M. C. ARA, ASEM, CHIȘINĂU</i>	
CREATING COMFORT: IMPROVING THE ENVIRONMENT FOR OLDER PEOPLE	61
<i>OVCARENCO ELENA, STUDENT OF BAA, AESM, COBAN MARINA, CONF. UNIV., DR., M. C. ARA, ASEM</i>	
STILUL DE VIAȚĂ SĂNĂTOS-PREMISĂ A LONGEVITĂȚII ACTIVE	62
<i>ȚURCAN ECATERINA, STUDENTĂ, ASEM, COBAN MARINA, CONF. UNIV., DR., M. C. ARA, ASEM</i>	
HEALTHY AGEING - KEY TO REALIZING LONGEVITY DIVIDEND	63
<i>IKIZLI MARINA, STUDENT OF BAA, AESM, COBAN MARINA, CONF. UNIV., DR., M. C. ARA, ASEM</i>	

SECȚIUNEA 2. CREATIVITATE: CONTINUITATEA ACTIVITĂȚILOR POPULAȚIEI ÎN VÂRSTĂ

INTERNATIONAL COLLABORATION OF OLDER ADULTS	64
<i>DUMITRU TODOROI, UNIV. PROF., DR. HAB., ARA COR. MEMBER, ASEM, MARINA COBAN, ASS. PROF., DR., ARA COR. MEMBER, AESM</i>	
DEGLOBALIZAREA ACTUALĂ – INVERSARE A HIPERGLOBALIZĂRII	66
<i>BORIS CHISTRUGA, PROF. UNIV., DR. HAB., MEM. COR. ARA, ASEM</i>	
CURRENT DEGLOBALIZATION – A REVERSAL OF HYPERGLOBALIZATION	67
<i>BORIS CHISTRUGA, UNIV. PROF., DR. HAB., ARA COR. MEMBER, ASEM</i>	
GLOBALIZATION AND CULTURAL DIVERSITY IN THE CONTEXT OF INTERNATIONAL BUSINESS.	68
<i>MORARU MARIA, UNDELEMN NATALIA, ASEM, CHISINAU, REPUBLIC OF MOLDOVA</i>	
BUNĂSTAREA PSIHOLAGICĂ A VÂRSTNICILOR PRIN MUZICĂ, (PSYCHOLOGICAL WELL-BEING OF THE ELDERLY THROUGH MUSIC),	69
<i>MARIA BELINSKI, TINCA BELINSKI, DUMITRU MICUȘA, ¹</i>	
MUZICA DE LA NAȘTERE LA BĂTRÂNEȚE, (MUSIC FROM BIRTH TO OLD AGE),	71
<i>MARIA BELINSKI, TINCA BELINSKI, DUMITRU MICUȘA</i>	

SECȚIUNEA 3. BUNĂSTAREA EMOTIONALĂ: AFECȚIUNI ASOCIATE CU LONGEVITATEA.

ABOUT THE INCIDENT OF INDIRECT TAXES ON THE ECONOMIC GROWTH OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA	73
<i>CORINA BULGAC, ASSOC. PROF., PHD, DR., ARA COR. MEMBER, AESM</i>	
DIGITALIZATION BARRIERS AND OPPORTUNITIES FOR SENIORS OF REPUBLIC OF MOLDOVA, (BARIERE ȘI OPORTUNITĂȚI DE DIGITALIZARE PENTRU SENIORII DIN REPUBLICA MOLDOVA)	75
<i>DOMBROVSKI Livia, Coordonator ȚAPCOV Varvara, Lector Dep. TIMI, ASEM</i>	

SECȚIUNEA 4. ÎMBĂTRÂNIREA SĂNĂTOASĂ – FACTORI DE INFLUENȚĂ

PATIENT AND PUBLIC INVOLVEMENT IN RESEARCH: PROJECT FOR IMPLEMENTATION	77
<i>ROSA SILVA, JOANA BERNARDO, ELAINE SANTANA</i>	
ABOUT ARCGIS ONLINE AS A DIGITAL TOOL FOR INCLUSION AND HEALTHY AGEING: A CASE STUDY FROM A NORTHERN SUBURB OF ATHENS	79
<i>MARIA KARYOTAKI, DR. ATHANASIOS DRIGAS, PROF. CHARALABOS SKIANIS</i>	

**PRELUNGIREA VIETII CU GRIJĂ: CONTRIBUȚII LA ÎMBĂTRÂNIREA ACTIVĂ
(PROLONGING LIFE WITH CARE: CONTRIBUTIONS TO ACTIVE AGEING)..... 81**
ANDREEA PÎSLARU, ASEM, VALENTINA CAPAȚINA, PHD, DR. ASEM

**PROTECȚIA JURIDICĂ A VÂRSTNICILOR ÎN FAȚA ESCROCHERIILOR DIGITALE
(LEGAL PROTECTION OF ELDERLY AGAINST DIGITAL SCAMS)..... 82**
ECATERINA STOICEV, AESM, VALENTINA CAPAȚINA, PHD, DR. AESM, CHISINAU, MOLDOVA

SECȚIUNEA 5. ÎMBĂTRÂNIREA DECENTĂ – TI SOLUȚII

**ABOUT DIGITAL ECONOMY IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA AND THE IMPACT ON SOCIETIES
..... 83**
VÎRLAN VADIM, BS STUDENT, GUJUMAN LUCIA, ASSOC. PROF, DR, ASEM

**ADAPTORUL ESTE MOTORUL SISTEMELOR SOFTWARE PENTRU IQ, EQ, TQ ȘI SQ. 85
(THE ADAPTER IS THE ENGINE OF SOFTWARE SYSTEMS FOR IQ, EQ, TQ AND SQ.)**
**DUMITRU TODOROI, PROF.UNIV., DR. HAB., MEM. COR. ARA, ASOCIAȚIA „SENIORII ASEM”, ASEM, CHIȘINĂU,
REPUBLICA MOLDOVA**

**INTEGRAREA TEHNOLOGIILOR INFORMAȚIONALE ÎN EXPERIENȚA TURISTICĂ A
PERSOANELOR VÂRSTNICE (INTEGRATING INFORMATION TECHNOLOGIES INTO THE
TOURISM EXPERIENCE OF OLDER PEOPLE),..... 86**
*IRINA ISPIR, STUDENT, ASEM, ADRIANA PROCA, STUDENT, ASEM
VALENTINA CAPAȚINA, DR., CONF. UNIV., ASEM*

**ORGANIZAREA DISTRIBUTIVĂ A INFORMAȚIILOR – FACTOR DE INFLUENȚĂ DECISIVĂ ASUPRA
NIVELULUI DE ÎMBĂTRÂNIRE SĂNĂTOASĂ..... 87**
TUDOR ȘTEFAN LEAHU, UNIVERSITATEA LIBERA INTERNAȚIONALĂ DIN MOLDOVA

CREAREA SOCIETĂȚII CONȘTIINȚEI –AL 17-A AN! 88
*DUMITRU N. TODOROI, PROF. UNIV., DR. HAB., MEMBRU COR. ARA MARIAN G. SIMION, PHD FIELD EDUCATION
SUPERVISOR | HARVARD UNIVERSITY | DIVINITY SCHOOL SENIOR FELLOW | JIMMY CARTER SCHOOL FOR PEACE, GEORGE
MASON UNIVERSITY, WASHINGTON, DC PRESIDENT & CEO | INSTITUTE FOR PEACE STUDIES IN EASTERN CHRISTIANITY,
CAMBRIDGE, MA*

CREAREA SOCIETĂȚII CONȘTIINȚEI - AL 18-LEA AN! 94
DUMITRU TODOROI, EDUARD HÎRBU, VALENTINA CAPAȚIMA, MIHAI PAIC, ASEM, CHIȘINĂU, REPUBLICA MOLDOVA

Plenum I. MEDII PRIETENOASE VÂRSTNICILOR.

Mediile favorabile vârstnicilor sunt locuri mai bune în care să crești, să trăiești, să lucrezi, să te joci și să îmbătrânești. Le putem crea abordând determinanții sociali ai îmbătrânirii sănătoase și permițând tuturor oamenilor, indiferent de nivelul lor de capacitate fizică sau mentală, **să continue să facă lucrurile pe care le prețuiesc și să trăiască o viață demnă.**

În acest domeniu de acțiune, OMS lucrează cu statele sale membre la nivel național și local pentru a dezvolta orașe și comunități prietenoase cu vârsta, inclusiv prin sprijinirea Rețelei globale pentru orașe și comunități prietenoase cu vârsta.

Moderatori:

Ruxandra VIDU, prof. univ., dr. hab., ARA full Member, ARA President,

University California Davis, CA, USA,

Dumitru TODOROI, prof.univ., dr. hab., Mem. cor. ARA, Asociația „Seniorii ASEM”, ASEM,
Chișinău, Republica Moldova

Secretar:

Valentina CAPATINA, conf. univ., dr., Departament TIMI, Facultatea TISE, ASEM,

Chișinău, Republica Moldova

**ASSOCIATION "ASEM SENIORS" –
UN DECADE FRAMEWORK 2021-2030 "HEALTHY AGING".**

Dumitru TODOROI, prof.univ., dr. hab., mem. Cor. ARA,
Asociația „Seniorii ASEM”, ASEM, Chișinău,
Republica Moldova, todoroi@ase.md,
[ORCID: 0000-0001-8823-6015](https://orcid.org/0000-0001-8823-6015)

Resumes

These two documents are the basis for the creation of senior associations UN Decade Framework 2021-2030 "Healthy Ageing". Recently, all the efforts of human society are directed towards the evolution and evolution of the UN actions in this Decade 2021-2030.

Demographic Change and Healthy Ageing - Combatting Ageism (who.int)

Ageism affects how we think, feel and act towards others and ourselves based on age. It imposes powerful barriers to the development of good policies and programmes for older and younger people, and has profound negative consequences on older adults' health and well-being.

WHO is working together with key partners on a Global Campaign to Combat Ageism—an initiative supported by WHO's 194 Member States. The Campaign aims to change the narrative around age and ageing and help create a world for all ages.

<https://www.who.int/initiatives/decade-of-healthy-ageing>

This document describes the plan for a Decade of Healthy Ageing (2021–2030), which will consist of 10 years of concerted, catalytic, sustained collaboration. Older people themselves will be at the centre of this plan, which will bring together governments, civil society, international agencies, professionals, academia, the media and the private sector to improve the lives of older people, their families and their communities. It is the second action plan of the WHO *Global strategy on ageing and health*, building on the United Nations Madrid International Plan of Action on Ageing and aligned with the timing of the United Nations Agenda 2030 on Sustainable Development and the Sustainable Development Goals.

No poverty.

No hunger.

Good health and Well-being.

Quality education.

Gender Equality.

Clean Water and sanitation.

Affordable and clean energy.

Decent Work and Economic Growth.

Industry Innovation and Infrastructure.

Reduced Inequalities.

Sustainable Cities and communities.

Responsible consumption and production.

Climate Action.

Life below water.

Life and Land.

Peace, Justice and Strong Institutions.

Partnership for the Goals.

This proposal was endorsed by the 73rd World Health Assembly on 3 August 2020. It was also welcomed by the UN General Assembly on 14 December 2020 (Resolution 75/131), leading to the proclamation of a UN Decade of Healthy Ageing (2021–2030).

ASOCIAȚIA „SENIORII ASEM” – CADRUL DECENIULUI ONU 2021-2030 „ÎMBĂTRÂNIRE SĂNĂTOASĂ”.

Dumitru TODOROI, Prof.univ., dr. hab., mem. cor. ARA,
Asociația „Seniorii ASEM”, ASEM, Chișinău, Republica Moldova,
todoroi@ase.md, ORCID: 0000-0001-8823-6015

Abstract Aceste două documente sunt la baza creării asociațiilor seniorale Cadrul Deceniului ONU 2021-2030 „Îmbătrânire sănătoasă”.

Deceniu de îmbătrânire sănătoasă: Plan de acțiune: Deceniul îmbătrânirii în condiții bune de sănătate: Plan de acțiune (who.int)

Acest document descrie planul pentru un deceniu al îmbătrânirii în condiții bune de sănătate (2021-2030), care va consta în 10 ani de colaborare concertată, catalitică și susținută. Persoanele în vârstă însele se vor afla în centrul acestui plan, care va reuni guverne, societatea civilă, agențiile internaționale, profesioniștii, mediul academic, mass-media și sectorul privat pentru a îmbunătăți viața persoanelor în vârstă, a familiilor și a comunităților lor. Acesta este al doilea plan de acțiune al Strategiei globale a OMS privind îmbătrânirea și sănătatea, care se bazează pe Planul internațional de acțiune al Organizației Națiunilor Unite de la Madrid privind *îmbătrânirea* și este aliniat la calendarul Agendei 2030 a Organizației Națiunilor Unite privind dezvoltarea durabilă și al obiectivelor de dezvoltare durabilă.

Fără sărăcie.

Fără foame.

Sănătate și bunăstare.

Educație de calitate.

Egalitatea.

Apă curată și salubritate.

Energie accesibilă și curată.

Munca decentă și creșterea economică.

Inovarea și infrastructura industriei.

Inegalități reduse.

Orășe și comunități durabile.

Consum și producție responsabile.

Politici climatice.

Viața sub apă.

Viața și pământul.

Pace, justiție și instituții puternice.

Parteneriat pentru obiective.

Această propunere a fost aprobată de cea de a 73-a Adunare Mondială a Sănătății la 3 august 2020. Aceasta a fost, de asemenea, salutăată de Adunarea Generală a ONU la 14 decembrie 2020 (Rezoluția 75/131), care a condus la proclamarea Deceniului ONU pentru îmbătrânirea în condiții bune de sănătate (2021-2030).

Recent toate eforturile societății umane sunt îndreptate pentru evoluția și evoluarea acțiunilor ONU din acest Deceniu 2021-2030.

PRODUSUL „ASOCIAȚIA SENIORALĂ” ÎN DECENIUL ONU 2021-2030-IMBĂTRÂNIRE SĂNĂTOASĂ

Elena NECHITA, Prof., dr., UB, Bacău, România,
Dumitru TODOROI, Prof., dr. hab., ASEM,
Chșinău, Moldova,
todoroi@ase.md

Claritatea și pertinenta obiectivelor PRODUSULUI „Asociația „Seniorii ASEM””. Asociația „Seniorii ASEM”, prin Regulamentul său de activitate, asigură continuitatea activităților a 143 de adulți ai AESM până la adânci bătrânețe. Profesorii vârstnici ai ASEM sunt asociați în 3 grupe de adulți: Angajați, Asociați și Afiliați. Membrii asociației sau asociat în Grupe intergeneraționale Speciale de Interese de activități și participă la evaluarea ASEM spre o Universitate de tip Cercetare-Educație.

Credibilitatea abordării propuse. Membrii Asociației „Seniorii ASEM” dispun de posibilități intelectuale avansate, care asigură activități de valoare în domeniile sociale și economice din Societate. Ei se implică în multe activități de interes cheie pentru a răspunde nevoilor presante ale persoanelor în vârstă, precum și oferă soluții pentru a îmbunătăți **sănătatea psihologică, bunăstarea, independența și autonomia** persoanelor în vârstă. Organizația intergenerațională, Asociația „Seniorii ASEM”, **activează cu succes** din anul 2019.

Primele Grupele Speciale de Interese ale Asociației „Seniorii ASEM” activează în cadrul soluționării problemelor instituționale din domeniile: economic, financiar, contabil, business, administrare publică, administrarea afacerilor, informaticii, relații economice internaționale, turism și juridic. Membrii **Asociației „Seniorii ASEM”** în colaborare cu profesorii tineri, doctoranzii, masteranzii și studenții ASEM și co-partenerii lor au organizat în ultimii 3 ani de activitate TELECONFERINTE internaționale intergeneraționale (TELE) cu Genericul „Crearea Societății Conștiinței”. Rezultatele cercetărilor, efectuate și prezentate la TELE au fost publicate în Revista Europeană „Society Consciousness Computers” și în Revista „ARA Journal of Sciences” editată de ARA Publishing House, Universitatea Davis din California.

Soliditatea conceptului, inclusiv considerații transdisciplinare, după caz. Adulții ASEM sunt **cooptați** în Grupe Speciale de Interese (GSI) cu activități structurate în „**Proiectarea proiectelor**”, „**Cercetare seniorală**”, „**Curricula 2030**” și „**Audit profesoral**”. Membrii asociației „Seniorii ASEM” reprezintă partea cea mai inteligentă a colectivului ASEM, fiind profesioniști de înaltă calificare cu activități transdisciplinare inovatoare de cercetare și educație. Împreună cu **membrii-asociați** ai asociației (profesorii tineri, doctoranzii și studenții ASEM), **membrii asociației** activează în calitate de co-parteneri și membri ai Grupelor intergeneraționale Speciale de Interese ale Asociației „Seniorii ASEM” (GSI) pentru asigurarea activităților de soluționare a problemelor ASEM legate de evoluțiile contractelor și acordurilor încheiate recent de ASEM cu întreprinderile și organizațiile republicane și internaționale și în cadrul celor 5 Direcții de Cercetare și Dezvoltare a Republicii Moldova din Programul „Moldova 2030”.

Măsura în care lucrările propuse sunt ambițioase, au potențial de inovare și depășesc stadiul actual al tehnologiei. Organizațiile de tip Asociația „Seniorii ASEM” asigură bunăstarea psihologică a vârstnicilor în Societate. Ele reprezintă abordări noi inovatoare de supraviețuire intergenerațională în Societatea Umană, societate, care are tendințe reale de îmbătrânire accelerată. **Societățile inteligente** de acest tip **depășesc stadiul actual al tehnologiei îmbătrânirii**. Grupurile Speciale de Interese ale asociației „Seniorii ASEM”, prin **invenția de continuitate a activităților vârstnicilor**, asigură activitatea în continuare a vârstnicilor la întreprinderea – mama” **până la adânci bătrânețe**.

THE PRODUCT "SENIORAL ASSOCIATION" IN THE UN DECADE 2021-2030-HEALTHY AGING.

Elena NECHITA, Univ. prof., dr., UB, Bacău, România,
Dumitru TODOROI, Univ. prof., Dr. hab., M. c. ARA,
ORCID: 0000-0001-8823-6015,

President of the Association „AESM Seniors”, AESM, todoroi@ase.md

Abstract

The United Nations Decade [1] for Healthy Ageing (2021–2030) is a global collaboration, aligned with the last ten years of the Sustainable Development Goals, to improve the lives of older people, their families and the communities in which they live. The World Health Organization [2] has been asked to lead the implementation of the Decade in collaboration with the other UN organizations and serves as the Secretariat of the Decade.

Our experience.

Currently, in the Academy of Economic Studies of Moldova (AESM), we have the Association "AESM Seniors"[3]. But when we started the association, we had only one wish: retired teachers to still feel necessary for society! With this desire, we created the Association of Retired Teachers of AESM so that they can continue their activities until their old age. Spiritually and psychologically, it is much more welcome for the elderly at AESM to continue their activities at the parent enterprise, which is a society suitable for decent aging.

In order to ensure the psychological well-being of transition to retirement and support of adult teachers, we decided to continue to call ourselves "ASEM Seniors" and to continue our intergenerational activities at the parent enterprise.

We have divided the environment of teachers' retirement into three stages: the pre-retirement stage, the retirement stage and the post-retirement stage. We considered that it is essential to ensure the psychological well-being of adults during the period of "transition" from employee to associate and, from there, to affiliated to the parent enterprise, essentially, seniors "do not notice the discomfort of retirement".

In ASEM, 40% of adult teachers are senior employees and associates and 60% are volunteer teachers. All of them, according to the Statute of the Association "AESM Seniors", are ASEM affiliates. The **members** of the Association "AESM Seniors" are co-opted in Special Interest Groups (SIG) of the association with targeted activities in "Project Design", "Professorial Research", "Education with the Perspective of the 2030s", „Culture & Rest”, and in "Senior Audit". The **associate members** of the Association "AESM Seniors", represented by young professors, PhD students and students of AESM, work as co-partners and members of the SIG.

Sustainability proposal.

Both the need for continuity and authentic intergenerational cooperation of the elderly, as well as the need to maintain and positively change the psychological well-being of the elderly, has become a necessity rather than just a desire to create "SENIOR ASSOCIATIONS".

The "SENIORAL Association" represents a new paradigm - the ecological community of adults with continuity of activities at the parent enterprise.

Together, we create a tougher society. In conditions of accelerated aging of society, pensioners need to contribute to the creation of goods in society. Being free of service powers, the elderly adult accustomed to create, out of inertia continues to create, but in the new situation of retired, independent, no one forces him, he is not supervised, he is free creator!

We connect people with meaningful and time-tested experiences so they can: create, implement, maintain and develop intergenerational collaboration, continuously learn, spark change, recharge, inspire, have fun.

We allocate spaces to socialize, educate, research, study, learn and rest. More than just a group of for-work spaces, senior associations have meaningful and fun experiences that bring together a close-knit intergenerational local community with a global community into one. Lively destinations for the inspiring and inspirational, senior associations are where our vibrant and diverse community can connect, grow, maintain full potential, and drive positive change.

Keywords: senior, association, employ, associate, affiliate, intelligence, Project Design, Curriculum 2030, Professorial Research, Senior Audit, psychological health, well-being, independence, autonomy, elderly

JEL: B55, C53, C88, D23

ORCID: 0000-0001-8823-0015

References:

[1] <https://www.decadeofhealthyageing.org/docs/librariesprovider5/default-document-library/terms-of-reference---healthy-ageing-collaborative.pdf>

[2] <https://www.decadeofhealthyageing.org/about/join-us/collaborative>

[3] Todoroi, D., Paic, M., *Asociația „Seniorii ASEM” – 3 Ani de activitate* (Association "AESM Seniors" – 3 years of activity): SEP al ASEM, 2023. - 163 p., ISBN 978-9975-147-95-8

SENIORII „PARLAMENTULUI INDEPENDENȚEI” PENTRU REINTEGRAREA NEAMULUI ROMÂNESC

Alexandru ARSENI, Univ. prof., Dr. hab., USM, Chișinău, Moldova
Dumitru TODOROI, Univ. prof., Dr. hab., M. c. ARA, ASEM, Chișinău, Moldova
Vlad DARIE, Conf. univ., Dr., AO „Parlamentul Independenței”
Pintilie PÎRVAN, Conf. univ., Dr., AO „Parlamentul Independenței”
AO „Parlamentul Independenței”, Chișinău, Republica Moldova,
alexandru.arsene001@gmail.com, todroi@ase.md, vlad.darie2009@gmail.com,
pintilie.pirvan@gmail.com

Astrtact

AO „Parlamentul Independenței” este încadrată în evoluțiile Republicane de la crearea Republicii Moldova prin adoptarea Declarației Independenței din 27 august 1991. Prima acțiunea a AO „Parlamentul Independenței” din anul 2024 este dedicată Reintegrării Neamului Românesc prin prizma Deceniului ONU 2021-2030 – Îmbătrânire sănătoasă. Rezultatul acestei activități a AO „Parlamentul Independenței” din anul 2024 costă în inițierea în spațiul republica a asociațiilor seniorale care vor constitui una din activități de anvergură în Spațiul Românec de ameliorare a situației vârstnicilor în Epoca de Creare a Societății Umane a Conștiinței. Primele asociații seniorale inițiate deja în anul 2024 vor îmbunătăți considerabil sănătatea psihologică a oamenilor în vârstă, permițându-le să-și continue viața și activitățile în cadrul colectivelor de muncă până la adânci bătrânețe. Această invenția a fost efectuată de savanții Academiei de Studii Economice din Moldova, în cadrul căreia deja din anul 2020 activează cu mare succes Asociația „Seniorii ASEM”. Experiența crării și funcționării Asociației „Seniorii ASEM” va servi baza unui Proiect ambițios al AO „Parlamentul Independenței” din anul 2024 cu titlul „Seniorii „Parlamentului Independenței” pentru Reintegrarea Neamului Românesc” generos susținut de Departamentul Relațiilor cu Republica Moldova.

Kuvinte chee: senior, sănătate psihologică, bunăstare, independență, reintegrare, autonomie, vârtnicie, asociație, angajat, asociat, afiliat, inteligența, emoțiile, spirit românesc

JEL: B55, C53, C88, D23

ORCID: 0000-0001-8823-0015

Genericul: „Deputații Parlamentului Independenței – în acțiune”

Introducere

Deputații Poporului, **votanți și semnatari ai Declarației de Independență** față de Imperiul Sovietic de ocupație, au constituit Asociația Obștească „Parlamentul Independenței”. Potrivit statutului de funcționare a societății scopul principal este promovarea și implementarea valorilor naționale, implicit și a evenimentelor cruciale ale Neamului Românesc. Astfel, Unirea de la 1859, Reîntregirea Națiunii Române în perioada: martie-decembrie 1918, recunoașterea pe scară mondială (Paris 1920), Constituția din 29 martie 1923, Declarația de Independență din 27 august 1991 și finalizarea procesului de reintegrare, prin lichidarea consecințelor Pactului odios Ribbentrop-Molotov. Această activitate implică antrenarea plenară a deputaților în acest proces, precum și organizarea activității, implicit logistice a AO „Parlamentul Independenței”.

Deputații Poporului, votanți și semnatari ai Declarației de Independență față de Imperiul Sovietic de ocupație, (1) vor promova principiile și valorile Declarației de Independență în contextul comunității lingvistice, istorice și culturale ale românilor de pretutindeni, (2) vor organiza conferințe, seminare și dezbateri publice la tema identității naționale și procesului de integrare a cetățenilor Republicii Moldova în spațiul politic, economic și cultural al României, (3) vor monitoriza procesul de creație legislativă din Republica Moldova la capitolul corespundere cu prevederile Declarației de Independență, raportat la hotărârea Curtii Constituționale la acest subiect, (4) vor elabora, evalua, implementa și monitoriza diferite forme de asociații seniorale la nivel local cu scopul dezvoltării

potențialului social-economic și uman al Republicii Moldova, (5) vor implementa deciziile ONU din cadrul Deceniului ONU 2021-2030 „Îmbătrânire sănătoasă” pentru vârstnicii din Republica Moldova, (6) vor promova bunăstarea persoanelor în vârstă din Republica Moldova cu asigurarea continuității activităților lor până la adânci bătrânețe.

1. Problemele migraționale seniorale a Republicii Moldova cer Reintegrarea Neamului Românesc.

Migrația este una din cele mai stringente probleme cu care se confruntă Republica Moldova la momentul actual. Potrivit datelor Băncii Mondiale, din Republica Moldova sunt plecați la muncă peste hotare circa un million de cetățeni, ceea ce constituie circa jumătate din populația aptă de muncă. Dintre aceștia, aproximativ un sfert au decis să nu mai revină acasă.

Impactul negativ al migrațiilor: destrămarea familiilor, exodul creierilor, dependența vârstnicilor din Republica Moldova de banii transferați de peste hotare, criză în sectorul rural, lichidarea rapidă a întreprinderilor mici și mijlocii (ÎMM).

Migrațiile în masa din Republica Moldova contribuie la declinul demografic, scăderea potențialului economic al țării, duce la devalorificarea valutei naționale, predominarea importului, îngustarea sectorului de producere și, prin urmare, descendența bunăstării vârstnicilor.

Motivele de baza ale exodului populației sunt considerate veniturile reduse în Republica Moldova (45%), lipsa locurilor de muncă (24,5%) și starea deplorabilă din localitățile rurale (15,6%), în primul rând – al vârstnicilor. Unul din motivele migrației moldovenilor este considerat și lipsa oportunităților de creștere profesională (10,2%).

Studiul relevă că majoritatea celor chestionați ar prefera să muncească în țările Uniunii Europene (53,4%), în Canada și SUA (27,4%), în țările CSI (13,7%) și 5,5% – în Australia.

Scopul proceselor de Reintegrare a Neamului Românesc prin intermediul actualului proiect constă în investigarea, analiza și facilitarea inserției și reinsertiei sociale, precum și pe piața muncii a vârstnicilor (Seniorilor) din Republica Moldova, precum și sprijinirea integrării în sistemul bilateral de formare a beneficiarilor intergeneraționali – membrilor Asociațiilor Seniorale din Republica Moldova și membrilor ÎMM-urilor mixte din România.

2. Deceniul ONU 2021-2030 – Îmbătrânire sănătoasă. Reintegrarea Seniorală a Neamului Românesc [1,2].

Deceniul Națiunilor Unite pentru îmbătrânirea sănătoasă 2021–2030 este o colaborare globală, aliniată cu ultimii zece ani ai Obiectivelor de dezvoltare durabilă, pentru a îmbunătăți viața persoanelor în vârstă, a familiilor acestora și a comunităților în care trăiesc.

Raportul de referință pentru Deceniul îmbătrânirii sănătoase 2021-2030 abordează următoarele aspecte:

- a) Prezintă îmbătrânirea sănătoasă, acțiunile și factorii de sprijin ai proiectului și o cale de accelerare a impactului până în 2030.
- b) Unde suntem în 2020? Raportul oferă pentru prima dată o bază de referință pentru îmbătrânirea sănătoasă la nivel mondial.
- c) La ce îmbunătățiri ne-am putea aștepta până în 2030? Documentează progresul și scenariile de îmbunătățire.
- d) Cum putem accelera impactul asupra vieții persoanelor în vârstă? Acesta arată modul în care persoanele în vârstă și părțile interesate pot optimiza împreună capacitatea funcțională.

Organizația Mondială a Sănătății (OMS) a fost rugată să conducă implementarea proiectului în colaborare cu celelalte organizații ale ONU [3]: Activitatea OMS privind Deceniul ONU al îmbătrânirii în condiții bune de sănătate (2021-2030) (who.int)

Pentru a promova îmbătrânirea sănătoasă și a îmbunătăți viața persoanelor în vârstă, a familiilor lor și a comunităților, vor fi necesare schimbări fundamentale nu numai în acțiunile pe care le întreprindem, ci și în modul în care gândim despre vârstă și îmbătrânire.

2.1. Medii prietenoase vârstnicilor.

Mediile favorabile vârstnicilor sunt locuri mai bune în care să crești, să trăiești, să lucrezi, să te joci și să îmbătrânești. Le putem crea abordând determinanții sociali ai îmbătrânirii sănătoase și permițând tuturor oamenilor, indiferent de nivelul lor de capacitate fizică sau mentală, să continue să facă lucrurile pe care le prețuiesc și să trăiască o viață demnă.

În acest domeniu de acțiune, OMS lucrează cu statele sale membre la nivel național și local pentru a dezvolta orașe și comunități prietenoase cu vârsta, inclusiv prin sprijinirea Rețelei globale pentru orașe și comunități prietenoase cu vârsta ca, de exemplu, de tip Asociații Seniorale intergeneraționale.

2.2. Dezvoltarea societății prietenoase vârstei

Vârsta este stereotipuri (**cum gândim**), prejudecăți (**cum ne simțim**) și discriminare (**cum acționăm**) față de oameni pe baza vârstei lor. Afectează oamenii de toate vârstele, dar are efecte deosebit de negative asupra sănătății și bunăstării persoanelor în vârstă.

În acest domeniu de acțiune, OMS lucrează pentru a schimba modul în care gândim, simțim și acționăm față de vârstă și îmbătrânire prin generarea de dovezi cu privire la îmbătrânire, construind o coaliție globală pentru combaterea vârstniciei și elaborând instrumente și resurse care pot fi folosite de alții pentru a lua măsuri (Ex. [4]: Asociația „Seniorii ASEM”).

2.3. Îngrijire integrată.

Persoanele în vârstă au nevoie de un set cuprinzător de servicii pentru a preveni, încetini sau inversa declinul capacităților lor fizice și mentale. Aceste servicii trebuie să fie furnizate pentru a satisface nevoile persoanei (centrate pe persoană), coordonate între diferiți furnizori de asistență medicală și socială și pentru a evita cauzarea dificultăților financiare utilizatorului.

În acest domeniu de acțiune, OMS sprijină statele sale membre să înțeleagă, să proiecteze și să implementeze un model de îngrijire integrat, centrat pe persoană, prin producerea de dovezi, îndrumări și pachete de resurse (Ex. [4]: Asociații Seniorale intergeneraționale).

2.4. Îngrijire pe termen lung.

Mulți oameni în vârstă se confruntă cu scăderi ale capacității lor fizice și mentale, ceea ce înseamnă că nu mai pot avea grijă de ei înșiși fără sprijin și asistență. **Accesul la îngrijire pe termen lung de bună calitate este esențial** pentru ca aceste persoane să își mențină capacitatea funcțională, să se bucure de drepturile fundamentale ale omului și să trăiască cu demnitate.

În acest domeniu de acțiune, OMS lucrează pentru a oferi sprijin tehnic țărilor pentru efectuarea de analize naționale a situației îngrijirii pe termen lung în vederea implementării unui pachet minim de îngrijire pe termen lung ca parte a acoperirii universale a sănătății.

În baza acestor 4 direcții de activitate a OMS conduce **implementarea Deceniului ONU** în colaborare cu celelalte organizații ale ONU.

Scopul principal al Proiectului „Seniorii „Parlamentului Independenței” pentru Reintegrarea Neamului Românesc” (SPI-RNR) și una din soluții a evoluției bunăstării vârstnicilor din Republica Moldova va fi atins prin investigarea și implementarea metodelor evoluționare a bunăstării ecologice a Seniorilor din Republica Moldova, monitorizarea Seniorală a proceselor de Reintegrare a Neamului Românesc prin combaterea derapajelor politice și sociale antiromânești și antieuropene din Republica Moldova și sprijinirea integrării în sistemul bilateral de formare a beneficiarilor, a asociațiilor seniorale intergeneraționale din Republica Moldova și IMM-uri mixte în România.

3. Beneficiarii Proiectului.

Beneficiile măsurabile a implementării Proiectului „Seniorii „Parlamentului Independenței” pentru Reintegrarea Neamului Românesc” sunt reprezentate de rezultatele așteptate ca urmare a desfășurării Proiectului prin inițierea, în primul an de evaluare, a 6 Asociații Seniorale experimentale în Republica Moldova și, în continuare, a crea Asociații Seniorale în toate localitățile Republicii Moldova și integrarea lor cu IMM-urile mixte din România:

- (1) Elaborarea chestionarului „Necesități de Asociații Seniorale intergeneraționale a Vârstnicilor” în Republica Moldova;
- (2) Chestionarea Administrațiilor locale din Republică cu scopul investigării și implementării Asociațiilor Seniorale a Vârstnicilor, care promovează bunăstarea ecologică a vârstnicilor – cadrul Deceniului ONU 2021-2030 - Îmbătrânire sănătoasă;
- (3) Crearea Bazei de date: „Asociațiile Seniorale intergeneraționale a Vârstnicilor” din Republica Moldova”;
- (4) Inițierea Centrelor Regionale de formare și consultare (Chișinău, Bălți, Comrat, Cahul, Ungheni, Tiraspol, Orhei) pentru beneficiarii Asociațiilor Seniorale intergeneraționale a Vârstnicilor din Republica Moldova și intergarea lor cu ÎMM-urile intergeneraționale din România;
- (5) Elaborarea soluțiilor politice, sociale, economice și culturale de evoluție a bunăstării ecologice a vârstnicilor din Republica Moldova în baza proceselor de Reintegrare a Neamului Românesc - cadrul Deceniului ONU 2021-2030 „Îmbătrânire sănătoasă”.
- (6) Organizarea Conferinței intergeneraționale cu genericul „, Societatea Conștiinței pentru Îmbătrânirea Sănătoasă.
- (7) Editarea Cărții „, Societatea Conștiinței pentru Îmbătrânirea Sănătoasă”.
- (8) Organizarea Seminarului informativ mixt „Deceniul UNU2021-2030 pentru Reintegrarea Neamului Românești” (Sigla: SI-ONU-RNR)
- (9) Inițierea Cărții „, Deputații Independenței pentru Reîntregirea Neamului Românesc”.
- (10) Prin evoluția Proiectului „Seniorii „Parlamentului Independenței” pentru Reintegrarea Neamului Românesc” (a) se va elabora, evalua, implementa și monitoriza diferite forme de asociații seniorale la nivel local cu scopul dezvoltării potențialului social-economic și uman al Republicii Moldova, (b) se vor implementa deciziile ONU din cadrul Deceniul ONU 2021-2030 „Îmbătrânire sănătoasă” pentru vârstnicii din Republica Moldova și (3) se va promova bunăstarea persoanelor în vârstă din Republica Moldova cu asigurarea continuității activităților lor până la adânci bătrânețe.

4. Rezultatul implementării Proiectului.

Scopul proceselor de Reintegrare a Neamului Românesc, atins prin intermediul actualului Proiect „Seniorii „Parlamentului Independenței” pentru Reintegrarea Neamului Românesc” (SPI-RNR), constă în investigarea, analiza și facilitarea inserției și reinserției sociale, precum și pe piața muncii a vârstnicilor (Seniorilor) din Republica Moldova, precum și sprijinirea integrării în sistemul bilateral de formare a beneficiarilor intergeneraționali – membrilor Asociațiilor Seniorale din Republica Moldova și membrilor ÎMM-urilor mixte din România.

Proiectul actual „Seniorii „Parlamentului Independenței” pentru Reintegrarea Neamului Românesc” (SPI-RNR) este un Proiect de susținere și de implementare a activităților seniorale intergeneraționale din cadrul Deceniului ONU 2021-2030 -Îmbătrânire sănătoasă.

Proiectul promovează crearea în primul an de evaluare a câte o Asociație Seniorală intergenerațională în raioanele Bălți, Orhei, Dubăsari (Tiraspol), Ungheni, Comrat și Cahul din Republica Moldova și, în continuare, crearea Asociațiilor Seniorale în majoritatea localităților Republicii Moldova și intergarea lor cu ÎMM-urile mixte din România.

Seniorii din Republica Moldova asigură promovarea progresului de Reintegrare a Neamului Românesc: promovarea și implementarea valorilor naționale, implicit și a evenimentelor cruciale ale Neamului Românesc precum și: Unirea de la 1859, Reîntregirea Națiunii Române în perioada martie-decembrie 1918, recunoașterea pe scară mondială (Paris 1920), Constituția din 29 martie 1923, Declarația de Independență din 27 august 1991 și finalizarea procesului de reintegrare prin lichidarea consecințelor Pactului odios Ribbentrop-Molotov.

Vor fi elaborate soluții politice, sociale, economice și culturale de evoluție a bunăstării ecologice a vârstnicilor din Republica Moldova în baza proceselor de Reintegrare a Neamului Românesc - cadrul Deceniului ONU 2021-2030 „Îmbătrânire sănătoasă”.

Va fi organizată Conferința intergenerațională cu genericul „, Societatea Conștiinței pentru Îmbătrânirea Sănătoasă.

Va fi editată Cărtea „, Societatea Conștiinței pentru Îmbătrânirea Sănătoasă” cu ISBN și DOI

Va fi organizat Seminarul informativ mixt Republica Moldova-România: SI-ONU-RMR.

Va fi inițiată Cartea „Deputații Independenței pentru Reîntregirea Neamului Românesc”

Prin evoluția Proiectului „Seniorii „Parlamentului Independenței” pentru Reintegrarea Neamului Românesc”, Deputații Poporului, votanți și semnatari ai Declarației de Independență față de Imperiul Sovietic de ocupație, (1) vor promova principiile și valorile Declarației de Independență în contextul comunității lingvistice, istorice și culturale ale românilor de pretutindeni, (2) vor organiza conferințe, seminare și dezbateri publice la tema identității naționale și procesului de integrare a cetățenilor Republicii Moldova în spațiul politic, economic și cultural al României, (3) vor monitoriza procesul de creație legislativă din Republica Moldova la capitolul corespundere cu prevederile Declarației de Independență, raportat la hotărârea Curții Constituționale la acest subiect, (4) vor elabora, evalua, implementa și monitoriza diferite forme de asociații seniorale la nivel local cu scopul dezvoltării potențialului social-economic și uman al Republicii Moldova, (5) vor implementa deciziile ONU din cadrul Deceniul ONU 2021-2030 „Îmbătrânire sănătoasă” pentru vârstnicii din Republica Moldova, (6) vor promova bunăstarea persoanelor în vârstă din Republica Moldova cu asigurarea continuității activităților lor până la adânci bătrânețe.

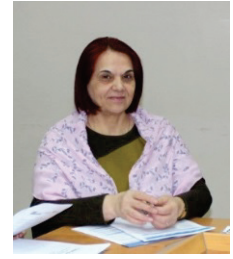
Referințe

- [1] <https://www.decadeofhealthyageing.org/docs/librariesprovider5/default-document-library/terms-of-reference---healthy-ageing-collaborative.pdf>
- [2] (<https://www.who.int/initiatives/decade-of-healthy-ageing>)
- [3] <https://www.decadeofhealthyageing.org/about/join-us/collaborative>
- [4] Todoroi, D., Paic, M., *Asociația „Seniorii ASEM” – 3 Ani de activitate*, SEP al ASEM, 2023, - 163 p., ISBN 978-9975-147-95-8

ROLUL ANTREPRENORIATULUI ÎN CREAREA STĂRII DE BINE A SENIORILOR

Gabriela GÎNDEA, ASEM, Chișinău, Republica Moldova,
gindeagabriela04@gmail.com

Valentina CAPAȚINA, PhD, Dr. AESM, Chisinau, Republica Moldova,
vcapatina@yahoo.com

Abstract

Scopul lucrării: Evidențierea contribuției antreprenoriatului asupra stării de sănătate fizică și mentală a seniorilor, precum și, creșterii independenței financiare a acestora. Identificarea modalităților de promovare și dezvoltare a conceptului de antreprenoriat în rândul persoanelor în etate.

Design-ul/metodologia/abordarea: Cercetarea respectivă se bazează, în primul rând, pe prezentarea particularităților seniorilor și a posibilelor dificultăți cu care se confruntă.

În continuare, este demonstrat rolul antreprenoriatului în viața acestora prin intermediul unor exemple concrete de succes în acest domeniu.

Constatări: În urma cercetării efectuate, pot afirma că persoanele în vârstă reprezintă o resursă de valoare atât pentru mediul antreprenorial, cât și pentru societate în general. Însă, deseori, seniorii nu sunt informați despre posibilitățile pe care le au de a participa la viața comunității. La moment, ponderea persoanelor în etate este în continuă creștere, așadar, este absolut necesar implementarea unui set de măsuri care vor contribui la incluziunea socială a acestora. Implicarea seniorilor în domeniul antreprenorial reprezintă un beneficiu atât pentru ei (satisface nevoia de afirmare, de a se simți util, sporește capacitățile cognitive, oferă un mediu de interacțiune cu semenii, etc.), cât și pentru societate (acoperirea locurilor de muncă, preluarea experiențelor de la persoanele în vârstă, crearea relațiilor între tineri-seniori).

Astfel, în cadrul acestui studiu vin cu anumite recomandări care au menirea de a influența pozitiv societatea și atitudinea acesteia față de persoanele în etate. De asemenea, sunt prezentate exemple de bune practici care pot fi cu succes integrate la noi în societate și care vor spori starea de bine a tuturor persoanelor, în special a seniorilor.

Limitări/sugestii de cercetare: Limitările constau în experiența redusă a persoanelor de vârstă a 3-a de a se implica în activitatea de antreprenoriat. Acest lucru este cauzat de modul lor de viață și de accesul limitat (în unele cazuri) la sursele web.

Valoarea aplicativă: Rezultatele acestei lucrări vor evidenția modul în care societatea trebuie să-și schimbe acțiunile și prevederile, cu scopul de a facilita implicarea seniorilor în diverse activități sociale, mai ales de antreprenoriat.

Noutatea și originalitatea științifică: Valoarea acestui articol reflectă necesitatea realizării unui progres la nivel de societate, a modului de gândire a populației, pentru a diminua impactul stereotipurilor în activitatea persoanelor de orice vârstă.

Mediul implementării: Acest studiu este realizat în baza cercetării surselor web, a studiilor de caz, precum și dialogul cu seniorii care au experiență antreprenorială, dar și cu cei care nu au avut posibilitatea să beneficieze de acest lucru.

AGING IS A STAGE IN LIFE FOR WHICH YOU SHOULD PREPARE IN ADVANCE

Anghelina GONCEAR, student of FB, AESM, Chişinău,
angelina.goncear.md@gmail.com

Marina COBAN, associate professor, AESM, Chişinău,
mcoban.mcoban@gmail.com

Abstract: Over the past 70 years, the average life expectancy in the world has increased and is about 73 years old, but because of stereotypes, concern for the future and the inability to influence it, many are afraid of old age, trying to slow down this process - sometimes it turns into a phobia. In the course of the study, measures for healthy aging will be proposed, which should lead to a more conscious thinking of the younger generation and rid them of this phobia.

Purpose: To formulate the causes of aging (social, physiological and psychological) and existing prejudices at this stage of life. Find a recipe for longevity.

Design / methodology / approach: This scientific study focuses on the causes of aging and the identification of appropriate measures that a person is able to take at a young age to ensure his comfortable and healthy old age, so that he is not afraid to meet this stage.

Findings: Based on all the facts presented and analyzed in the study, it can be confidently stated that it is undoubtedly necessary to prepare for such a life stage as aging from a young age. Taking into account all the factors affecting longevity, the following can be distinguished:

- *genetic* - severe hereditary diseases can shorten the duration of our lives;
- *social* - its quality is influenced by habits and regime (hygiene, nutrition, working and leisure conditions, emotional situation in the family and among close associates);
- *environmental* - polluted air, water, soil significantly reduce the quality of life;
- *behavioral* (physical activity, intellectual activity, healthy sleep, nutrition, stress level) - they depend solely on a person and can significantly prolong his life.

Research limitations / implications: This study allows us to analyze the causal relationships between our behavioral and external factors affecting the aging process and achieving longevity. It should help society to stop being afraid of this stage of life. However, due to the fact that the Internet resources served as the basis, and the author's life experience is insignificant, there may be some discrepancies with other sources.

Practical implications: The results of the work are confirmed by studies conducted by WHO, various leading medical institutions and specialists in the field of physiology and psychology. It can be useful as a recommendation for trainings conducted by psychologists and physiotherapists for representatives of the working class, retiring and the general population.

Originality / value: Cultivating a culture of moral and physical preparation for old age from a young age makes it possible to arouse awareness among the population, as well as to root fear of these unreliable aspects of life. Thanks to this, the population will no longer be afraid of aging, knowing that with the help of the proposed measures they will be able to achieve the longevity of life they have been talking about.

Implementation: This study was conducted as part of the analysis of data from a survey of centenarians.

Acknowledgment: This research was evaluated under the guide and with the support of NET4Age-Fiendly, ASEM and of my supervisor, Marina Coban. The results obtained will contribute to the eradication of stereotypes about aging and will help everyone to find their chance for longevity.

Plenum II. DEZVOLTAREA SOCIETĂȚII PRIETENOASE VÂRSTEI.

Moderatori:

**Elena NECHITA, Prof. univ., dr. hab., mem. cor. ARA, Univ. „Vasile Alecsandri” din Bacău,
Bacău, România**

Tudor BRAGARU, Prof. univ., dr., Chișinău, Republica Moldova

Sergiu PERETEATCU, Conf. univ., dr., mem. cor. ARA, USM, Chișinău, Republica Moldova

Secretar: ȚAPCOV Varvara, Lector, Dep. TIMI, ASEM

17 YEARS OF EVOLUTION OF CONSCIOUSNESS SOCIETY.

**Prof. Elena NECHITA, PhD, Dr., ARA corr. Member, Editor in Chief of the Journal
„Society Consciousness Computers”, Bacău, Romania,**

**Prof. Dumitru TODOROI, PhD, Dr. hab., ARA corr. Member, Honorary Editor of the Journal
„Society Consciousness Computers”,**

**Prezident of the international Teleconferences of young reserchers (TELE),
Chișinău, Republic of Moldova**

Abstract.

The research direction "The Creation of the Society of Consciousness", carried out by the staff of the Academy of Economic Studies of Moldova (ASEM), since 2008, is a continuity of the research carried out in this field by the illustrious scientist, Academician Mihai Drăgănescu, former president of the Romanian Academy, Coordinator of research in the field of information society and author of many publications in the field of Informatics, including the famous publication "SOCIETY OF CONSCIOUSNESS".

The research, carried out in the field of Creation of the Society of Consciousness is effected by the ASEM researchers în collaboration with the Romanian-American Academy of Arts and Sciences (ARA), by Romanians everywhere and their colleagues from different fields of science and technology around the world.

The 17 years of research within the international TELECONFERENCES of young researchers is crowned with thousands of important results, hundreds of communications and publications in the field of the Society of Consciousness, dozens of monographs and magazines, Enshrined to these famous activities of Romanians everywhere, representatives of ARA. The present work succinctly represents the totality of the results obtained in the field "The Creation of the Society of Consciousness" in the last years of scientific activity.

Keywords: consciousness, knowledge, informatics, robotics, Humano-Robotics society, artificial intelligence, natural intelligence, robotics, creativity, emotions, temperaments, sensuality, ROBO-intelligence

JEL: B55, C53, C88,D23

Introduction.

We present the history of the evolution of the Project "Creating the Society of Consciousness" from its initiation in 2008 at the Summer School "Baile Tusnad" until now. The project was joined by scientists and young specialists from many universities and scientific centers in Bacau, Bochum, Boston, Bucharest, Chicago, Chisinau, Iasi, Kraków, Niderlande, Timișoara, Warsawia and a.

The components of science, consciousness, subconsciousness and unconsciousness are studied. These components are human-specific and will be incorporated into robots in the Society of Consciousness – The Human – Robotics Society.

IQ and EQ, creative and emotional intelligence, sits the Core of the Society of Consciousness. At the Symposiums of 2009 – 2011 and the international TELECONFERENCES of young specialists from 2012 to the present, they have been researched, highlighted, structured, algorithmically implemented and discussed on a wide range of issues related to the adaptable implementation of human IQ and EQ in the robots of the Society of Consciousness. Creativity, emotionality, temperament and sensuality of human IQ and EQ are studied and algorithmically adapted in the ROBO-intelligences of the Society of Consciousness.

Studying and measuring the energy sources of the components of science, consciousness, subconsciousness and unconsciousness is the current problem of creating the ROBO-intelligences of the Human-Robotic Society. Energy measurements are the source of the Energy Deposits of the Society of Consciousness. This repository is the basis for the adaptable creation of robots – full members of the Human-Robotic Society.

ARA Journal of Sciences & ARA Journal of Arts and Culture supports research direction.

ARA Journal began as ARA's main publication in 1977, to publish papers presented at the ARA Congress. The last issue of the ARA Journal was published in 2009. Since 2005, the ARA Congress Acts have been published instead of the ARA Journal. This is because, while the ARA Journal would publish the papers after they were presented at a Congress, the proceedings of the ARA Congress were published before the Congress. At the request of ARA members, ARA Journal was resumed in 2017 in a new journal format and published as two journals: **ARA Journal of Arts and Culture** and **ARA Journal of Sciences**.

The research direction "The Creation of the Society of Consciousness", carried out by the staff of the Academy of Economic Studies of Moldova (ASEM), since 2008, is a continuity of the research carried out in this field by the illustrious scientist, Academician Mihai Drăgănescu, former president of the Romanian Academy, Coordinator of research in the field of information society and author of many publications in the field of Informatics, including the famous publication "SOCIETY OF CONSCIOUSNESS".

The researches, carried out in the field of creation of the society of consciousness by the ASEM collaborators are supported by the Romanian-American Academy of Arts and Sciences (ARA), by Romanians everywhere and their colleagues from different fields of science and technology around the world.

The 17 years of research reprezintă researchers within the international TELECONFERENCES of young researchers its crowned with thousands of important results, hundreds of communications and publications in the field of the Society of Consciousness, dozens of monographs and magazines, Enshrined to these famous activities of Romanians everywhere, representatives of ARA.

The present work succinctly represents the totality of the results obtained in the field "The Creation of the Society of Consciousness" in the last years of scientific activity. In particular, the ARA Journal of Arts and Culture and the ARA Journal of Sciences, edited by ARA Publishing House from 2017 to the present, represent a tumultuous and shaky period both inside and outside ARA.

ARA Journal of Arts and Culture and **ARA Journal of Sciences** are peer-reviewed journals published by ARA Publisher, a Publishing house of the American-Romanian Academy of Arts and Sciences. Most articles in ARA Journals are contributions by Academy members and non-members to ARA Congresses. A significant contribution is offered by the participants of the International TELEconferences of young researchers entitled "Creation of the Society of Consciousness", organized annually in Tete-a-Tete regime and On-line by ARA members from the Republic of Moldova. The papers presented at ARA Congresses and published in the ARA Journal of Arts and Culture and ARA Journal of Sciences receive a unique DOI issue and published online in an open source. The open source system allows papers to have maximum exposure and be cited.

ARA Journal of Sciences is also published in print using a new digital print-on-demand (POD) system that offers a multitude of ways to increase the visibility of the ARA academy through smarter inventory management and more capable services, which increases ARA's international exposure and visibility through more than 40,000 libraries.

1. December 2008.

Academy of Economic Studies of Moldova (AESM) Senate adopt the research project "Creation Consciousness Society", Research director was named Dumitru Todoroi, univ. prof., dr. hab., ARA corr. member.

In the years 2009-2011 research results in the field were discussed especially by the researchers – participants at the international annual symposia at the AESM.

Beginning with 2012 year results were discussed at the international TELECONFERENCES of young researchers from Moldova, Romania, Germany, Italy, Poland, and the USA.

The TELECONFERENCES (TELE) were organized by the Academy of Economic Studies of Moldova, The American-Romanian Academy of Arts and Sciences, and "Vasile Alecsandri" University at Bacau, Romania. The TELE are supported by the scientists from around the World, University California Davis, California, USA, Illinois State University at Chicago, USA, Boston Tehnological Institute at Boston, USA, Boston Teological Institute at Boston, USA, Bochum Economic Institute, Bochum, Germany, AFEDEMY, Nitherlands, The Academy of Economis Studies of Bucharest, Romania, "Al. I. Cuza" University at Iasi, Romania, Free International University of Moldova, Chişinău, Timişoara Politechnical University, Romania, Moldova State University, Chişinău and others.

Adaptable tools represent the algorithmic basis to be implemented in first three stage of robotic creation: formulation the problem, its formalization, and its algorithmic definition. The Kernel of adaptable tools in presented be its **Adapter**, which defines pragmatics (utility), syntax (structure), semantics (content, mining), context (user environment) and examples of ROBO-intelligence elements. Very important subject constitutes the utilization of Adapters in definition higher level elements of ROBO-intelligences through its lower-level elements. Adapter is the tool, engine of information technology to create adaptive ROBO - intelligences.

The Adaptable Evolution Method (AEM) is investigated, developed, and implemented in creation process of Consciousness ROBO-intelligences.

2. The TELE – 2012 [1].

Conference was dedicated especially to the discussion of research results of creativity of ROBO-intelligences. Volume work was published by AESM Publishing House: ISBN 978-9975-75-611-2.

It was analyzed and developed the AEM to be used for the adaptable algorithmic processing of robotic creativity's features: Inspiration, Imagery, Imagination, Intuition, Insight, Improvisation, Incubation and its evolutions: Acquire Knowledge, Develop Curiosity, Become Interested, Passion, Dedication, and Professionalism. Were obtained higher level elements of Creative ROBO-intelligences which were defined with the help of special developed the creative AEM.

3. TELE -2013.

Conference were discussed research results obtained in the branch of emotional elements of ROBO-intelligences. The results were published in the Volume 1 of the founded by the University "Vasile Alecsandri" of Bacău Journal "*Computers Consciousness Society*":

ISSN 2359-7321, ISSN-L 2359-7321.

Were analyzed and developed the AEM to be used for the adaptable algorithmic processing of the basic emotion elements: Happiness, Fear, Amazement, Disgust, Sadness, and Anger in combination with its evolutions: Self-awareness, Managing emotions, Motivation, Empathy, Handling relationships. Were obtained higher level elements of Emotion ROBO-intelligences which were defined with the help of special developed the emotion AEM.

Temperament elements of ROBO - intelligences were studied, analyzed, presented, and discussed in sections of **the TELE – 2014 [2]**. Research results were published by AESM Publishing House: ISBN 978-9975-75-612-6

At the TELE – 2015 [3] (*Society Consciousness Computers, Volume 2*, ISSN 2359-7321, ISSN-L 2359-7321) and TELE – 2016 [4] (*Society Consciousness Computers, Volume 3*, ISSN 2359-7321, ISSN-L 2359-7321) were represent research results based on developed special types of AEM which were used in the process of creation the sensual elements of ROBO –intelligences - positive and negative sentiments. Were implemented special types of AEM in the process of algorithmically definition of Sensual positive ROBO-intelligences characteristics such as: Meekness, Modesty, Satisfaction, Pleasure, Simplicity, Lavishness, Tolerance, Frigidity, Love, Health, Diligence, Joy, Courage, Fidelity, Issue, Life, and Despair.

4. TELE-2014 [4].

The international FORUM TELE-2014 was dedicated to the analysis of the research results in the field of the creation of the Consciousness Society with the highlighting of the possibilities of creating ROBO – intelligences with temperament, ROBO – intelligences with character. ROBO researches – creative intelligences (IQ) and emotional intelligences (EQ) are evaluated in the direction of obtaining ROBO – intelligences with Choleric, Bloody, Phlegmatic and Melancholic character. Each of these 4 characters has its own special peculiarities, which also makes people different or find tangencies with each other.

The study of human temperaments is directed to the research of the energetic components of stability-instability and introversion. Temperamental energy is defined by energy currents, which are emitted by the components of introversion-exstravertation with stability-instability.

One of the measurements, as an example, is the measurement of energy currents specific to melancholics (introvertivity and instability): of sorrow, anxiety, rigidity, sobricity, pessimisticity, reservibility, insocibility and limitation, which is a process of creating a repository of energy data characteristic of melancholic. The other measurements, specific to the qualities of phlegmatics, choleric and bloodsuckers, are analogous to that of melancholics. The database composed of the amounts of phlegmatic, choleric, blood and melancholic temperamental energy currents determines the process of creating the respective components in robotic systems, in melancholic robots, for example, or in choleric robots and a.m.d., creating ROBO-intelligences with temperament, ROBO – intelligences with character.

Theme TELE-2014: "Information systems in the Society of Consciousness"; "ROBO-adaptable emotional intelligences"; "Sustainability and ROBO-intelligences"; ROBO-intelligences and the "Quanta Revolution".

It is necessary to emphasize the extension of the geography of international teleconferencing with the generic "Creation of the Society of Consciousness". With valuable works at TELE-2014, together with the researchers from the first FORs in the field of creating the Society of Consciousness, both the young researchers from the "Vasile Alecsandri" University of Bacau together with those from the "Gh. DIMA" Academy of Mythics in Cluj Napoca, as well as the youth from abroad, joined together with the researchers from the first FORs in the field of creating the Society of Consciousness. TELE-2014 spent its activities with the first direct involvement of the Romanian-American Academy of Arts and Sciences (ARA), of the new President of ARA, of Mrs. Ruxandra VIDU, Prof., Dr., who participated in all the stages of evaluation of this international FORUM.

5. TELE-2015 [5].

The purpose of the meeting of young researchers within the international FOR "Creating the Society of Consciousness" (TELE-2015) was to discuss ROBO-intelligences with positive and negative feelings. Feelings are labeled in Pandora's Box as negative feelings and their opposite is positive feelings.

The study of negative (Pandora's Box) and human positive feelings is directed in this case towards the research of the energetics of the sentimental components. The energy of sentimentality is defined by the energy currents, which are emanated by the components of negative feelings (Pandora's Box): Cruelty, Arrogance, Suffering, Pain, Vanity, Greed, Jealousy, Bodily Lust, Hatred, Diseases, Laziness, Sadness, Fear, Deception, Subjugation, Suffering, Death, Hopelessness and positive feelings (opposite to those in Pandora's Box): Gentleness, Modesty, Satisfaction, Pleasure, Simplicity, Generosity, Tolerance, Fidelity, Love, Health, Diligence, Joy, Courage, Fidelity, Liberation, Stillness, Life, Hope in Pandora's Box.

Measuring sentimental energy currents supplies the database composed of information about the amounts of sentimental energy currents that support the process of creating sentimental components in robotic systems. The energy of sentimentality participates in the creation of the robots with feelings, the Robot with the feeling of Suffering, for example, or the Robot with the feeling of Pleasure and so on. This process aims to create ROBO-intelligences with feelings.

Tele-2015 theme: "ROBO-intelligences in the Society of Consciousness"; "Information systems in the Societies of Knowledge and Consciousness"; "Sustainability of social systems in the Society of the Future".

6. TELE-2016 [6].

The Society of Consciousness is characterized by the equality of artificial intelligence and structured natural intelligence (structured AI=IN).

It has been shown (Carnegie Mellon University) that of the 7 million human functions, about 5 and a half million currently can be performed by robots. These human functions are mostly of the physical type. Spiritual, intellectual, emotional, temperamental, sensual and other human functions are in the investigation phase.

The following processes of robotic investigations and current measurements are intended for complex measurements of ROBO-creative intelligences with emotions, for example, ROBO-intelligences with character and feelings, ROBO-emotional intelligences with character.

The industry of creating ROBO-intellectual, sensual, emotional, spiritual, creative and temperamental intelligences is in full activity, its purpose being to fill the robotic niche, which currently requires the robotic functionalization of over one and a half million human beings (Carnegie Mellon University), we "covered" by robots.

Currently, the collectives, which are concerned with the creation of robotic systems, are researching the schemes and tools for investigating and measuring energy properties, which characterize intelligence, emotion and the human spirit. The physical parts of the creative (IQ), emotional (EQ), moral and spiritual components of the human body are investigated, including the human heart and brain, which emit energy signals with different properties, signal types, amplitudes and frequencies. Such investigations are carried out by mixed teams of researchers from biology, psychology, physics, nano-technology, bioinformatics and other sciences. The results of these investigations are the digital basis for algorithms for reproducing the corresponding robotic characteristics.

TELE-2016 theme: "Robotic sustainability"; "Information sustainability"; "Social sustainability".

The goal of TELE-2016 was to investigate the elements of the first level of spiritual, intellectual, emotional, temperamental, sensual (positive and negative) functions and their sustainability in the creation of ROBO-intelligences. The evolution of temperamental robotic characteristics from an intellectual, emotional and sensual point of view of the process of creating ROBO-intelligences was discussed.

7. TELE-2017 [7].

International TELECONFERENCE of young researchers" The Creation of the Society of Consciousness", April 21-22, 2017, (TELE-2017), 6th Edition [6], Dedicated to the scientist Radu MIHALCEA.

Many scientists from different fields of science and technology, from the fields of pedagogy, sociology and philosophy, from the fields of quantum physics, nanotechnologies, psychiatry and psychology, scientists from about 90 groups of researchers in the world, with different views of the Consciousness Society, with different supporting results of the idea of creating the Consciousness Society, postulated that the Consciousness Society will be created between 2019 and 2035! It's a pretty long period of time, and it also defines the mentality of humanity - when, how, who, who, who, and why is this Society of Consciousness necessary

The most optimistic futurologists claim that already in 2019 we will live in the Society of Consciousness but the most pessimistic believe that only in the year 2035 we will live in it!

We will live in the Society of Consciousness when Artificial Intelligence equals structured Natural Intelligence. So we're going to live in a homo-robotic society, with its new laws for humanity and those laws for robots: in this society both humans and robots will be holders of social passports.

Tele-2017 theme: "Robots of the Society of Consciousness"; "Information systems in the Society of Consciousness"; "Information, Knowledge and Robotics Consciousness"; "Robots of Small and Medium Enterprises". The results were published in the Journal „*Society Consciousness Computers*”, *Volume 4*, ISSN 2359-7321, ISSN-L 2359-7321; *Consciousness Society Creation, 6th Edition, April 21-22, 2017*, ARA Publisher, **University of California Davis, USA**, ISBN: 978-1-935924-21-0, <http://www.AmericanRomanianAcademy.org>).

Was implemented special type of Adaptable Evaluation Method (AEM) which was used in the process of algorithmically definition of Sensual negative ROBO-intelligences characteristics. Was developed the AEM to be used for the adaptable algorithmic processing of main negative sensual robotic characteristics: Pride, Wrath, Sorrow, Deceit, Misery, Glory, Cowardice, Hate, Arrogance, Gluttony, Envy, Vanity, Lust, Fear, and Greed. Obtained higher level elements of negative Sensual ROBO-intelligences were adaptable algorithmic defined with the help of special developed AEM.

8. TELE-2018 [8].

Adaptable technology is the algorithmic basis that is implemented in the first three stages of the creation of robotic systems: problem formulation, its formalization and algorithmic definition. The core of Adaptable Technology is presented by its Adapter, which defines the pragmatics (usefulness), syntax (structure), semantics (content, meaning), context (user environment) and examples of

elements of ROBO-intelligences. The main topic is the use of adapters in defining the top-level elements of ROBO-intelligences through its lower level elements and, possibly, recursively, by itself. The adapter is the tool, the engine of Adaptable Technology to create ROBO-adaptive intelligences.

The developed Adaptable technology, composed of Adapters and Information Systems, for creative, emotional and sensual ROBO intelligence forms the algorithmic basis of the energy data warehouses for creating ROBO-intelligences for the robotics industry, of the new generation of artificial intelligences.

A special type of Adaptable Evolution Method (AEM) was used in the process of algorithmically defining the characteristics of ROBO-sensual negative intelligences. AEM was developed to be used for adaptable algorithmic processing of the main sensual negative robotic characteristics: Pride, Wrath, Sorrow, Deception, Misery, Glory, Cowardice, Hatred, Arrogance, Greed, Envy, Vanity, Lust, Fear, and Greed. The obtained top-level elements of negative sensual ROBO intelligences were algorithmically adaptable defined with the help of the specially developed AEM.

At the TELE-2018 were discussed research results concerned to the investigations in the next research directions: (1) Artificial Intelligence, E-Society & Business Solutions, (2) Information, Knowledge, and Robotic Consciousness, (3) Artificial Intelligence in Consciousness Society, (4) Artificial Intelligence in SMEs, and (5) COST Activities for SMEs & Consciousness Society.

There are investigated the measure of intellectual and spiritual human features, the physical places of the brain from where such features are directed and managed, the type of signals and its intensity these places produce. Such investigations are in the great interest for the mixt teams of researchers from the biology, psychology, physics, nano-technology, bio-informatics and other sciences. Results of such investigations represent the **digital basis** for the adaptable algorithms of reproducing the intelligent and spiritual robotic features.

Intelligent robots have to have the creativity's evolutionary features, which depends from the intensity of corresponding intelligent signals. Spiritual robots have to possess emotion and sensual features. Its algorithmic adaptation depends of digital emotion, temperament, and sensual correspond **digital basis**.

9. TELE-2019 [9].

The intergenerational cooperation in a collective is based on the physical, intellectual and spiritual activities of the staff composed of people of all ages. The subject of intergenerational cooperation in general and the specificity of the interaction of the lucrative component of the Society with the elderly constitute the permanent and prospective concern in the European Community. In the European Union, over the last two decades, there have been communities of Scientific and Technological Organizations (COST), which have as common goal: solving the problems of intergenerational cooperation. One of these communities is COST CA 16226, in which activates 38 organizations from the EU and co-partners from other Countries of the World, including the Republic of Moldova, which is represented in this COST by ASEM.

The major goal of COST CA 16226 for the years 2018-2021 of activity is the research and implementation of measures to improve the lives of elderly people, the creation of Associations and Communities for the sustainable well-being of people aged 65+ and of the third age, and the radical change of the correlation of physical (material), intellectual and spiritual intergenerational activity in the European Society.

At the **TELE-2019** were discussed research results concerned to the investigations in the next research directions: (1) "Age-friendly communities in Human-Robotic Society", (2) "Science and Art in Consciousness Society", (3) "SMEs in Consciousness Society", and (4) "ARA and TELE in Knowledge and Conscience Societies".

Are investigated the life conditions of the elders in future society – the society where the number of workers in comparison with the number of older people will be in continuous lineage and the

problem of older people will be too important for society. Researchers proposed a set of measures to develop the SMEs for the elders, SMEs for women and girls, and the SMEs for the young people which will support the Age Friendly communities in the Human-Robotics Society.

The teams of researchers from the American-Romanian Academy of Arts and Sciences, the Academy of Economic Studies of Moldova, the AFEDEMY from Netherlands, the "Vasile Alecsandri" University at Bacau in collaboration with international teams of researchers proposed the decisions for problems of life of Elderly in the Future Society - the Society of Consciousness.

10. TELE-2020 [10].

When developing complex policies of society it is necessary to take into account the social, political, economic, normative, cultural, informational and health aspects of the ageing society.

Policies that provide for investments in social programs, human resources and in the economy in ASEM will help prevent unjustified dependence of people in old age. Early and effective investments contribute to the transformation of the aging society of ASEM from a factor of consumption of resources into a creative factor of development of the human, economic, social and cultural environment.

Senioral intergenerational cooperation requires the research, invention and implementation of innovative methods to support the sustainability of the well-being of retired teachers from the highlighted groups of people – the seniors from ASEM [12]. The continuity of the intergenerational activity at the transition of the person from one group of seniors to another requires the resolution of the psychological state of the pensioners: the person is psychologically overloaded, he is "at the crossroads" of the transition from one category of activities to another.

The **TELE-2020** theme reflects the requirements of the society of robotic involvement in the lives of the elderly: "Intelligent systems with creativity and emotionality"; "Artificial Intelligence to help the Elderly"; "Smart robots"; "Morality and Spirituality in the Digital Age."

We present just a few of the topics addressed by the researchers for the current TELECONFERENCE: "ASEM is my home" & "My house is EMSA": New paradigm; Intelligent waste sorting system; The arrival of the homo-intelligence paradigm and new forms of work organization; Practical expertise in building a secure network infrastructure; Robotic assistance for the elderly and people with disabilities; Automation of the legal process; Acrobatic intelligence; Old age in the digital age; Adopting a healthy lifestyle in the Society of Consciousness.

The scope of the topics addressed is to meet the requirements of Europe's ageing population while promoting healthy and safe ageing. Research is aimed at creating methods to improve the lives of all the elderly and, first of all, professionals who have reached the retirement age (hereinafter referred to as seniors), the involvement of robotic technologies in the daily life of the elderly, the continuity of the work of these seniors in the same enterprise, in which the seniors are currently acting, and will act in the future until the deepest age.

11. TELE-2021 [13].

The communications to the International TELECONFERENCE of young researchers "Creation of the Society of Consciousness" (TELE-2021), 10th edition, 12-13 March 2021, represents the results of research and implementations generally carried out within COST Action CA16226: *Indoor Living Space Improvement: Smart Habitat for the Elderly* and COST Action CA19136: *International Interdisciplinary Network on Smart Healthy Age-friendly Environments*, and under the patronage of the Romanian-American Academy of Arts and Science.

The results of the research presented and selected to be communicated at TELE-2021 are structurally presented at the meetings of the 3 Plenary Sections and 5 Ordinary Sections of this international forum. TELE-2021 highlighted a set of research results in the research and implementation directions of the actions envisaged by the International Interdisciplinary Network on Smart Healthy Age-friendly Environments (NET4Age-Friendly):

WG1: User-centred inclusive design of age-friendly environments and communities,

WG2: Integrated health and well-being pathways,
WG3: Digital solutions and large-scale sustainable implementation,
WG4: SHAFE impact and sustainability: policy development, funding forecast and cost benefit evaluations, and
WG5: Reference Framework.

At TELE-2021, the results of research carried out in the research and implementation directions of the actions envisaged by COST Action CA16226: Smart Habitat for the Elderly (SHELD-ON), which intends to achieve specific objectives on Research Coordination:

RCO1: To define and provide all relevant inputs for the design and development of Smart Support Furniture and habitats from different disciplines: Health care, Psychology, Ergonomics, Construction, etc., and from the users: elderly, caregivers, etc.

RCO2: To design and create innovative ICT solutions that will be integrated into Smart Support Furniture and habitat environments.

RCO3: To design, develop and test smart support furniture and habitat environments according to user's needs and further validated by these users (elderly and caretakers) for an active ageing.

RCO4: To ensure dissemination, evaluation and exploitation of the Action's results together with establishing a strong network with the relevant industrial stakeholders.

At the TELE-2021 were discussed:

1. Psychology and Impact of Professional Transition Ecosystems,
2. Continuity of the intellectual and emotional activities of older people,
3. Sustainability of intergenerational friendly environments,
4. Professional environments and communities of employees, associates and affiliates, and
5. Economic digital solutions in the context of continuous sustainable learning.

10. TELE-2022 [14].

At the International TELECONFERENCE of young researchers "Creating the Society of Consciousness" (TELE-2022), 11th Edition of 18-19 March 2022 were discussed the research results obtained in the Research Directorate: "The friendly interaction of adults in the continuous intergenerational cooperation in the workplace until deep old age".

For the year 2022, the Association "Seniors of AESM" and co-partners in Europe, in the research direction "Creating the Society of Consciousness", proposes the following investigative activities: (1) Designing age-friendly intellectual and emotional environments and communities; (2) Digital solutions and large-scale sustainable deployment; (3) Impact and sustainability of SHAFE: policy making, funding forecasts and cost-benefit assessments; (4) Healthcare, psychology and ergonomics of the professional ecosystems of employees, associates and affiliates; (5) Design and creation of innovative ICT solutions integrated into the smart support for active ageing, and (6) Digital economic development.

The TELE-2022 international conference was a real international success.

Older people "around the retirement period" in most cases want to continue their activities at work, where they have worked for a long time. That's what it's all about (1) persons employed in the labor force in the last 5-6 years before retirement (employees), (2) retired persons with continuous part-time activity at work (associates) and (3) persons retired without activity (affiliates). It makes sense to organize the continuity of the activities of these groups of adults at the "mother enterprise". It is also psychologically normal for adults to continue their activities by working together with young people in intergenerational communities. Such a community with the title: Association "Seniors of AESM" already activates for two years within the Academy of Economic Studies of Moldova (AESM).

The first results of the researches from the proposed directions were discussed in March 18-19, 2022 within the international TELECONFERENCE of young researchers entitled "Creating the Society of Consciousness", (TELE-2022), 11th Edition, March 18-19, 2022. The results of the research, communicated at TELE-2022, are of real use so that all the members of the WG1-WG5 Cost Working Groups CA19136, who can interact with us, the members of the Association "Seniors of AESM" and co-partners european and around the World, in researching the topics listed above.

11. TELE-2023 [15, 16].

Communications of the research results at the International TELECONFERENCE of young researchers "Creation of the Society of Consciousness" (TELE-2023), 12th edition, 17-18 March 2023 represents the results of research and implementations, generally carried out within COST Action CA19136: International Interdisciplinary Network on Smart Healthy Age-friendly Environments, and are carried out under the aegis of the Romanian-American Academy of Arts and Sciences.

As in previous years, from 2012 to present, the research was carried out in the direction of "Creation of the Society of Consciousness". The results of the research results, which are selected to be communicated to the TELE-2023, were structurally presented at the meetings of the 3 Plenary Sections and 4 Ordinary Sections of this international FOR:

Section 1. Creativity and emotionality of adults (Social intergenerational psychology; The physique and spirit of aging; Creativity of the elderly; Emotional and psychological well-being.);

Section 2. Continuity of adult activities (Intergenerational enterprise in the social environment;

Social psychology of intergenerational enterprise; Psychological transition of adults from Employee to Associate and Affiliate; Prevention of psychological-negative evolution of aging; Positive intergenerational calm.);

Section 3. Innovative, psychological and energetic medicine in Consciousness Society (The psychology of human correlations between generations; Medical innovations to support the well-being of the elderly; Body energetics, Aura, Luminal medicine (Light medicine); Marginal medicine: Homeopathy, Astrology, Witchcraft, Carma, Shamanism, Paranormalism.);

Section 4. Information technologies and information security (Information security in the service of adults; Innovative information and robotic technologies; Ubiquitous robotics at the intergenerational enterprise; Man and Robot cooperation in the personal and social life.).

TELE-2023 highlighted a set of research results in the research and implementation directions of the actions envisaged by the International Interdisciplinary Network on Smart Healthy Age-friendly Environments (NET4AGE-FRIENDLY): WG1: User-centred inclusive design of age-friendly environments and communities, WG2: Integrated health and well-being pathways, WG3: Digital solutions and large-scale sustainable implementation, WG4: SHAFE impact and sustainability: policy development, funding forecast and cost benefit evaluations, and WG5: Reference Framework.

At TELE-2023, the results of research carried out in the research and implementation directions of the actions envisaged by COST Action CA19136: International Interdisciplinary Network on Smart Healthy Age-friendly Environments. At the Plenary Sections no. I, II & III, and at the Sections no. 1 – no. 4 at TELE-2023, 40 results are presented, which results are obtained under the NET4AGE-FRIENDLY. Most of the results presented at TELE-2023 were obtained in the research and implementations envisaged by intergenerational teams of researchers from the Association „AESM Seniors” of the Academy of Economic Studies of Moldova and their colleagues from all over the world.

Let us enjoy the results carried out in the general direction of research: "Creation of the Society of Consciousness".

References

- [1] Todoroi, D., Creating the society of consciousness, Materials of the first International Teleconference of young researchers "Creating the Society of Consciousness", April 7-8, **2012**, **Chisinau**, 169 pages / coord.: Dumitru Todoroi: ASEM, ARA, UAIC, ASE. ISBN 978-9975-75-611-2.
- [2] Todoroi, D., "IQ & EQ in Conscience Society", Society Consciousness Computers, **Volume 1**, **2014**, Alma Mater Publishing House, Bacau, /Honorary Editor Dumitru Todoroi, Editor in Chief Elena Nechita/, pp. 25 - 40. ISSN 2359-7321, ISSN-L 2359-7321
- [3] Todoroi, D. Creation of the society of consciousness, Materials of the International Conference of young researchers "Creation of the Society of Consciousness", 3rd Publishing House, 11-12

- April **2014, Chisinau**, 129 pages / coord.: Dumitru Todoroi: ASEM (Chisinau, Republic of Moldova), ARA (CalTech, Los Angeles, USA), UAIC (Iasi, Romania), ISU (Chicago, USA), UB (Bacău, Romania), UC (Cluj, Romania), ASE (Bucharest, Romania). ISBN 978-9975-75-612-6.
- [3-1] Carnegie Mellon University, <http://www.cs.cmu.edu/>
- [3-2] Carnegie Mellon University, Celebrates National Robotics Week, <http://www.nationalroboticsweek.org/>
- [4] Society Consciousness Computers, Volume 2, 2015, Bacău-Bucharest-Chicago-Chisinau-Cluj Napoca-Iași-Los Angeles, Alma Mater Publishing House, Bacău, 81 pages, ISSN 2359-7321, ISSN-L 2359-7321
- [5] Society Consciousness Computers, Volume 3, **2016**, Bacău-Bucharest-Boston-Chicago-Chisinau-Cluj Napoca-Iași-Los Angeles, Alma Mater Publishing House, Bacău, 183 pages, ISSN 2359-7321, ISSN-L 2359-7321
- [6] Society Consciousness Computers, Volume 4, **2017**, Bacău-Bucharest-Boston-Chicago-Chisinau-Cluj Napoca-Iași-Los Angeles-Timișoara, Alma Mater Publishing House, Bacău, 158 pages. ISSN 2359-7321, ISSN-L 2359-7321
- [7] Todoroi, D., Consciousness Society Creation, 6th Edition, April 21-22, **2017**, 236 pages, **ARA Publisher**, University of California Davis, USA, ISBN: 978-1-935924-21-0, <http://www.AmericanRomanianAcademy.org>
- [7-1] Todoroi, D., Micușă, D., Sisteme adapte, Editura Alma Mater, Bacău, România, 2014, 148 pages. ISBN 978-606-527-347-4
- [7-2] Todoroi, D., Creative Robotic Intelligences, Editions Universitaires Europeennes, Saarbrücken, New York, 2017, 123 pages. ISBN: 978-3-8484-2335-9
- [7-3] Todoroi, D., Creativity in Conscience Society, LAMBERT Academic Publishing, Saarbrücken, Germany, 2012, 120 pages. ISBN: 978-3-8484-2335-4
- [7-4] Moldova Suverana, 25.01.2017, No. 8(2095), utro.ru
- [8] Todoroi, D., Consciousness Society Creation, 7th Edition, April 20-21, **2018**, **ARA Publisher**, University of California Davis, USA, 78 pages, ISBN: 978-1-935924-25-8, <http://www.AmericanRomanianAcademy.org> (Proc. of the 7th international TELECONFERENCE of young researchers "Conscience Society Creation")
- [9] Society Consciousness Computers, Volume 5, **2019**, Alma Mater Publishing House, Bacau, 96 pages, ISSN 2359-7321, ISSN-L 2359-7321
- [10] Society Consciousness Computers, Volume 6, **2020**, Alma Mater Publishing House, Bacau, 85 pages, ISSN 2359-7321, ISSN-L 2359-7321
- [1] Todoroi, D., Creating the society of consciousness, Materials of the first International Teleconference of young researchers "Creating the Society of Consciousness", April 7-8, **2012, Chisinau**, 169 pages / coord.: Dumitru Todoroi: ASEM, ARA, UAIC, ASE. ISBN 978-9975-75-611-2.
- [2] Todoroi, D., "IQ & EQ in Conscience Society", Society Consciousness Computers, **Volume 1, 2014**, Alma Mater Publishing House, Bacau, /Honorary Editor Dumitru Todoroi, Editor in Chief Elena Nechita/, pp. 25 - 40. ISSN 2359-7321, ISSN-L 2359-7321
- [3] Todoroi, D. Creation of the society of consciousness, Materials of the International Conference of young researchers "Creation of the Society of Consciousness", 3rd Publishing House, 11-12 April **2014, Chisinau**, 129 pages / coord.: Dumitru Todoroi: ASEM (Chisinau, Republic of Moldova), ARA (CalTech, Los Angeles, USA), UAIC (Iasi, Romania), ISU (Chicago, USA), UB (Bacău, Romania), UC (Cluj, Romania), ASE (Bucharest, Romania). ISBN 978-9975-75-612-6.
- [3-1] Carnegie Mellon University, <http://www.cs.cmu.edu/>
- [3-2] Carnegie Mellon University, Celebrates National Robotics Week, <http://www.nationalroboticsweek.org/>
- [4] Society Consciousness Computers, Volume 2, 2015, Bacău-Bucharest-Chicago-Chisinau-Cluj Napoca-Iași-Los Angeles, Alma Mater Publishing House, Bacău, 81 pages, ISSN 2359-7321, ISSN-L 2359-7321

- [5] Society Consciousness Computers, Volume 3, **2016**, Bacău-Bucharest-Boston-Chicago-Chisinau-Cluj Napoca-Iași-Los Angeles, Alma Mater Publishing House, Bacău, 183 pages, ISSN 2359-7321, ISSN-L 2359-7321
- [6] Society Consciousness Computers, Volume 4, **2017**, Bacău-Bucharest-Boston-Chicago-Chisinau-Cluj Napoca-Iași-Los Angeles-Timișoara, Alma Mater Publishing House, Bacău, 158 pages. ISSN 2359-7321, ISSN-L 2359-7321
- [7] Todoroi, D., Consciousness Society Creation, 6th Edition, April 21-22, **2017**, 236 pages, **ARA Publisher**, University of California Davis, USA, ISBN: 978-1-935924-21-0, <http://www.AmericanRomanianAcademy.org>
- [7-1] Todoroi, D., Micușă, D., Sisteme adapte, Editura Alma Mater, Bacău, România, 2014, 148 pages. ISBN 978-606-527-347-4
- [7-2] Todoroi, D., Creative Robotic Intelligences, Editions Universitaires Europeennes, Saarbrücken, New York, 2017, 123 pages. ISBN: 978-3-8484-2335-9
- [7-3] Todoroi, D., Creativity in Conscience Society, LAMBERT Academic Publishing, Saarbrücken, Germany, 2012, 120 pages. ISBN: 978-3-8484-2335-4
- [7-4] Moldova Suverană, 25.01.2017, No. 8(2095), utro.ru
- [8] Todoroi, D., Consciousness Society Creation, 7th Edition, April 20-21, **2018**, **ARA Publisher**, University of California Davis, USA, 78 pages, ISBN: 978-1-935924-25-8, <http://www.AmericanRomanianAcademy.org> (Proc. of the 7th international TELECONFERENCE of young researchers "Conscience Society Creation")
- [9] Society Consciousness Computers, Volume 5, 2019, Alma Mater Publishing House, Bacău, 96 pages,, ISSN 2359-7321, ISSN-L 2359-7321
- [10] Society Consciousness Computers, Volume 6, 2020, Alma Mater Publishing House, Bacău, 85 pages,, ISSN 2359-7321, ISSN-L 2359-7321
- [11] Society Consciousness Computers, Volume 7, 2021, Bacău, Romania, 99 pages, ISSN 2359-7321, ISSN-L 2359-7321
- [12] Todoroi, D., Paic, M., Asociația „Seniorii ASEM” – 2 Ani de activitate, Editura ASEM, 2021, 114 pagini, ISBN 978-9975-155-32-8
- [13] ARA Journal of Sciences Nr 4 (2021), ARA Publisher Academic Press, an International Publishing House of the American Romanian Academy of Arts and Sciences, University of California Davis, <http://www.AmericanRomanianAcademy.org>, 189 pages, ISSN: 0896-1018
- [14] Society Consciousness Computers, **Volume 8**, **2022**, Bacău, Romania, 129 pages, ISSN 2359-7321, ISSN-L 2359-7321
<http://www.AmericanRomanianAcademy.org>, 189 pages, ISSN: 0896-1018
- [15] Society Consciousness Computers, **Volume 9**, **2023**, Bacău-Cambridge -Chișinău, Alma Mater Publishing House, BU „Vasile Alecsandri” Bacău, Romania, 67 pages, ISSN 2359-7321, ISSN-L 2359-7321, joint proceedings with Harvard Square Symposium, The Scientific Press, Cambridge, MA, ISSN 2472-9125 (Online) ISSN 2475-031X (print)
- [16] **ARA Journal of Sciences, Nr. 6, 2023**:chrome-extension://efaidnbnmnibpcjpcglclefindmkaj/https://www.americanromanianacademy.org/files/ugd/754172_9643dcb7893c4ffaec839b208467cbe.pdf

STRESUL NE MACINĂ.

Alexandru PLESEA,

contact@alexandruplesea.ro

Fără să vrem, mediul concurențial și comparativ arată, cu o izbitoare putere, că alții pot mai mult, iar alții mai puțin.

După mulți și mulți ani de căutare, studiere și mai ales cercetare pe viu, nu doar în laborator, a unor funcții chimice, observ cu o imensă stupeoare că aş arunca mii de cărți de tratate pentru **depresie** fix la gunoi și după aş da foc gunoiului cu o asemenea bucurie ca a lui Tom Hanks în "Naufragiatul" când a reușit să facă prima oară focul pe insulă.

Depresia este o tulburare, mai degrabă afecțiune fizică, dar cu suprafață psihologică complexă care este cauzată de o combinație de factori, mai ales **biologici**, cât și **psihologici** și **sociali**.

Unul dintre **factorii biologici** care poate contribui la depresie este schimbarea nivelului de neurotransmițători, substanțe chimice din creier care joacă un rol important în controlul dispoziției și al altor funcții emoționale. În cazul depresiei, nivelurile de serotonina, noradrenalina și dopamina pot fi scăzute. Mai exact spus, glandele noastre endocrine, cât și țesuturile cerebrale de autoreparație, ori nu mai sunt în stare să lucreze, ori nu le mai dăm noi motive și nici hrană să lucreze.

Factorii sociali, familiali, care pot contribui la depresie includ: traume emoționale, cum ar fi pierderea unui iubit sau a unui loc de muncă, relații dificile sau conflicte, sentimente de neputință, de vinovăție sau de neajutorare ori comparația exacerbată.

Factorii de rutină, cum ar fi situația financiară, starea de sănătate sau lipsa de susținere socială, pot contribui la apariția depresiei, nu pentru că ele cauzează, ci pentru că în aceste momente boala fizică, sub forma depresiei, iese la suprafață, ca un aisberg de sub apă.

Cei care previn, fac următoarele lucruri:

-Nu se plâng - evită acest "program"

-Primesc lucruri negative ca fiind educative

-Se uită la ei înșiși și după la ceilalți

-Consumă frecvent aceste lucruri: untură sau uleiuri neprocesate, vitamina B12, acid folic, zinc, fier și magneziu

-Nu consumă social sau mass media în exces

-Aleg ce să fie în mintea lor, nu ce le dau ceilalți

-Observă mai mult decât vorbesc despre

-Evită să meargă în colectivități unde unii îi imită pe ceilalți

-Își creează propria lege, prin cum "știe" interiorul că e util și folositor de făcut în moment

-Umblă după cei mai înțelepți decât ei

-Își investesc timpul către ce vor să ajungă, nu către ce nu vor să ajungă

-Își petrec mult timp lângă cei dragi, care le dau o stare de înălțare, pace, liniște, iubire, provocare

- Fac un lucru o dată, nu mai multe simultan

- Distrug gândurile care nu sunt folositoare și le creează pe cele folositoare

- Își creează senzații, stări și plăceri interne (pofte, gusturi, atingeri, sex, masaj, spa, saună etc.),

pentru sănătatea fizică a corpului, dar mai ales a glandelor endocrine, nu pentru a se mândri sau fâli cu asta.

În aceste 2 filme, [aici](#) și [aici](#) și în acest [webinar](#) am pus elementele nutriționale care previn chimia creierului să piardă așa multe celule încât omul să devină incapabil să gândească.

10 PRINCIPII ANTICE DE TRATAMENT

Alexandru PLESEA,
contact@alexandruplesea.ro

Din cele mai vechi timpuri, mai ales în țările din Orientul Îndepărtat, oamenii se indecau prin lucrurile pe care natura le oferea.

Azi aceste lucruri din natură, în special regnul fungi, sunt studiate, extrase și sintetizate (similare, măsurate, gestionate, ambalate) spre a fi antibiotic, antidepresiv, anti-tumoral sau psiho-activ pentru diferite remedii. Și acesta este doar un exemplu.

Tratamentele – sunt ”*tratate*” pentru ”*mente*” sau tratate pentru minte.

Medicamentele – sunt ”*mente*” ”*medicului*” sau mintea medicului.

Acestea sunt cuvinte introduse social pentru ca omul să se poată raporta la ceva care l-ar putea ajuta să înțeleagă ideea de ”remediu” sau ”vindecare”, care sunt, în realitate, alte procese.

Vindecarea e cu totul alt proces pe care în taberele din Iulie și Septembrie 2023 le vom pune în folosință pentru cei pregătiți să ajungă să vindece prin remediile care au vindecat în trecut oamenii.

Știința de azi e folosită pentru măsurare, confirmare și direcție și este extrem de utilă pentru a ține dozele, timpii, cantitățile și a putea ști la orice oră, pentru oricine, care este efectul unei enzime digestive, cum ar fi sacra și extrem de necesara chimiotripsină, eliberată de pancreas asupra oricărui proces digestiv.

Ei bine în trecut, în țările Orientului Îndepărtat, aceste 10 principii însemnau sănătate și viață lungă:

Alimentația – era compusă din legume, rădăcini, fructe de mare, cât mai crude.

Mișcarea corpului – prin ”artele marțiale” – cum ar fi artele mișcărilor, adică auto-analiza constantă și crearea relației cu corpul ”în care locuim” temporar.

Odihna – culcatul mai devreme decât o facem noi azi.

Gestionarea stresului – de asta conducătorii erau conducători pentru că aveau extra capacități intuitive și senzoriale pentru a gestiona momentele și situațiile dificile.

Socializarea – prin diferite activități în comun care generează echilibrul inimii.

Expunerea la soare – pentru știi tu câte beneficii... bănuiesc.

Mintea care creează, nu primește ordine – creativitatea este măsurarea sănătății mentale.

Bucuria – măsurarea că entuziasmul sau intrarea în legătura cu Divinitatea se manifestă.

Rugăciunea sau meditație contemplativă – de ce fac ceea ce fac și cu ce scop sunt aici unde sunt.

Țelul vieții – oricare țel în afara celui de muncă pentru Sine sau Suflet, era considerat defăimător și aceștia erau considerați automat sclavi.

În acest sens al acestor rare atitudini pe care omul în sec XXI le mai ia pe toate în calcul, vin să susțin la tine, Dumitru, cu ceea ce se numește ”*ajutor pentru aproapele, cât și identic pentru mine însumi*”, un pachet de 30 de Video-uri, care cuprind remedii, timpuri, doze și moduri de preparare pentru cele mai cunoscute 30 de Afecțiuni umane.

FĂ SINGUR UN CALENDAR PERPETUU DE PERETE CU 3 FILE (DIY A PERPETUAL 3-PAGE WALL CALENDAR)

Tudor BRAGARU, prof. univ., dr.,
theosnume@gmail.com

Sergiu PERETEATCU, conf. univ. dr.,
pereteatcu@yandex.com

Moldova State University, Chisinau, Republic of Moldova

Scop. Principalul scop al proiectului este încercarea de aduce mica noastră contribuție în reducerea daunelor mediului înconjurător pentru confecționarea repetată an de an a calendarelor de perete de unică folosință prin realizarea unui constructor de calendar perpetuu de perete, care să ofere, cel puțin unor utilizatori, experiențe plăcute de creație, relaxare și utilitate. Printre alte obiective majore este formarea unei atitudini grijulii față de natură și obținerea unui impact pozitiv asupra mediului înconjurător în acord cu tendințele și strategiile ecologice moderne de îmbătrânire sănătoasă într-un mediu sănătos.

Design/metodologie/abordare: Lucrarea prezintă designul unui constructor de calendar perpetuu de perete de tipul „fă singur, obține plăcere și protejează natura”, cu opțiuni de individualizare/personalizare, precum aspectul general al calendarului (1-2-3 foi), alb-negru sau cu evidențierea prin culoare a zilelor de odihnă. Macheta DIY a constructorului calendarului perpetuu a fost realizată folosind elemente de grafică pe calculator și instrumente oferite de editorul grafic CorelDRAW.

Constatări: Calendarele de perete tradiționale sunt de o singură folosință. După care doar de la un calendar se aruncă cartonul de titlu + trei cartoane pentru foile de lună + trei arcuri de sârmă care țin panourile împreună, pe unul dintre care este instalat markerul + $3 \times 12 = 36$ de foi de hârtie de cea mai înaltă calitate, colorate. Costul sumar al unui asemenea calendar variază de la 50 la 100 MDL, în funcție de calitatea materialelor. Dar singurii câștigători din aceasta afacere sunt producătorii de hârtie, vopsele, arcuri de sârmă și producătorii de calendare. Iar, ca urmare a irosirii iraționale a resurselor, are de suferit întreaga societate, natura, ecologia. Deoarece pentru a produce o tonă de hârtie din lemn de rășinoase, vor fi necesari aproximativ 15-20 de metri cubi de lemn, ce poate corespunde la aproximativ 15-20 de arbori cu vârsta de 20-30 ani, în funcție de specia, locul plantării lor etc. Prin simpla înmulțire cu numărul de calendare folosite pe an, a tonelor de hârtie consumată, pădure tăiată etc., se pot ușor evalua pagubele aduse pădurilor și mediului natural, care sunt colosale. Consumurile de resurse și pagubele pot fi diminuate de zeci de ori din contul calendarelor perpetue, ceea ce și este propus în prezenta lucrare.

Limitări/implicații ale cercetării: În versiunea curentă a constructorului calendarului perpetuu produsul final este fixat constructiv și poate fi livrat doar în forma imprimată. Pentru viitor va fi propusă o versiune digitală cu calendare personificabile, construite individual de utilizator pentru imprimare de sine stătătoare.

Implicații practice: Utilizatorii țintă sunt picii și pensionarii cu puține sau cu lipsa de activități. Dar cercul celor interesați ar trebui extins la scară largă, spre marea majoritate conștientă a utilizatorilor, care poate fi cultivat la nivel de familie, școală, guvernare.

Originalitate și valoare: Tema și principiile de bază ale calendarului perpetuu de perete nu sunt originale. Dar produsul final și realizarea practică din materiale reciclabile, cu menținerea valorii

cât mai mult timp posibil sunt relativ originale. Valoarea finală țintită constă în sporirea protecției naturii, a educației pentru o viață mai sănătoasă într-un mediu mai ecologic

Mediul implementării: Oriunde în lume, inclusiv în universități, care anual imprimă mii de calendare.

Sustenabilitatea. Utilizatori activi a calendarelor de perete sunt extrem de mulți, dacă nu toată lumea. Utilizatori potențiali a constructorilor calendarelor de perete pot fi elevii din clasele primare la orele de muncă, de creație și/sau de familiarizare cu organizarea calendarului gregorian; pensionarii, pentru petrecerea timpului liber, menținerea motricității; studenții, profesorii și toți oamenii de bună voință, nevoiți să urmărească vizual anumite orare, date, zile, evenimente planificate etc., și totodată cu o atitudine grijulie față de protejarea naturii și conservarea resurselor forestiere.

DEVELOPMENT OF OPEN EDUCATIONAL RESOURCES WITH THE HELP OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE APPLICATIONS

Dumitru IEȘEANU, Drd, MSU,
dumitruieseanu77@gmail.com,

Tudor BRAGARU, Profesor, PhD, MSU,
tbragaru@usm.md

Silviu GÎNCU, doctor în pedagogie. MSU, Chisinau, Moldova,
sgincu@gmail.com,

Background. We live in a world that is constantly changing and at an ever-increasing speed. The development of qualitative digital educational resources (OER) in such conditions / at the high pace imposed has become a real challenge. The problem is amplified not only by the limited time for OER development, but also by the insufficiency of teachers able and motivated to develop qualitative OER, and by the lack of financial means in the necessary quantity, etc. In response to this challenge, a voluntary working group of teachers from technical vocational education (TVET) was created at national level, with the core in/from the Center of Excellence in Informatics and Information Technologies, one of the most prestigious VET institutions in the Republic of Moldova. The main task of this team of enthusiasts is to explore the possibilities of applying artificial intelligence (AI) in the development of qualitative OER for TVET. The expected result – the essential reduction of the time required in the development of qualitative OER. The main thesis is that thanks to these AI applications/platforms, the time and effort of the teacher-OER developer can be essentially diminished.

Purpose. Identifying opportunities, methods and techniques for using artificial intelligence to create qualitative digital educational resources for TVET.

Design/methodology/approach: The paper contains a brief analysis and synthesis of the implementation of artificial intelligence in the process of developing digital educational resources for TVET. The current state, challenges, trends, best practices and viable solutions for implementing AI in TVET are elucidated. The volunteer team explores and experiments with the same AI applications for the same themes, disciplines, items, tests, etc. After which the results will be analyzed, compared, and the most successful ones will be documented and promoted, recommended as best practices by using AI as a support for automating OER development.

Findings: AI is currently being successfully deployed in the most diverse spheres of human activity. Although the attempt to implement AI in the educational process is innovative and promising, it is questionable, requires a lot of caution, research and experimentation to stop plagiarism, increase the productivity of teachers and students. The most important product in IPT is the well-trained/trained students, and in the classroom/classroom – the teacher, neither AI nor RED.

New technologies and methods of teaching, ICT-mediated learning and self-assessment require substantial changes in the education system, new skills for teachers and students. It is

necessary to reorient activities, scenarios for development and efficient use of OER, etc. The development, organization and administration of qualitative OER only in the traditional, manual way no longer meets the requirements. Innovative and sustainable approaches are needed, with time and resource expenditure accessible and acceptable by the top management of vocational schools and the Ministry of Education, possible to achieve through the use of artificial intelligence, taking into account advantages, disadvantages, limitations, the prevalence of the human factor, etc. 1

Limitations/implications of the research: The practical application of artificial intelligence for the organization and development of OER must take into account the curriculum planned, taught and evaluated by different frameworks in different schools, but in similar conditions, as close as possible, with the same benchmarks, with the same contents, specific competencies and study goals for.

Originality/value: The main aspects of the researched topic and the scenarios of practical realization are the subject and object of tasks of Mr. Ieseanu's doctoral thesis.

Recognition: This publication is supported by the European Cooperation in Science and Technology, COST NET4Age Action.

UTILIZAREA DEPENDENȚELOR FUNCȚIONALE ÎN APLICAȚIA „ExploringBMP”, (USE OF FUNCTIONAL DEPENDENCIES IN THE "ExploringBMP" APPLICATION)

Ghenadie MARIN, mag. în inf., lect. univ.,
ghena.marin@yahoo.com
Sergiu PEREATEACU, conf. univ. dr., MSU,
Chisinau, Moldova,
pereteatcu@yandex.com

Scop. Cercetarea teoretică și aplicativă a dependențelor funcționale în formatul grafic BMP Core și utilizarea acestora în realizarea și utilizarea aplicației “ExploringBMP”.

Fundament. Formatul BMP Core este utilizat pe scară largă în aplicațiile de editare ale imaginilor digitale bidimensionale, deoarece este formatul de lucru în sistemul de operare Windows. Formatul BMP în grafica pe calculator este un fișier raster, un bitmap sau pixmap, conceput pentru a afișa și/sau stoca imagini de înaltă calitate pe SO Windows. Este esențial să înțelegem structura și caracteristicile formatului BMP Core. Acest format specific trebuie cercetat în detaliu pentru a identifica atributele critice ale imaginilor BMP, cum ar fi dimensiunile, rezoluția, tipul de culoare, compresia etc.

Formatul grafic Windows BMP Core este descris minuțios în mai multe surse bibliografice, precum și în lucrarea metodică „Grafica 2D pe calculator” [1]. În rezultatul cercetării acestui format a fost elaborată aplicația de concepție proprie “ExploringBMP”, prezentată la conferința MITRE-2023 [2].

În lucrarea de față, autorii descriu dependențele funcționale identificate între diferite atribute ale imaginilor BMP Core și implementarea acestora în elaborarea aplicației “Exploring BMP”. Ca exemplu, dimensiunile imaginii (lungime și lățime) determină numărul total de pixeli, iar rezoluția influențează la calitate și dimensiunea imaginii codificate și înscrise în fișier. Aceste dependențe pot fi ușor urmărite și înțelese, utilizând aplicația “Exploring BMP”, spre exemplu, dimensiunea fișierului cu imagine necomprimată RLE depinde de dimensiunea imaginii în pixeli și de adâncimea culorii, iar numărul de culori depinde de adâncimea în biți/pixel.

În urma cercetării atributelor imaginii codificate în formatul BMP Core:

<Mărime fișier>, <Deplasare imag.>, <Dimensiune antet imag.>, <Înălțime>, <Număr plane>, <Adâncime>, <Comprimare>, <Mărime imag.>, <Rezoluție X>, <Rezoluție Y>, <Număr culori>, <Num. culori imp.>.

au fost identificate următoarele dependențe funcționale:

<Adâncime> → <Număr culori>;

<Număr culori> → <Num. culori imp.>;

<Adâncime> → <Comprimare>;

{<Adâncime>, <Comprimare>, <Lățime>, <Înălțime>} → <Mărime imag.>;

{<Adâncime>, <Număr culori>} → <Deplasare imag.>;

{<Dimensiune antet imag.>, <Mărime imag.>} → <Mărime fișier>.

Concluzii. Prin implementarea și gestionarea dependențelor funcționale în cadrul aplicației “ExploringBMP”, utilizatorii pot înțelege mai ușor caracteristicile și structura fișierelor grafice BMP Core, asigurând în același timp o manipulare mai eficientă a datelor din imagine în funcție de nevoile lor specifice. Desigur, aplicația elaborată vine să ofere un excelent suport atât cadrelor didactice care predau acest format, cât studenților ce doresc să-și dezvolte competențele în domeniu.

Referințe.

1. Cristei, M., [Pereteatcu, A.](#), Pereteatcu, S., Marin, Gh. *Grafica 2D pe calculator: Suport de curs.* – Ch.: CEP USM, 2019. – 185 p.
2. [Pereteatcu, A.](#), Pereteatcu, S., Marin, Gh. *Explorarea fișierelor WINDOWS BMP / Mathematics & Information Technologies: Research and Education (MITRE-2023) International Conference: Satellite conference of the 10th Congress of Romanian Mathematicians, June 26-29, 2023.* – Chișinău: CEP USM, 2023. – P. 105 – 106.

Plenum III. ÎNGRIJIRE INTEGRATĂ.

Moderator:

Constantin MATEI, Prof.univ., dr. hab., Vice-Președinte Asociația „Seniorii ASEM”, ASEM, Chișinău, Republica Moldova

Vasile BUCUR, Prof. univ., dr. hab., Prim-vice-președinte Asociația „Seniorii ASEM”, ASEM, Chișinău, Republica Moldova

Secretar:

Valeriu SAINSUS, Doctor, Conferentiar Universitar, ASEM

From left to right (Mustata, Ionel, Balogh, Streinu)

A STUDY ON INFLUENCING FACTORS TO TECHNICAL UNIVERSITY DROPOUT

Dan-Marius MUSTAȚĂ*, dan.mustata@student.upt.ro,

Ioana IONEL*, ioana.ionel@upt.ro,

Ramon-Mihai BALOGH*, ramon.balogh@upt.ro,

Sorina-Beatrice STREINU**, sorina.streinu01@e-uvt.ro

*Politehnica University of Timisoara, Faculty of Mechanical Engineering

**Vest University of Timisoara, Faculty of Sociology and Psychology

Abstract

Purpose: The phenomenon of university dropout represents a critical issue within the educational landscape, necessitating a comprehensive exploration of its underlying factors. This scholarly investigation delves into the intricate web of factors influencing university dropout rates, encompassing a nuanced analysis of admission rates, disparities between students hailing from urban and rural environments, and the impact of employment status. Moreover, the study extends its purview to encompass technical university programs at both the bachelor's and master's levels, discerning the multifarious determinants that influence dropout rates throughout the duration of these academic endeavors

Design/methodology/approach: An investigation was carried out on a group of technical university dropouts who served as respondents in surveys, with the objective of comprehending the reasons behind their decision to discontinue their academic pursuits.

Findings: The majority of students who discontinue their technical university studies tend to do so within the initial year of pursuing either bachelor's or master's degrees, with a comparatively

lower dropout rate observed in subsequent years. Additionally, discernible influencing factors include engagement in employment during the course of their university studies

Research limitations/implications: A comprehensive literature review and analysis were undertaken to deduce the factors contributing to student dropouts from technical universities, exploring the social and psychological dimensions. This investigation considered a range of pertinent research studies that highlighted a decline in IQ levels among newer generations of students compared to their older counterparts, with a stronger focus on skill set and practical learning methods, compared to more conventional theoretical teaching methods.

Practical implications: Romanian technical universities could leverage this research study and analytical exercise to conduct a more intricate assessment of their curriculum. This evaluation aims to ascertain its relevance to the requirements and skill sets of contemporary students who have progressed through earlier years of school studies. Particular emphasis may be placed on the incorporation of practical teaching methods into the curriculum.

Originality/value: This analysis was conducted not solely to illustrate the rates of student dropouts but also to elucidate the underlying reasons for such occurrences within the prevailing environment and amid generational shifts.

STUDIUL PRIVING ABANDONUL SCOLAR IN CADRUL UNIVERSITATILOR TEHNICE

Dan-Marius MUSTAȚĂ*, dan.mustata@student.upt.ro,

Ioana IONEL*, ioana.ionel@upt.ro,

Ramon-Mihai BALOGH*, ramon.balogh@upt.ro,

Sorina Beatrice STREINU**, sorina.streinu01@e-uvt.ro

*Politehnica University of Timisoara, Faculty of Mechanical Engineering

**Vest University of Timisoara, Faculty of Sociology and Psychology

Abstract

Scopul lucrării: Fenomenul abandonului universitar reprezintă o problemă critică în peisajul educațional, necesitând o explorare cuprinzătoare a factorilor săi subiacenți. Această investigație științifică pătrunde în rețeaua complexă a factorilor care influențează ratele de abandon universitar, cuprinzând o analiză nuanțată a ratelor de admitere, disparităților dintre studenții proveniți din medii urbane și rurale și impactului statutului de angajare. Mai mult, studiul își extinde perspectiva pentru a acoperi programele universitare tehnice la nivel de licență și master, identificând determinanții diversi care influențează ratele de abandon pe durata acestor eforturi academice.

Design-ul/metodologia/abordarea: S-a efectuat o investigație asupra unui grup de studenți din cadrul unei universități tehnice, care au servit ca respondenți în sondaje, cu obiectivul de a înțelege motivele deciziei lor de a renunța la studii.

Constatări: Majoritatea studenților care renunță la studiile lor universitare tehnice par să o facă în primul an de cursuri, fie pentru licență, fie pentru master, cu o rată de abandon comparativ mai scăzută observată în anii ulterioari. De asemenea, factori influențatori evidențiți includ angajarea în muncă pe parcursul studiilor lor universitare.

Limitări/sugestii de cercetare: S-a realizat o revizuire exhaustivă a literaturii și o analiză pentru a deduce factorii care contribuie la abandonul studenților din universitățile tehnice, explorând dimensiunile sociale și psihologice. Această investigație a luat în considerare o gamă de studii relevante care au evidențiat o scădere a nivelurilor de inteligență între generațiile mai noi de studenți în comparație cu generațiile anterioare, cu accent mai mare pe setul de abilități și metodele practice de învățare, în comparație cu metodele de predare teoretice mai convenționale.

Valoarea aplicativă: Universitățile tehnice din România ar putea valorifica acest studiu de cercetare și exercițiul analitic pentru a realiza o evaluare mai detaliată a curriculumului lor. Această evaluare vizează să determine relevanța acestuia în raport cu cerințele și seturile de abilități ale studenților contemporani care au evoluat prin anii mai devreme ai studiilor școlare. Se poate acorda o atenție deosebită încorporării metodelor practice de predare în curriculum.

Noutatea și originalitatea științifică: Această analiză s-a desfășurat nu doar pentru a evidenția ratele de abandon ale studenților, ci și pentru a elucida motivele subiacente acestor situații în mediul actual și în contextul schimbărilor generaționale.

CONTEMPORARY DEMOGRAPHIC PROBLEMS IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA (PROBLEMELE DEMOGRAFICE CONTEMPORANE ÎN REPUBLICA MOLDOVA)

Constantin MATEI, Prof. PhD, Dr. hab., AESM, Chişinău, Moldova.

Valeriu SAINSUS, Assoc. Prof, PhD, Dr., AESM, Chişinău, Moldova.

At each stage of the development of human society, the spectrum of problems resets. The major demographic problems characteristic of the contemporary period of development of the Republic of Moldova can be classified and named as follows:

1 The problem of the occupation of human resources (1950-1980), determined by the large natural surplus and the invasion of the population from the ex-Soviet space. Thus, the average annual natural increase was 50-60 thousand people, and in many years it exceeded these limits. At the same time, the annual migratory increase was within the limits of 25-30 thousand people. As a result of the numerical growth of the population in the period 1950-1990, the effective population increased by 90% (from 2290.0 to 4359.4 thousand inhabitants), and the effective urban population increased 5.4 times. These growth rates of the population are the highest in Eastern and ex-Soviet Europe.

2. The problem of the demographic decline that started in the 90s of the 20th century. The transition from the market economy, and the unsuccessful and long-lasting economic reforms, led to the disintegration of all branches of the national economy. The increase in the degree of poverty, the opening of the borders to the west and east, the military conflict on the Dniester, led by the Russian military forces, was followed by an intense emigration of the population. This marked the beginning of a demographic decline, which can be equated with a political and social genocide of a people. As a result of all the political events and the unfavorable evolution of the demographic phenomena, the Republic of Moldova, from a geographical space with intense development, became the poorest state in Europe.

In this relatively short period (1990-2023) the Republic of Moldova lost 1.9 mln of inhabitants, or 43.4% of the total population. And in this case, the Republic of Moldova is characterized by the largest loss of population compared to the neighboring states. This significant decline was determined by the following characteristics:

- The increase of emigration as in the west so in the east. Specialists estimate this volume to be over 1 million of people;

- As a result of the territorial dismemberment, a territory of 4.2 thousand km² with a population of almost 700 thousand inhabitants (1992), which constituted 16% of the state's population and almost 12% of the territory, was separated from the state's geographical space, forming the Transnistrian ghost republic;

- The decrease in the birth rate and the increase in the mortality of the population. Only in the period 1990-2022 the birth rate decreased from 17.1‰ to 10.6‰, or by 62%, and the death rate increased from 9.7‰ to 14.2‰, or by 146%. Correspondingly, the positive natural surplus, from a size of 8-10‰, became negative (at a size of -3-5‰).

As a result of this evolution, there are negative consequences with a significant social, economic and demographic impact, namely:

3. Depopulation of the geographical space. This negative process affected not only the rural environment, but also the urban one. Most of the villages and urban localities lost from 20 to 40% of the effective population. More than 10 rural localities were left without inhabitants. Currently, this situation is recorded in over 50 rural localities;

4. Demographic aging. This subject will be revealed separately, it can only be emphasized that the European states became rich and then aged, while the Republic of Moldova became old being poor.

5. Excessive emigration has shaken the demographic framework and the reproductive capacity of the population. In the short term the country had a positive impact, and in the long term the population losses have an economic, social demographic impact. Recent assessments confirm that intentions to return are diminishing, and those to leave are maintaining.

PROBLEMELE DEMOGRAFICE CONTEMPORANE ÎN REPUBLICA MOLDOVA

Constantin MATEI, Profesor Universitar, Doctor Habilitat, ASEM.
Valeriu SAINSUS, Doctor, Conferentiar Universitar, ASEM

La fiecare etapă a dezvoltării societății umane specru de probleme se resetează. Problemele demografice majore caracteristice perioadei contemporane de dezvoltare a Republicii Moldova pot fi clasificate și nominalizate în felul următor:

1. Problema ocupației resurselor umane (1950-1980), determinate de exidentul natural mare și invazia populației din spațiul ex-sovietic. Astfel sporul natural mediu anual, constituia 50-60 mii persoane, iar în mulți ani depășia aceste limite. În același timp, sporul migratoriu **anual** era în limitele 25-30 mii persoane. În rezultatul creșterii numerice a populației în perioada 1950-1990 efectivul populației a crescut cu 90% (de la 2290,0 la 4359,4 mii locuitori), iar efectivul populației urbane sa mărit de 5,4 ori. Aceste ritmuri de creștere a numărului populației sunt cele mai înalte din spațiul Europei de Est și ex- sovietic.

2. Problema declinului demografic început în anii 90 al secolului al XX-lea. Trecerea de la economia de piață, și reformele economice nereușite și de lungă durată, a adus la destrămarea tuturor ramurilor economiei naționale. Creșterea gradului de sărăcie, dehiderea hotarelor spre vest și est, conflictul militar de la Nistru, condus de forțele militare ruse, a fost urmată de o emigrație intensă a populației. Aceasta a pus începutul unui declin demografic, care poate fi egalat cu un genocid politic și social a unui popor. În rezultatul tuturor evinimentelor politice și evoluției nefavorabile a fenomenelor demografice Republica Moldova, dintr-un spațiu geografic cu dezvoltare intensă, în cel mai sărac stat din Europa.

În această perioadă comparativ scurtă (1990-2023) Republica Moldova a pierdut 1,9 mln. de locuitori, sau 43,4% din efectivul populației. Și în acest caz Republica Moldova se caracteriză cu cea mai mare pierdere din efectivul populației față de statele limitrofe. Acest declin semnificativ a fost determinat de următoarele caracteristici:

- creșterea emigrației cum la vest așa și la est. Specialiștii apreciază acest volum peste 1 mln. de persoane;
- în rezultatul dezmembrării teritoriale, de la spațiul geografica statului a fost separat un teritoriu de 4,2 mii km² cu o populație de aproape de 700 mii de locuitori (1992), ce constituia 16% di populația statului și aproape 12% din teritoriu, formându- se republica fantomă transnistreană;
- micșorarea natalității și creșterea mortalității populației. Numai în perioada 1990-2022 rata natalității a scăzut de la 17,1‰ - la 10,6‰, sau cu 62%, iar rata mortalității a crescut de la 9,7‰ la 14,2‰, sau cu 146%. Corespunzător excedentul natural pozitiv, de la o mărime de 8-10‰, a devenit negative (la o mărime de -3-5‰).

În rezultatul acestei evoluții, apar consecințe negative cu un impact semnificativ social, economic și demografic, și anume:

3. Depopularea spațiului geographic. De acest process negative a fost afectat nu numai mediul rural, dar și cel urban. Majoritate satelor și localităților urbane a pierdut de la 20 la 40% din efectivul populației. Peste 10 localități rurale au răms fără populației. Actual această situație se înregistriază în peste 50 localități rurale;

4. Îmbătrânirea demografică. Acest subiect va fi dezvăluit aparte, doar se poate de subliniat că statele europene au devenit bogate apoi îmbătrânite, pe când Republica Moldova a devenit îmbătrânită fiind săracă.

5. Emigrarea excesiva a șubrezeit cadrul demografic și capacitatea de reproducere a populației. Pe termen scurt țara a avut impact pozitiv, iar pe termen lung pierderile de populatie au impact economic, social demografic. Recentele aprecieri confirma ca intentiile de reintoarcere se atenuiaza, iar cele de plecare se mențin.

FRAGMENTAREA TERITORIALĂ ÎN REPUBLICA MOLDOVA: SOLUȚII ORIENTATE SPRE VIITOR

Andrei Russu, PhD Student, USM, Chișinău,
onorislegis@gmail.com

Mihai Roscovan, Conf., PhD ec., BCI, USM, Chisinau,
mihai.roscovan@bci.md

Abstract

Scopul lucrării: Fundamentarea strategiei de reorganizare a structurii administrativ-teritoriale a Republicii Moldova, ce ar conduce la înlăturarea disfuncționalităților existente și consolidarea administrației publice locale.

Design-ul/metodologia/abordarea: Analiza problemelor sistemului existent al organizării administrativ teritoriale și în baza unui sondaj al primarilor este evaluată percepția politică și civică față de o potențială reformă teritorială.

Constatări: Republica Moldova se confruntă actualmente cu probleme majore în domeniul administrației publice, cum ar fi birocrăția excesivă, corupția și eficiența scăzută a serviciilor publice. De asemenea, există un decalaj semnificativ între zonele rurale și cele urbane, care afectează negativ accesul cetățenilor la serviciile publice. În acest sens, optimizarea structurii administrative și teritoriale poate fi un pas important pentru a îmbunătăți accesul cetățenilor la servicii publice de calitate.

Limitări/sugestii de cercetare: Lucrarea dată expune viziunea asupra necesității optimizării structurii administrative în Republica Moldova și oferă soluții pentru îmbunătățirea sistemului administrației publice.

Valoarea aplicativă: constă în oferirea unui cadru metodologic pentru dezvoltarea politicilor de descentralizare și reorganizare administrativ-teritorială, precum și în identificarea unor soluții specifice pentru Republica Moldova.

Noutatea și originalitatea științifică: Lucrarea aduce o contribuție originală în domeniul științelor administrative prin promovarea unei perspective inovatoare și interdisciplinare asupra reformei teritoriale și descentralizării în Republica Moldova.

Mediul implementării: Cercetarea în cauză este efectuată în cadrul școlii doctorale științe sociale și ale educației din cadrul Universității de Stat din Moldova.

Sustenabilitatea: Problematika eficientizării structurii administrativ-teritoriale și descentralizării serviciilor publice este actuală și importantă în contextul aderării Republicii Moldova la Uniunea Europeană.

Keywords: administration, decentralization, public services, territorial-administrative structure, local government, decentralization, amalgamation

JEL: H11, H77, P21, R51

TERRITORIAL FRAGMENTATION IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA: FORWARD-LOOKING SOLUTIONS

Andrei RUSSU, PhD Student, USM, Chisinau, onorislegis@gmail.com
Mihai ROSCOVAN, Conf., PhD ec., BCI, USM, Chisinau, mihai.roscovan@bci.md

Abstract

Purpose: This exploratory paper presents the substantiation of the administrative-territorial structure reorganization strategy of the Republic of Moldova, which would lead to the removal of existing dysfunctions and the strengthening of local public administration.

Design/methodology/approach: The paper provides an analysis of the problems of the territorial administrative organization and, based on a survey of mayors, assesses the political and civic perception of a potential territorial reform.

Findings: The Republic of Moldova is currently facing major problems in the field of public administration, such as excessive bureaucracy, corruption and low efficiency of public services. Also, there is a significant gap between rural and urban areas, which negatively affects citizens' access to public services. In this sense, optimizing the administrative-territorial structure can be an important step to improve citizens' access to quality public services.

Research limitations/implications: this exploratory paper presents the vision on the need to optimize the administrative structure in the Republic of Moldova and offers solutions for improving the public administration system.

Practical implications: consists in providing a methodological framework for the development of decentralization policies and administrative-territorial reorganization, as well as in identifying specific solutions for the Republic of Moldova.

Originality/value: The paper makes an original contribution in the field of administrative sciences by promoting an innovative and interdisciplinary perspective on territorial reform and decentralization in the Republic of Moldova.

Environment of implementation: This paper is carried out within the doctoral school of social sciences and education within the State University of Moldova.

Sustainability: the issue of streamlining the administrative-territorial structure and the decentralization of public services is actual and important in the context of the Republic of Moldova's accession to the European Union.

Keywords: administration, decentralization, public services, territorial-administrative structure, local government, decentralization, amalgamation

JEL: H11, H77, P21, R51

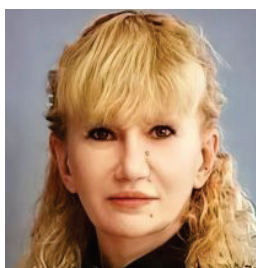
Plenum IV. ÎNGRIJIRE PE TERMEN LUNG.

Moderatori:

Valeriu DULGHERU, Prof. univ., dr. hab., mem. cor. ARA, UTM, Chişinău, Republica Moldova

Valentina CAPATINA, Conf. univ., dr., Departament TIMI, Facultatea TISE, ASEM, Chişinău, Republica Moldova

Secretar: MORARU, Maria, lector, Dep. TIMI, ASEM.

CONSCIOUSNESS ANALYSIS THROUGH BRAIN WAVES MEASUREMENT USING EEGLAB IN CONTEMPORARY MEDICINE

Lela MIRTSKHULAVA, Phd, Associated Professor, TSU, Georgia,
lela.mirtskhulava@tsu.ge

Nia SALUKVADZE, MS Student, TSU, Georgia,
nia.Salukvadze497@ens.tsu.edu.ge

Abstract

Purpose: The given research paper studies how to better understand the neural mechanisms underlying conscious experience. By analyzing EEG data, this approach seeks to identify patterns of brain activity that are associated with different aspects of consciousness such as attention, perception, and awareness. The ultimate goal of this approach is to develop a more comprehensive understanding of the brain processes that give rise to conscious experience. This understanding has the potential to lead to new diagnostic tools and treatment options for a range of neurological and psychiatric disorders that are characterized by alterations in conscious experience.

Design/methodology/approach: This approach involves the use of electroencephalogram (EEG) data and sophisticated computational tools to study the relationship between brain activity and conscious experience. EEG data is recorded from electrodes placed on the scalp of a subject while they perform a variety of cognitive tasks or engage in specific types of experiences. The following actions can be used to analyze consciousness through brain wave measurement using EEGLAB: 1. Data Acquisition; 2. Preprocessing; 3. Feature Extraction; 4. Statistical Analysis; 5. Visualization; 6. Interpretation.

Findings: Studies utilizing EEG and EEGLAB for consciousness analysis in contemporary medicine have yielded promising findings.

One notable finding is that EEG and EEGLAB can be used to differentiate between different levels of consciousness in patients with disorders of consciousness, such as coma or vegetative state. For example, studies have shown that EEG activity in the alpha and beta frequency bands is higher in patients who are in a minimally conscious state compared to those who are in a vegetative state (1). EEG and EEGLAB have also been used to investigate the neural correlates of conscious perception. Studies have shown that EEG activity in the gamma frequency range is associated with conscious perception of visual stimuli, while activity in lower frequency ranges is associated with unconscious processing (2).

In addition to understanding consciousness, EEG and EEGLAB have practical applications in contemporary medicine. For example, EEG can be used to diagnose and monitor the treatment of neurological disorders such as epilepsy, sleep disorders, and brain injuries (3). In epilepsy, EEG can provide important information about the location and type of seizure activity, which can guide treatment decisions.

Research limitations/implications: The practical implications of using EEG and EEGLAB for consciousness analysis in contemporary medicine are significant.

Firstly, EEG and EEGLAB provide a non-invasive method for assessing the level of consciousness in patients with disorders of consciousness, such as coma or vegetative state. This information can be critical in guiding treatment decisions and predicting outcomes for these patients.

Secondly, EEG can be used to diagnose and monitor treatment of neurological disorders such as epilepsy, sleep disorders, and brain injuries. In epilepsy, EEG can provide important information about the location and type of seizure activity, which can guide treatment decisions. In sleep disorders, EEG can be used to diagnose conditions such as sleep apnea and narcolepsy.

Thirdly, EEG and EEGLAB can be used to investigate the neural mechanisms underlying conscious perception and cognition. This information can inform our understanding of brain function and lead to new insights into the treatment of neurological and psychiatric disorders.

Finally, the development of EEG and EEGLAB technology has led to the creation of portable and wearable devices that can be used for real-time monitoring of brain activity in clinical and non-clinical settings. This has the potential to revolutionize the diagnosis and treatment of neurological disorders, as well as provide new opportunities for research and understanding of the brain.

Practical implications: The practical implications of consciousness analysis through brain waves measurement using EEGLAB in contemporary medicine are numerous and include the following:

Diagnosis and treatment of neurological and psychiatric disorders: By analyzing brain waves using EEG, physicians can diagnose and treat a variety of neurological and psychiatric disorders, such as epilepsy, schizophrenia, and traumatic brain injury.

Assessment of consciousness in coma patients: EEG can be used to assess the level of consciousness in coma patients, providing valuable information about their prognosis and potential for recovery.

Monitoring of anesthesia: EEG can be used to monitor the level of anesthesia in patients during surgery.

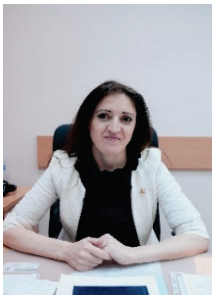
Investigation of altered states of consciousness: EEG can be used to investigate altered states of consciousness, such as meditation and hypnosis.

Development of brain-computer interfaces: EEG can be used to develop brain-computer interfaces, which allow individuals to control computers and other devices using their thoughts. This technology has the potential to revolutionize assistive technologies for people with disabilities.

Originality/value: The originality and value of the given research paper lie in its ability to provide a non-invasive and objective method for assessing consciousness and brain function.

One of the key contributions of EEG and EEGLAB is their ability to provide a direct measure of brain activity, which can be used to investigate the neural mechanisms underlying conscious perception and cognition. This information has the potential to advance our understanding of brain function and inform the development of new treatments for neurological and psychiatric disorders.

Overall, the given methodology represents a significant advancement in our ability to understand and treat neurological and psychiatric disorders. Its non-invasive and objective nature, as well as its potential for real-time monitoring, make it a valuable tool for both clinical practice and research.

ÎMBĂTRÎNIREA ÎN REPUBLICA MOLDOVA PRIN PRISMA PROGRAMELOR ȘI POLITICILOR ELABORATE LA NIVEL NAȚIONAL

Nadejda BERGHE, Conf. univ., dr., ASEM, Chișinău,
berghe.nadejda@ase.md

Abstract

Scopul lucrării: fundamentarea factorilor care influențează îmbătrânirea sănătoasă și a modalităților de armonizare a intereselor vârstnicilor cu activitățile caracteristice lor în diferite perioade, precum și identificarea de măsuri pentru asigurarea protecției sociale pentru persoanele vârstnice.

Design-ul/metodologia/abordarea: în lucrarea dată sunt expuși factori care determină o formă fizică bună și o stare mintală clară, speranța de viață la nivel mondial, precum și oportunități de protecție socială ceea ce asigură protecția și securitatea socială pentru persoanele vârstnice, pensionari și categoriile cele mai vulnerabile .

Constatări: în baza analizei efectuate noi putem observa că în ultimii 6 ani, numărul populației de 60 ani și peste, care reprezintă la moment circa 24% din populația țării, a crescut cu peste 4%, iar ritmul alert al îmbătrânirii populației face ca ponderea vârstnicilor să crească semnificativ.

Limitări/sugestii de cercetare: lucrarea dată duce la discuții cu privire la asistența socială oferită în RM care să permită valorificarea potențialului de îmbătrânire activă și sănătoasă și susținerea acestor categorii de persoane prin diverse facilități prevăzute în programe și politici elaborate la nivel național.

Valoarea aplicativă: Rezultatele lucrării sunt reprezentate de actualitatea temei, de valoarea constatărilor, a concluziilor și recomandărilor, care pot fi utile: cercetătorilor în domeniul demografic sau economic, cadrelor didactice din învățământul superior, la redactarea lucrărilor științifico didactice, studenților la însușirea și studierea dimensiunilor fenomenului îmbătrânirii în Republica Moldova, instituțiilor de stat ce au în atribuții asigurarea suportului persoanelor în etate, instituțiilor de analiză statistică și prognoză, fiind oportune la stabilirea noilor obiective de susținere continuă a acestor contribuabili din RM.

Noutatea și originalitatea științifică: necesitatea fundamentării noilor măsuri de intervenție în vederea îmbunătățirea calității vieții persoanelor în etate și integrarea acestora în oferta perspectivei unei îmbătrâniri active la nivel național, local; elaborarea unui plan de dezvoltare și diversificare a ofertelor de incluziune socială a persoanelor în etate.

FABRICAȚIA ADITIVĂ – TEHNOLOGIA VIITORULUI

Valeriu DULGHERU, Prof.univ., dr.hab., m.c. ARA,
Universitatea Tehnică a Moldovei, Chișinău,
valeriu.dulgheru@bpm.utm.md

Stanislav SLOBODEANIUC, PhD Student, Universitatea Tehnică a Moldovei, Chișinău,
stanislav.slobodeaniuc@tran.utm.md

Abstract.

Scopul lucrării: popularizarea tehnologiilor aditive de fabricație, elaborarea noilor metode aditive de fabricație a pieselor „*inteligente*”.

Design-ul/metodologia/abordarea: în prezenta lucrare sunt expuse istoricul apariției tehnologiei aditive, avantajele tehnologiei, modificarea principiului de proiectare a pieselor, unele aplicații ale imprimării 3D pentru fabricarea roților dințate cu proprietăți antifricțiune prestabilite, pentru fabricarea palelor aerodinamice „*inteligente*” ale turbinelor eoliene.

Constatări: în baza analizei multicriteriale efectuate putem concluziona că conceptul „*Industria.4.0*” al celei de a 4-a Revoluții Industriale nu poate exista fără tehnologii de fabricație principal noi, iar tehnologia aditivă reprezintă vârful tehnologic în diverse domenii.

Limitări/sugestii de cercetare: imprimarea 3D este o tehnologie principal nouă, aflată în proces de optimizare, și, deocamdată, produsele fabricate sunt scumpe. Însă cercetările în timp în domeniu, soldate cu optimizări constructiv-tehnologice, vor reduce costurile de fabricație.

Valoarea aplicativă: Rezultatele lucrării au un pronunțat caracter aplicativ în domeniile: fabricarea roților dințate cu caracteristici antifricțiune prestabilite; depunerea straturilor antivibrații pe suprafețele dinților roților dințate; fabricarea palelor aerodinamice „*inteligente*” cu monitorizare predictivă a stării lor în funcționare. Pot fi utile și în procesul de studii la disciplinele de specialitate din domeniul mecanic.

Noutatea și originalitatea științifică: Domeniul tehnologiei aditive este unul absolut nou cu mari perspective de dezvoltări inovative și originale. Lucrarea conține rezultate noi și originale, protejate cu trei brevete de invenție. În perspectivă urmează fundamentarea conceptelor abordate în brevetele de invenție elaborate și realizarea lor tehnologică.

Mediul implementării: cercetările sunt efectuate în cadrul a două proiecte Program de Stat, realizate la Universitatea Tehnică a Moldovei. Implementarea rezultatelor obținute se va face: în mediul industrial la fabricarea pieselor produselor; în procesul de studiu la pregătirea specialiștilor din domeniul construcției de mașini.

Sustenabilitatea: Domeniul tehnologiilor aditive este unul nou și, deci, sustenabil în timp. Pe parcurs se va veni în timp cu optimizări ale tehnologiei, noi abordări, noi domenii de utilizare, noi echipamente de realizare a tehnologiilor aditive.

Keywords: additive technologies, 3D printing, Industry.4.0, gear manufacturing, deposition of anti-vibration layers, manufacturing „smart” airfoil, 4th Industrial Revolution.

CREAREA UNUI SISTEM DE PREVENIRE A ATACURILOR CIBERNETICE CU SCOPUL DE OCROTIRE A POPULAȚIEI VÂRSTNICE

Alexandra JOSAN, ASEM, Chișinău, Republica Moldova,
alexandrajosan03@gmail.com

Valentina CAPAȚINA, PhD, Dr. ASEM, Chisinau, Moldova,
vcapatina@yahoo.com

Abstract

Scopul lucrării: Trăind în era dezvoltării tehnologiilor inovaționale, avem și foarte multe riscuri de spargere a sistemului judiciar care este vulnerabil în țara noastră. De aici apare și necesitatea de sesizare a tuturor datelor. Deci *scopul lucrării* este analiza amenințărilor cibernetice actuale, argumentarea importanței protejării informațiilor sensibile, securizarea comunicării electronice și protecția datelor cu caracter personal a populației vârstnice și respectarea intimităților sale, neutilizarea numelor lor în scopuri personale și ocrotirea acestora.

Design-ul / metodologia / abordarea: Această lucrare punctează importanța protecției populație înaintate din Republica Moldova și nu numai, pentru asigurarea accesului liber și sigur la internet și în sfera Tehnologiilor informaționale (TI).

Constatări: În urma unei analize minuțioase a temei în cauză, s-a constatat faptul că există foarte multe cazuri de "spargere" a conturilor populației înaintate, care are o mare încredere în sistemul TI.

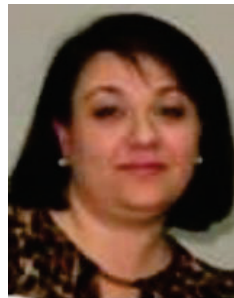
Limitări/sugestii de cercetare: Luând în considerare faptul că această temă devine tot mai actuală în ultimii ani, implementarea acestui sistem de prevenire va inspira o încredere puternică în utilizarea programelor web, fără riscuri de spargere sau furt de identitate. Astfel, în acest sens putem implementa unele idei de protecție precum:

- Furnizarea de cursuri și materiale educaționale pentru ai informa pe cei vârstnici despre riscurile cibernetice și cum să recunoască tentativele de înșelăciune;
- Instalarea și actualizarea permanentă a programelor anti-virus și a soluțiilor de securitate.

Valoarea aplicativă: Rezultatele lucrării sunt susținute de avansarea cunoștințelor populație vârstnice asupra combaterii atacurilor cibernetice și asupra recunoașterii acestora. Implementarea acestui sistem va duce la îmbunătățirea utilizării căilor de comunicații și a avansării acestora în timp.

Noutatea și originalitatea științifică: Tema dată este foarte actuală în contextul evoluării tehnologiilor și a surselor de informare. Pe măsură ce societatea s-a dezvoltat, avansarea în securitatea este un obiectiv primordial.

Mediul implementării: Studiul dat este efectuat pe baza informației unor autori cu vaste cercetări în domeniu și în baza propriilor analize ce se desprind din chestionarul creat personal. Necesitatea implementării soluțiilor se evidențiază prin necesitatea protecției tuturor datelor cu caracter personal a populației vârstnice și a tuturor persoanelor indiferent de vârsta lor.

ELDERS IN INTERGENERATIONAL PSYCHOLOGICAL COOPERATION

Dumitru TODOROI, ASEM, todoroi@ase.md,
Aureliu ZGUREANU, zgureanu.aureliu@ase.md,
Corina BULGAC, ASEM, corina-777@mail.ru,
Dumitru MICUȘA, ULIM, dimamicusha@gmail.com

By 2050, as is underlined in the Overview Summary of the COST CA16226 [1], the number of people in the EU aged 65 and above is expected to grow by 70% and the number of people aged over 80, by 170%, which will increase demand and costs for healthcare.

Integrating ICT solutions into habitats, along with psychological intergenerational involvement of youth in the lives of the elderly, will allow us to live at home and stay active and productive for longer despite cognitive or physical impediments. Improving accessibility, functionality, and safety **at home, at work and in society** in general requires combining many disciplines together to develop solutions that integrate ICT, ergonomics, healthcare (psychological and physical) and community design.

The Age-Friendly Cities and Communities Questionnaire Project developed a questionnaire and run a representative survey on the perceived age-friendliness of the city among its older citizens. Part of this survey was the development of a validated questionnaire, which allows for an assessment of the perceived **age-friendliness**.

It is necessary to study the issue of maintaining and developing the well-being of older people by identifying the opinions of young researchers on the prospect of their involvement in the present and future in intergenerational life in society.

There is a wide set of questions related to the subject of psychological cooperation between different generations. The purpose of the present research is intergenerationality in the context of the correlations of young researchers with the next generations and, first of all, with the elderly. One of the main researches in this field is the investigation of the subjective state of well-being and the self-acceptance of the university youth. The tool for collecting statistical data in the field to evolve the well-being of elderly people with intergenerational support in society can serve the use of the "Positive – Negative" questionnaire.

There is a wide range of sub-topics related to intergenerational psychological cooperation, including: What does Intergenerationality generally represent? **Intergenerational staff:** Children, Young people, Adults, The forerunners, The elderly. **Interaction:** Spiritual, Intellectual, Material, Psychological, Psychic, Caring, Love, Dependency, The holy, Learning, Communication, Working.

Rhetorical questions: By what actions does man become weaker and waste the energy of his life?...

Young interest – elder: Faith, Intellect, Goods, Care, Friendship, Kinship, The hierarchy of the elderly, Professional hierarchy, The administrative fair. **The personality of youth:** I, My face, My body and its construction, My appearance, My expressive behavior, My appearance as a person.

The investigation allows the development of the correlation between the need to ensure the intergenerational continuity of social and economic activities and between the purpose of maintaining and developing the spiritual, intellectual, emotional and psychological state of older people.

SECȚIUNEA 1. SOCIETATEA CONȘTIINȚEI:

VIAȚĂ LUNGĂ ȘI SĂNĂTOASĂ

Moderator:

Mariana BUCIUCEANU-VRABIE, Research Associate Professor, PhD in sociology, National Institute for Economic Research, AESM, Centre for Demographic Research, <https://orcid.org/0000-0002-7743-7206>

Marina COBAN, Assoc. Prof., PhD, AESM, Chișinău, mcoban.mcoban@gmail.com

Secretar: VATAMAN Ecaterina, studentă, ASEM, Chișinău

ACTIVE AND HEALTHY AGING IN THE CONTEXT OF THE SDG COMMITMENTS: MONITORING INDICATORS

Mariana BUCIUCEANU-VRABIE,

Research Associate Professor, PhD in sociology National Institute for Economic Research, AESM, Chisinau, <https://orcid.org/0000-0002-7743-7206>,
buciuceanuvrabie@gmail.com

Abstract

Purpose: The paper presents key indicators to assess progress in achieving goals related to active and healthy aging, emphasizing the connections and contributions to SDG objectives.

Design/methodology/approach: In terms of this paper, the composite multidimensional indicators of the Active Ageing Index are being used and combines a national statistical and empirical database selected and adjusted in accordance with the international methodology applied by UNECE to estimate countries' opportunity for the population to active and healthy longevity. Based on the estimated indicators of active aging in the Republic of Moldova, a comparative assessment and their relevance in the context of the 2030 Agenda for Sustainable Development commitments is presented.

Findings: In the context of the demographic changes the Republic of Moldova is undergoing Republic of Moldova and the pessimistic forecasts of depopulation and aging, the direct impact of improving people's quality of life is increasing on the second demographic dividend. In line with the 2030 Agenda, the Government of the Republic of Moldova has developed an inclusive and comprehensive national framework, National Development Strategy "Moldova 2030", which practically to all ten strategic dimensions, and the priorities are underlined by the vulnerability of older citizens. The most notable progress in achieving nationalized SDGs, as reflected by composite indicators of active aging, is as follows: strengthening ICT literacy (SDG 17) – by the year 2020, nearly every second person aged 55 and above used the internet on a weekly basis; promoting lifelong learning opportunities (SDG 4) – the proportion of individuals aged 55-74 engaged in lifelong learning activities is low (2%), but has been steadily increasing in recent years; ensuring a healthy life and promoting well-being for all at all ages (SDG 3) – practically nine out of ten individuals aged 55 and above report good mental health, and two-thirds confirm access to health services as needed. In assessing the implementation of the 2030 Agenda, active aging indicators are reflected both as a tool for monitoring progress towards the SDGs and as a result of public policies influencing the dynamics of these indicators.

Research limitations/implications: Some limitations relate to the lack of continuity of the statistical indicators needed to compare data longitudinally over the years.

Practical implications: Provide an analysis of the current state of active and healthy aging in the context of SDG commitments, including statistical data, trends, identified challenges, and opportunities in the monitoring process.

Originality/value: Based on the estimated indicators of active aging in the Republic of Moldova, a comparative assessment and their relevance in the context of the 2030 Agenda for Sustainable Development commitments is presented.

Implementation environment: the paper is carried out within the Research Sub-Programme: *030102 The demographic transition in the Republic of Moldova: particularities, socioeconomic implications and demographic resilience straightening (TDRM, 2024-2027).*

ÎMBĂTRÂNIREA SĂNĂTOASĂ - PREMIȘĂ A UNEI VIEȚI ACTIVE ȘI ÎNDELUNGATE

Vataman Ecaterina, studentă, ASEM, Chișinău,
katrinbatman04@mail.ru

Coban Marina, Conf. univ., dr., m. c. ARA, ASEM, Chișinău,
mcoban.mcoban@gmail.com

Abstract: Populația lumii este într-un proces constant de îmbătrânire. Populația globală cu vârsta de 65 de ani sau peste va crește de la 10% în 2022 la 16% în 2050. Îmbătrânirea sănătoasă fiind un proces de îmbătrânire naturală, menține un nivel suficient de funcționalitate corporală, susține o calitate înaltă a vieții. Îmbătrânirea sănătoasă presupune adaptarea unei persoane la condițiile de mediu care se află într-o continuă schimbare, minimizarea afecțiunilor, menținerea unei forme fizice și psihice bune. Articolul prezintă o analiză a diversilor factori ce influențează îmbătrânirea sănătoasă și determină acțiunile prioritare pentru o calitate înaltă a vieții vârstnicilor.

Scopul lucrării: Analiza factorilor care influențează îmbătrânirea sănătoasă, precum și a metodelor care ajută la menținerea sănătății și a activității pe parcursul unei vieți lungi. Identificarea tehnologiilor inovatoare care pot contribui la un trai activ și interesant a vârstnicilor.

Design/Methodologie/Abordare: În lucrare sunt analizate date statistice privind nivelul de trai al vârstnicilor din diferite țări. În baza metodei de analiză SWOT este abordat subiectul îmbătrânirii sănătoase ce a permis identificarea punctelor tari, punctelor slabe, a oportunităților și amenințărilor în acest domeniu.

Constatări: ca urmare a analizei programului ONU pentru perioada 2021-2030, declarată ca Deceniul ONU al îmbătrânirii sănătoase s-a constatat că este necesară o colaborare globală care reunește guverne, societatea civilă, agenții internaționale, mediul academic pentru acțiuni participative, în vederea susținerii conceptului de viață lungă și sănătoasă. Este necesară o implementare mai activă a recomandărilor practice pentru a păstra sănătatea, frumusețea și un spirit activ pe tot parcursul vieții.

Limitări/sugestii de cercetare: În lucrare se pune accent pe conceptul de viață lungă și sănătoasă.

În întreaga lume, astăzi, se trăiește mai mult decât oricând, cei mai mulți oameni putându-se aștepta la o viață de cel puțin 60 de ani. Fiecare țară din lume se confruntă cu o creștere atât în ceea ce privește dimensiunea, cât și ponderea persoanelor în vârstă. Până în 2030, pe glob, 1 din 6 oameni va avea 60 de ani sau peste. Lucrarea conține recomandări pentru îmbătrânirea sănătoasă.

Valoarea aplicativă: Rezultatele cercetării se regăsesc în constatări, concluzii și recomandări, care pot fi utile, nu numai vârstnicilor, ci și copiilor lor, care îi pot ajuta în menținerea sănătății, a unui stil de viață activ și interesant.

Noutatea și originalitatea științifică: identificarea factorilor-cheie în îmbătrânirea sănătoasă: îngrijirea sănătății, un stil de viață activ, alimentația sănătoasă, gestionarea stresului a permis determinarea acțiunilor prioritare ale programului ONU pentru o viață sănătoasă a vârstnicilor.

Mediu de implementare: studiul este realizat în cadrul proiectului instituțional ASEM teleconferința internațională a tinerilor cercetători *Crearea Societății Conștiinței*.

CREATING COMFORT: IMPROVING THE ENVIRONMENT FOR OLDER PEOPLE

Ovcearenco Elena, student of BAA, AESM,
Chişinău, ovcearenco.elena@ase.md
Coban Marina, Conf. univ., dr., m. c. ARA,
ASEM, Chişinău,
mcoban.mcoban@gmail.com

Abstract: Every year the number of elderly people increases several times. The number of people aged 65 and over worldwide is projected to more than double, from 761 million in 2021 to 1.6 billion in 2050. The psychology of older people is significantly different. Often at this age they encounter various problems and situations that worsen their standard of living. Thus, older people become unhappy and lonely.

The purpose of the work: Determine the causes of an unfavorable environment for older people and develop an action plan to improve it.

Design/methodology/approach: in this work we analyze various factors influencing the environment in which older people live, develop different ways to achieve a comfortable environment, and propose a number of activities that will help improve it.

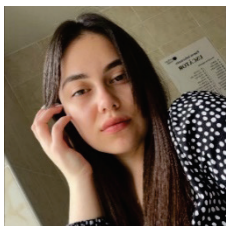
Conclusions: Based on all the information, we can conclude that the environment in which older people live plays an important role in the life of an elderly person. There should always be an environment suitable for different ages of people. In order for older people to be happy, it is necessary to carry out a number of activities that can improve their lives.

Research limitations/suggestions: This article leads to the analysis of this problem and the development of various ways to improve the environment for people of this age.

Applied value: This article delves into analyzing the issue and crafting different approaches to enhance the living conditions for individuals within this particular age group.

Scientific novelty and originality: Reducing the majority of factors that have adverse effects on the emotional and psychological welfare of the elderly, while also devising a variety of strategies to enhance the living conditions of older individuals.

Implementation environment: the study is conducted within the framework of the ASEM institutional project the international teleconference of young researchers Creating the Society of Consciousness.

STILUL DE VIAȚĂ SĂNĂTOS-PREMISĂ A LONGEVITĂȚII ACTIVE

Turcan Ecaterina, studentă, ASEM, Chișinău,
t.ecaterina04@gmail.com

Coban Marina, Conf. univ., dr., m. c. ARA, ASEM, Chișinău,
mcoban.mcoban@gmail.com

Abstract: Acest articol prezintă o analiză a impactului îmbătrânirii sănătoase asupra calității vieții vârstnicilor și identifică strategiile și tehnologiile inovatoare care pot contribui la menținerea sănătății și a vitalității pe termen lung. În lucrare sunt examinate nu doar aspectele fiziologice ale îmbătrânirii, ci și aspectele sociale, psihologice și tehnologice care pot contribui la menținerea unei vieți de calitate pentru vârstnici.

Scopul lucrării: Analiza factorilor care influențează îmbătrânirea sănătoasă și identificarea metodelor eficiente pentru promovarea unei vieți active și satisfăcătoare în rândul vârstnicilor.

Design/Methodologie/Abordare: Acest studiu se bazează pe analiza datelor statistice privind traiul vârstnicilor în diferite țări. Sunt luate în considerare cercetările recente din domeniul gerontologiei, medicinei, psihologiei și tehnologiei pentru a completa analiza și pentru a oferi o perspectivă cuprinzătoare asupra îmbătrânirii sănătoase.

Constatări: Programul ONU pentru Deceniul îmbătrânirii sănătoase (2021-2030) evidențiază necesitatea unei colaborări globale pentru promovarea unui stil de viață sănătos și activ în rândul vârstnicilor. Aplicarea în practică a recomandărilor este esențială pentru menținerea sănătății și bunăstării pe termen lung. De asemenea, se constată că investițiile în cercetarea medicală, socială și tehnologică pot aduce beneficii semnificative în îmbunătățirea calității vieții vârstnicilor.

Limitări/sugestii de cercetare: Analizele efectuate subliniază importanța unei vieți lungi și sănătoase și sugerează direcții pentru cercetările viitoare în acest domeniu, inclusiv investigarea impactului diferitor factori asupra îmbătrânirii sănătoase și identificarea soluțiilor inovatoare pentru promovarea sănătății vârstnicilor.

Valoarea aplicativă: Rezultatele acestei cercetări oferă concluzii și recomandări utile atât pentru vârstnici, cât și pentru familiile lor, contribuind la promovarea sănătății și a unui stil de viață activ. De asemenea, ele pot fi folosite de către profesioniștii din domeniul sănătății și politicienii responsabili de elaborarea și implementarea politicilor publice în domeniul îmbătrânirii. Este esențială continuarea cercetării și elaborarea programelor de sprijinire a îmbătrânirii sănătoase.

Noutatea și originalitatea științifică: Identificarea factorilor-cheie în îmbătrânirea sănătoasă și evidențierea acțiunilor prioritare pentru promovarea unei vieți active și sănătoase reprezintă contribuții semnificative la dezvoltarea acestui domeniu. Această cercetare aduce în discuție și potențialul tehnologiilor în îmbunătățirea vieții vârstnicilor, subliniind importanța inovației în acest domeniu și necesitatea continuării eforturilor în acest sens.

Mediu de implementare: studiul este realizat în cadrul proiectului instituțional ASEM teleconferința internațională a tinerilor cercetători *Crearea Societății Conștiinței*.

HEALTHY AGEING - KEY TO REALIZING LONGEVITY DIVIDEND

Ikizli Marina, student of BAA, AESM, Chişinău,
ikizli1505@gmail.com

Coban Marina, Conf. univ., dr., m. c. ARA, AESM, Chişinău,
mcoban.mcoban@gmail.com

Purpose: This article refers to healthy ageing which targets the maintaining health, thus improving the quality of life for the elderly. Factors influencing people's ability to age physically, mentally and emotionally are analyzed. The carried out research has made it possible to provide recommendations on healthy aging.

Design/methodology/approach: The elderly population is constantly growing all over the world. In 2030, the share of the population aged 60 and over will increase from 1 billion in 2020 to 1.4 billion. By 2050, the world's population of people aged 60 and over will double (2.1 billion). The growing of elderly population multiple consequences: demographic, economic, social, medical. Using the methods of analysis and synthesis, the factors contributing to healthy aging were identified.

Findings: The concept of healthy aging refers to people who have led a healthy lifestyle throughout their lives. Most people who have taken care to adopt this lifestyle have a much better chance of not feeling the burdens of aging and can enjoy a healthy old age. Old age is marked by several psychosocial changes, the most important being the end of professional life and the gradual reduction of the social circle. All of these changes are relative as people age in a healthy way.

Research limitations/implications: The work focuses on the concept of long and healthy life. The Decade of Healthy Aging (2021-2030) aims to reduce health inequities and improve the lives of older people, through actions in the following areas: changing the way of thinking and acting on ageing; promoting the skills of the elderly; providing health services to the elderly; access to quality long-term care for older people.

Practical implications: The results of the research can be found in conclusions and recommendations, which can be useful to all people, not just the elderly, and which can help them choose the levers for a healthy and active lifestyle.

Originality/Value: The identification of key factors in healthy aging: health care, an active lifestyle, healthy nutrition, stress management allowed determining the priority actions for a healthy life of the elderly. New ideas and solutions for healthy aging expand horizons and knowledge in this vast and complex mechanism

Implementation environment: the study is carried out within the AESM institutional project the international teleconference of young researchers Creating the Society of Consciousness.

SECȚIUNEA 2. CREATIVITATE: CONTINUITATEA ACTIVITĂȚILOR POPULAȚIEI ÎN VÂRSTĂ.

Moderatori:

Boris CHISTRUGA, Prof. univ., dr. hab., mem. cor. ARA, Vice-președinte Asociația „Seniorii ASEM”, ASEM, Chișinău, Republica Moldova

Ion BUNU, Prof. univ., dr. hab., Director SIG of Association „AESM Seniors”, AESM, Chișinău, Republic of Molodova

Secretar: UNatalia UNDELEMN, Studentă ASEM

INTERNATIONAL COLLABORATION OF OLDER ADULTS

Dumitru TODOROI, Univ. prof., dr. hab., ARA cor. Member, ASEM,

todoroi@ase.md, ORCID: 0000-0001-8823-6015

Marina COBAN, Ass. prof., dr., ARA cor. Member, AESM,
mcoban.mcoban@gmail.com, ORCID:0009-0005-1984-9682

The motto: Through work Man is glorified!

Abstract.

The United Nations Decade „The United Nations Decade of Healthy Ageing (2021–2030) is a global collaboration, aligned with the last ten years of the Sustainable Development Goals, to improve the lives of older people, their families, and the communities in which they live.” announced a global intergenerational collaboration of adults and young people in today's society, which is in a situation of accelerated aging (<https://www.decadeofhealthyageing.org/about/join-us/collaborative>). The World Health Organization was asked to lead the implementation of the Decade in collaboration with the other UN organizations and serves as the Decade Secretariat

(<https://www.who.int/initiatives/decade-of-healthy-ageing>). Governments, international and regional organizations, civil society, the private sector, academia and the media are encouraged to actively contribute to achieving the Decade’s goals through direct action, partnering with others, and by participating in the [Healthy Ageing Collaborative](#).

Human society is in a state of accelerated ageing and it is necessary for older people, together with youth, to continue to contribute in activities to produce goods for society.

Academy of Economic Studies of Moldova and The Ataturk University will implement a 24 month project, that will help teach intellectuals from rural sector of the Republic of Moldova and of the Turkey, **half of them have to be adults**, to write projects in order to attract local, national, and foreign investors. Beneficiaries of the Moldovan-Turkish Project will support the rural sector by attracting elderly people with rich experience in the process of creating goods for the Society.

The Project Consortium will use the funds to address the lack of knowledge about how to write correctly an application (a project), how to become eligible for different kinds of projects, and how to apply to different organizations for finding funds.

The Consortium will also elaborate a Guidebook, which will prepare the instructed people to meet the challenges they will face due to applications and projects standardization. It will serve like

a guide in how to edit a project and also will have examples of projects that was eligible for applications.

The Ataturk University will also contribute to the project by transferring the knowledge of experiences in various succeeded SMEs projects in the rural development in Turkey to the partners in Moldova. Moreover, this project will start new collaborative projects that result in mutual benefits across Turkey and Moldova in the near future.

Training process in creation of the projects will be based on the Cracking Creativity Thinking Method (CCTM), which constitutes the secrets of creative genius. That will make instructed intellectuals more competent and help them to become leaders in their localities.

Result of this project: the beneficiaries – the rural intellectuals from Moldova and Turkey, **half of which will be adults**, will be consulted on job creation issues for designed and created European SMEs. The Joint Turkish - Moldovan Project Consortium will also carry out consultations for the leaders and for local and returned employees at the created European SMEs how to implement new jobs in rural areas.

The Moldovan-Turkish **Project for 2024-2025** „Development of the Agri-food sector of the Republic of Moldova and Erzurum province of Turkey as a basis for **reducing migration and the use of the forces of the older adults.**”, responds perfectly to the aspirations of the United Nations, which announced the Decade of Healthy Ageing (2021–2030), which is a global collaboration, aligned with the last ten years of the Sustainable Development Goals, to improve the lives of older people, their families, and the communities in which they live.

Keywords: older adults, Agri - food sector, Decade of Healthy Ageing, Elderly's product, Inter-generality, Senior Association, Senior Audit, Application Design, Project Eligibility

JEL: B55, C53, D23

DEGLOBALIZAREA ACTUALĂ – INVERSARE A HIPERGLOBALIZĂRII.

Boris CHISTRUGA, Prof. univ., dr. hab., Mem. cor. ARA, ASEM, Chișinău,
bchistruga@ase.md

ORCID: 0000-0001-7312-9946

Scopul lucrării: În acest articol se analizează tendințe actuale în economia mondială, care pun la îndoială ireversibilitatea proceselor de globalizare și integrare. Scopul principal al lucrării este de a identifica motivele și limitele deglobalizării actuale, a stabili în ce condiții acest proces poate fi considerat o etapă intermediară spre o nouă reglobalizare, care ar permite globalizării să-și îndeplinească în continuare funcția de catalizator al creșterii economice, intensificării fluxurilor comerciale și investiționale, dar și asigurării securității economice internaționale.

Design-ul/metodologia/abordarea: Lucrarea are drept bază o analiză exploratorie a literaturii care investighează starea actuală a globalizării (internaționalizării) și rolul ei în sistemul economiei mondiale. Această revizuire a literaturii servește drept punct de plecare a teoretizării ulterioare. În lucrarea dată sunt analizate diferite amenințări ale deglobalizării pentru ordinea economică mondială, ceea ce asigură continuarea dezbaterilor privind dezvoltarea acestui domeniu pe viitor.

Constatări: În baza analizei efectuate putem trage concluzie că Deglobalizarea este un proces al defragmentării și regionalizării interdependențelor stabilite între statele lumii. Este rezultat al concentrării unei mase critice de dezechilibre, instabilități și volatilități, care nu pot fi soluționate în cadrul Ordinii Economice Mondiale existente, vechiului set de valori. Criza actuală este o abatere gravă de la necesitatea asigurării concordanței relațiilor între subiecții sistemului economic mondial (setul de interdependențe) cu nivelul de dezvoltare a forțelor de producție în baza rezultatelor progresului tehnico-științific.

Limitări/sugestii de cercetare: lucrarea dată deschide oportunitatea discuțiilor asupra obiectivității legilor economice, necesității modificării setului de valori ce stau la baza dezvoltării durabile, dar și sugerează posibilitatea transformării procesului actual de deglobalizare în Reglobalizare.

Valoarea aplicativă: Rezultatele lucrării sunt susținute de valoarea constatărilor, concluziilor și recomandărilor, din care pot fi extrase un set de instrumente necesare cercetătorilor în a propune căi concrete de internaționalizare a vieții economice mondiale și regionale.

Noutatea și originalitatea științifică: Fundamentarea succesivității diferitor forme ale globalizării: deglobalizarea, reglobalizarea. Această lucrare propune o abordare nouă în ce privește impactul deglobalizării asupra Ordinii economice mondiale, necesitatea schimbării setului de valori ce se află la baza funcționării sistemului economic mondial și tranziției spre un nou ciclu global.

Keywords: internaționalizarea, globalizarea, deglobalizare, reglobalizarea, creșterea economică, integrare, sistemul economiei mondiale, ordinea economică mondială, ciclul economic global

JEL: F02, F43, F60, F63, F68

CURRENT DEGLOBALIZATION – A REVERSAL OF HYPERGLOBALIZATION

Boris CHISTRUGA,

Univ. prof., dr. hab., ARA cor. member, ASEM, Chişinău,

bchistruga@ase.md

ORCID: 0000-0001-7312-9946

The purpose of the paper: This article analyzes current trends in the world economy, which question the irreversibility of globalization and integration processes. The main purpose of the paper is to identify the reasons and limits of the current deglobalization, to establish under what conditions this process can be considered an intermediate stage towards a new reglobalization, which would allow globalization to continue to fulfill its function as a catalyst of economic growth, intensification commercial and investment flows, but also ensuring international economic security.

Design/methodology/approach: The paper is based on an exploratory literature review investigating the current state of globalization (internationalization) and its role in the world economy system. This literature review serves as a starting point for further theorizing. In this work, various threats of deglobalization for the world economic order are analyzed, which ensures the continuation of debates regarding the development of this field in the future.

Findings: Based on the analysis carried out, we can conclude that Deglobalization is a process of defragmentation and regionalization of the interdependencies established between the states of the world. It is the result of the concentration of a critical mass of imbalances, instabilities and volatilities, which cannot be resolved within the existing International Economic Order, the old set of values. The current crisis is a serious deviation from the need to ensure the concordance of relations between the subjects of the world economic system (the set of interdependencies) with the level of development of the production forces based on the results of technical and scientific progress.

Research limitations/suggestions: the given paper opens the opportunity for discussions on the objectivity of economic laws, the need to change the set of values that are the basis of sustainable development, but also suggests the possibility of transforming the current process of deglobalization into Reglobalization.

Applicative value: The results of the work are supported by the value of the findings, conclusions and recommendations, from which a set of tools necessary for researchers can be extracted to propose concrete ways of internationalizing world and regional economic life.

Scientific novelty and originality: The substantiation of the succession of different forms of globalization: deglobalization, reglobalization. This paper proposes a new approach regarding the impact of deglobalization on the World Economic Order, the need to change the set of values that underlies the functioning of the world economic system and the transition to a new global cycle.

Keywords: internationalization, globalization, deglobalization, reglobalization, economic growth, integration, world economic system, international economic order, global economic cycle.

JEL: F02, F43, F60, F63, F68

GLOBALIZATION AND CULTURAL DIVERSITY IN THE CONTEXT OF INTERNATIONAL BUSINESS.

¹MORARU Maria, moraru.maria.stefan@ase.md

²UNDELEMN Natalia, undelemnnatalia@gmail.com

Academy of Economic studies of Moldova, Chisinau, Republic of Moldova

Abstract:

Purpose of the work: To highlight the importance and the necessity of globalization and cultural diversity in the world of International business. The paper outlines how crucial it is to use appropriate tactics and innovative methods for efficient business management.

Approach: This work is a research on a comparative analysis of cultural aspects and their impact on business methodologies across different regions. Furthermore, this research examines case studies of successful cross-cultural management, strategies applied by multinational corporations that shed light on how to successfully negotiate cultural diversity in the marketplace.

Findings: The analysis shows that organizations now need to navigate and take advantage of a wider range of cultural norms, attitudes, behaviors, and practices in the international business environment due to increased globalization. National economies are ever tighter connected with one another than before, which increase the way modern businesses work.

Research limitations/suggestions: Following the research, we realized that the cultural norms and globalization are dynamic phenomena, this further demonstrates the need for us to regularly educate ourselves from reliable sources in order to gain a deeper understanding of the business integration.

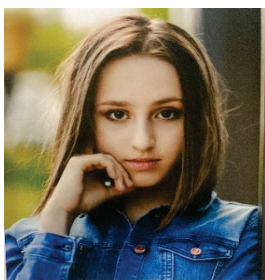
Application value: Companies can efficiently handle cross-cultural problems, improve their market position, and build relationships with consumers and stakeholders internationally by acknowledging and embracing diverse cultural perspectives.

Scientific novelty and originality: Overcoming obstacles along the way leads to the understanding of business operations and the creation of unique ideas.

Implementation environment: The multi-national project "TELE 2022" contributes to the given research being conducted.

Key words: Globalization, cultural diversity, organizations, international business.

References: <https://zoetalentsolutions.com/impact-of-globalization-on-international-business-management-practices/>

BUNĂSTAREA PSIHOLAGICĂ A VÂRSTNICILOR PRIN MUZICĂ, (PSYCHOLOGICAL WELL-BEING OF THE ELDERLY THROUGH MUSIC),

Maria BELINSKI¹ , Tinca BELINSKI² , Dumitru MICUȘĂ³ , ¹Music High School Student, Cluj-Napoca, România, mariabelinski2007@gmail.com, ²BS, MS Student, Indiana State University, USA, tinkabelinski@yahoo.com, ³BS, MS, PhD Student, ULIM, Moldova, dimamicusa@gmail.com

Music has always been surrounding us, from birth to death. For thousands of years, it has been encrypted in our brains, in art and cultures, making humanity as it is today. Nowadays, music is everywhere. You can go on the bus, walk around the city, or for a stroll in nature: music will always be present. Thanks to phones and speakers, now you can take your favourite songs along with you.

Music is a complex human phenomenon, reflecting cognitive processes. Equivalent to eating and sleeping, it's a basic need that helps us function daily. Not many become musicians, but we've all interacted with music. Perhaps it was a cherished lullaby sung by a parent, the songs of birds heard outdoors, or a moment when we hummed a melody. Music connects us all.

As a result, music impacts the quality of life directly. WHO defines quality of life as "an individual's perception of their position in life in the context of the culture and value systems in which they live and in relation to their goals, expectations, standards and concerns." At the individual level, it includes physical and mental health perceptions (e.g., energy level, mood) and their correlates—including health risks and conditions, functional status, social support, and socioeconomic status.

As I have stated before, music profoundly affects the quality of life. The songs we listen to can bring down blood pressure, anxiety, and depression and can also improve memory, mood, and attentiveness. Not only that, music connects people. Music acts as a universal language that unites cultures and religions, bridging differences and fostering connection among people of all ages.

Despite the fact that music has incredible benefits, seniors often struggle to connect with it more than young adults. As people age, they face various challenges such as physical, social, and emotional difficulties, including chronic medical conditions, loss of loved ones, and feelings of loneliness. They may also experience cognitive decline, leading to dementia or other mental health issues that affect their thinking, memory, and concentration abilities. Given the increasing number of senior citizens and dementia cases, addressing these issues is paramount. In this essay, we will explore how music can mitigate these problems and offer additional benefits.

Music has been used as a therapeutic tool for centuries. Listening to music has been found to reduce anxiety, depression, and stress in older adults. One study found that music therapy improved depression symptoms in elderly participants by up to 25%. Additionally, music can stimulate the brain and improve cognitive function in seniors. Research has shown that music can help with memory retention, attention, and problem-solving in older adults, which can be especially important for those with neurological disorders. Furthermore, music can promote socialisation and emotional connection, which can combat feelings of loneliness and isolation in seniors.

In addition to its mental health benefits, music also affects physical health. For instance, studies have found that listening to music can help lower blood pressure and heart rate, which are risk factors

for cardiovascular disease. Engaging in music-based activities can improve seniors' balance, coordination, and mobility, which is important in preventing falls and related injuries.

Music can also enhance the quality of life for seniors. For example, music can provide a sense of purpose, creativity, and enjoyment, which can positively influence one's mood and overall satisfaction with life. Additionally, music can help seniors connect with their cultural and generational identities, which can be particularly meaningful for those who may feel disconnected from their communities and loved ones. Finally, music can be a way to create meaningful social connections with other seniors, family members, and caregivers, which can be vital for maintaining a sense of belonging and support.

Countless studies show that seniors participating in music activities such as concerts, singing in a choir, and playing an instrument as amateurs are less likely to suffer cognitive decline and are more social, less depressed and anxious and overall in a healthier physical and mental state. Lehmberg and Fung's review on music participation for senior citizens states that it has social, psychological and physical benefits that enhance the quality of life and prolong life.

Although, every coin has two sides. Professional musicians are at a higher risk of depression and anxiety than ordinary people— three times as likely, to be precise. About 73% of musicians struggle with mental illness and experience stress or anxiety regarding work. That's why it's better to participate in music programs as an amateur or go to music therapy. However, many elders can't afford music therapy, concerts or music programs. Furthermore, very few are aware of the effect music has on you or refuse to participate in these programs. How can we educate seniors on music, and how can we implement it in their lives?

We reside in an era dominated by technology and social media. Almost every household possesses a television or a smartphone. Therefore, by creating a television program or an app accessible to seniors, we can make music more available to them. While Spotify and YouTube exist, designing an app that educates users about music, informs them about upcoming programs and concerts, and offers playlists for every mood in an easy-to-use format would be a superior alternative. An alternate approach could involve crafting a 40-minute television program comprising music recommendations, music history, and theory.

While both are ways of implementing music in elders' lives, not everyone wishes to learn about music by staring at a screen, especially since music is about socialising and experiencing it with others. Therefore, a different method would be to organise music activities and festivals in retirement homes or outside in parks. People can sign up and take part in learning an instrument, singing in a choir or just listening to music collectively. While there are musical programs specifically for elderly people, they are expensive and not many in number. Most are in retirement homes, which not everybody can afford. The solution is to have outdoor concerts specially made for seniors.

In conclusion, music has the potential to positively impact seniors' mental and physical health, as well as enhance their overall quality of life. Its unique ability to connect people with memories, emotions, and cultural identities makes it a particularly effective tool for promoting socialisation, creativity, and enjoyment in older adults. As we continue to explore the benefits of music for seniors, it is important to develop and implement programs that are tailored to their individual needs and preferences. With the right resources and support, music can be a powerful tool for promoting health, happiness, and connection in our ageing communities. One song at a time, we can improve the world through music.

MUZICA DE LA NAȘTERE LA BĂTRÂNEȚE, (MUSIC FROM BIRTH TO OLD AGE),

Maria BELINSKI¹ , Tinca BELINSKI² , Dumitru MICUȘĂ³ ,

¹Music High School Student, Cluj-Napoca, România, mariabelinski2007@gmail.com, ²BS, MS Student, Indiana State University, USA, tinkabelinski@yahoo.com, ³BS, MS, PhD Student, ULIM, Moldova, dimamicusa@gmail.com

Muzica e prima limbă! Muzica este peste tot. Muzica ne însoțește de la naștere, poate și când suntem embrioni, până la adânci bătrânețe ...

Scopul: Dezvoltarea unui proiect internațional de lungă durată de implementare a muzicii în viețile cetățenilor seniori. Proiectul constă în a implementa cunoștințe despre mai multe genuri de muzică din diferite culturi și despre instrumente, respectiv cunoașterea a noțiunilor de bază de teorie și instrumente.

Metodologie: Studiarea educației muzicale în domeniul evoluției bunăstării seniorilor, implementarea studiilor muzicale în conștiința oamenilor și în viețile acestora. Crearea unei rețele de muzică special pentru seniori care să asigure implementarea continuă a muzicii în viața de zi cu zi a oamenilor.

Constatări: Muzica este prima și singura limbă universală/multiculturală a omului. Cu ajutorul ei, psihologii reușesc să trateze boli precum demenție, Alzheimer, depresie, și anxietate. Nu numai asta, învățând un instrument ajută și corpul fizic. Muzica sporește productivitatea, implementează o stare de spirit liniștită, pune stăpânire stresului și multe altele. Muzica este motorul optimismului, a bunei dispoziții, a progresului spiritual, intelectual și emoțional.

Limitări/sugestii de cercetare: Cercetarea studierii, transmiterii, menținerii și dezvoltării anumitor genuri, piese, fragmente și alte lucruri specifice fenomenului muzicii în societate reprezintă o operă de largă amploare. Aprovizionarea acestor lucruri în mass-media pot uni oamenii. Cu toate acestea, nu toți seniorii au acces la rețele de socializare sau, respectiv, la dispozitive electronice. 45% din toată populația României trăiesc în zona rurală. Vrem să implementăm un proiect care să fie accesibil pentru toți seniorii.

Valoarea aplicativă: Dezvoltarea unei rețele sociale de implementare a muzicii pentru seniori de pretutindeni. Implementarea cunoștințelor muzicale de toate genurile/culturi. Procedurile de a atinge scopul de prevelare a muzicii în viața societății presupune educația muzicală, începând cu emisiuni și concerte, respectiv la festivaluri făcute special pentru oamenii senior cu o iubire pentru muzică și cunoaștere.

Noutatea și originalitatea științifică: Dansul și muzica îmbunătățesc viața din orice punct al vieții. Rețeaua multi media și mass media, care disăpune de aceste lucruri, asigură psihologic și multilateral sănătatea spirituală, intelectuală și emoțională a tuturor generațiilor, în primul rând a vârstnicilor.

Mediul implementării: Instrumentele de atingere a scopului constau în crearea unui consorțiu de organizații și instituții educaționale, administrative și sociale republicane, regionale și europene de diferit nivel cu implicarea masivă a mijloacelor mass-media. Cercetarea în cauză este efectuată în cadrul Proiectului instituțional al ASEM ”Crearea Societății Conștiinței” al Programului European SHAFE: Smart Healthy Age-friendly Environment.

Sustenabilitatea: Crearea unei rețele multi media și mass media de evaluare a conștiinței muzicale a persoanelor în vârstă din spațiul românesc în cadrul Comunității Europene este o axiomă și o necesitate vitală a neamului românesc. Angajarea rețelei mass-media, radioului, Internetului și TV în emisiuni programate la un timp și spațiu adaptate la condițiile locale, republican, interstatale și europene.

SECȚIUNEA 3. BUNĂSTAREA EMOȚIONALĂ: AFECȚIUNI ASOCIATE CU LONGEVITATEA.

Moderatori:

Corina BULGAC, Conf. univ., dr., mem. cor. ARA, AESM, Chișinău, Republica Moldova
Varvara ȚAPCOV, Lector, Dep. TIMI, ASEM

Secretar: GHIMPU Adrian, Stud. ASEM

About the **INCIDENT OF INDIRECT TAXES ON THE ECONOMIC GROWTH OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA**

Corina BULGAC, Assoc. Prof., PhD, Dr., ARA cor. member, AESM,
bulgac.corina@ase.md

Abstract

The purpose of the paper: is to understand the connection between the fiscal system based on indirect taxes and the economic performance of the Republic of Moldova. It analyzes how indirect taxes influence consumer behavior, the structure and volume of consumption, the business environment, the tax revenues of the state and the comparison with the tax systems of other countries in order to identify effective practices and applicable lessons for improving the Moldovan tax system.

The design/methodology/approach: A central objective of the economic policy is to stimulate economic growth. Indirect taxes were and continue to be the main source of tax revenues for the national budget of the Republic of Moldova. Analysis of economic, fiscal and social data relevant to the country, including those related to indirect taxes, economic growth, consumption, investment and other important indicators, will allow us to identify relationships and trends that influence economic development. We will also assess the social and political impact of these taxes, drawing conclusions about their effects on citizens that have different levels of income and on policy decisions.

Findings: The analysis showed the specific links between the level of indirect taxes in the Republic of Moldova and consumer behavior. The direct influence of these taxes on production costs and sales prices was also highlighted. The contribution of indirect taxes to the state's tax revenues was also ascertained. The degree of tax evasion generated by them was evaluated, too. The author also investigated the possible negative impact of these taxes on the country's investment and economic development, based on international practical analysis. All these conclusions are essential for the formulation of recommendations to improve the tax system in the Republic of Moldova, including the adjustment of indirect tax levels and the implementation of more effective tax policies.

Research limitations/suggestions: The paper focuses on the comparison of the levels of indirect taxes in the Republic of Moldova with those of other countries, especially with those of the Eastern European region. This could help assess the effectiveness of the Moldovan tax system compared to others and identify possible areas for improvement. The work contains ideas for identifying and capitalizing on current fiscal policies and is proposing recommendations for improving the fiscal system in order to stimulate sustainable economic growth in the Republic of Moldova, taking into account its European course.

Applicative value: The results of the research can be found in statements, conclusions and recommendations, which can be useful for actions to be taken, including through fiscal policy

instruments, by public and private sector actors, or at the macro and microeconomic level, with both of them having an increased interest in optimizing the level of indirect taxes, so that the rates established generate resource collections, but at the same time do not affect the behavior and incomes of the population, in an order of ideas in which the European fiscal legislation also imposes some stricter regulations related to indirect taxes.

Scientific novelty and originality: The research makes an original contribution through the detailed analysis of the specificities of the economy of the Republic of Moldova, such as levels of development, industrial structure and dependence on foreign trade. Another aspect of originality concerns the formulation of concrete proposals for the use of international commercial relations and regionalization, which will influence the incidence of indirect taxes in Moldova, considering the country's associations and commercial agreements with the EU and other states in the region. The author also comes up with alternative solutions to traditional indirect taxes, such as carbon taxes or tax models based on responsible consumption, to evaluate their feasibility and impact on the Moldovan economy.

Implementation environment: the research is made within the ASEM institutional Project "Anti-migration management in the rural sector of the Republic of Moldova" and the "SENIOR ASSOCIATIONS" Project, which are evaluated within the Academy of Economic Studies of Moldova.

Sustainability: it depends on several factors, and research in this direction can contribute to the sustainable development of the country by identifying fiscal and economic policies that stimulate the development of a more robust economy and resistant to external shocks, by optimizing the fiscal system of Moldova, ensuring the efficient collection of tax revenues needed to finance public services and investments in the development of infrastructure and human capital, by assessing the impact on income distribution and access to public services, ensuring a fair society and contributing to the fight against poverty, thus ensuring stability and social unity. The data analysis allows us to identify the solutions for the Republic of Moldova, to improve its position in international trade relations and to align the national fiscal legislation with international standards and agreements, thus contributing to economic and political stability.

Keywords: indirect taxes, fiscal policy, fiscal system, economic growth, value added tax, excise duty, customs duty, income, budget.

JEL: F61, H21, H26, H30, O40

Digitalization barriers and opportunities for seniors of Republic of Moldova, (Bariere și oportunități de digitalizare pentru seniorii din Republica Moldova)

DOMBROVSCHI Livia,
Coordonator ȚAPCOV Varvara,
Lector Dep. TIMI, ASEM

Purpose: This study aims to explore the barriers and opportunities associated with digitalization for seniors in the Republic of Moldova. By analyzing data from a questionnaire survey conducted with both rural and urban residents, we seek to understand how seniors perceive and utilize technology, identify the key challenges they face, and uncover potential areas for improving their digital inclusion.

Findings: Our study delved into the technology landscape for seniors across rural and urban settings. We assessed their technology adoption, uncovering both barriers and opportunities. While some seniors readily embrace technology for communication, information access, social connection, others face hurdles like limited access, lack of training, and confidence. The research investigates the crucial role of social networks and community initiatives in bridging the digital divide for this population.

Research limitations/implications:

- The sample size and geographic scope may limit the generalizability of the findings to the entire population of Moldovan seniors.
- Further research is needed to explore the specific needs and challenges faced by different subgroups of seniors, such as those with disabilities or living in remote areas.
- The findings of this study can inform the development of policies and programs aimed at promoting digital inclusion among seniors in Moldova.

Practical implications: This research unlocks practical pathways to empower seniors in the digital age. Policymakers gain valuable insights to address specific barriers through targeted interventions, ensuring technology accessibility and affordability for seniors. Community organizations are now equipped to design and implement initiatives that promote digital literacy and foster social inclusion among older adults, creating a more connected and digitally inclusive Moldova, ready for becoming member state of EU.

Originality / value: Our research shines a light on the previously unexplored digital landscape of Moldovan seniors. By contrasting the experiences of rural and urban residents, we unveil a multifaceted picture of challenges and opportunities. This unique perspective lays the groundwork for crafting more effective strategies to bridge the digital divide for older adults in Moldova.

Keywords: digital inclusion, seniors, barriers, opportunities, social connection;

References:

- [1] https://statistica.gov.md/ro/varstnicii-in-republica-moldova-in-anul-2022-9578_60729.html
- [2] Livingstone, S., Blum-Ross, A., & Westling, O. (2020). Fake news consumption and attitudes during the COVID-19 pandemic: Exploring the role of technology use, news source trust, and individual differences. *Journal of Computer-Mediated Communication*, 25(6), 759-779.
- [3] <https://ega.gov.md/ro/content/campania-regandeste-ti-varsta-conectarea-sociala-si-digitala-tinerilor-si-varstnicilor-din>
- [4] <https://www.linkedin.com/pulse/digital-inclusion-seniors-third-age-university-launched>

SECȚIUNEA 4. ÎMBĂTRÂNIREA SĂNĂTOASĂ – FACTORI DE INFLUENȚĂ

Moderator:

Valentina CAPATINA, Conf. univ., dr., Departament TIMI, Facultatea TISE, ASEM, Chișinău, Republica Moldova

Secretar:

Andreea PÎSLARU, Stud. ASEM

PATIENT AND PUBLIC INVOLVEMENT IN RESEARCH: PROJECT FOR IMPLEMENTATION

Rosa SILVA^{1,2,3}, Joana BERNARDO⁴; Elaine SANTANA⁴,

¹Integrated Researcher at CINTESIS, Professor at the Nursing School of Porto;

²Pos-doc student at UICISA: E, Nursing School of Coimbra (ESENfC),

³Portugal Centre for Evidence-Based Practice (PCEBP),

⁴Health Sciences Research Unit: Nursing (UICISA: E), ESENfC, rosasilva@esenf.pt

Abstract

Purpose: Citizen-centered care is a good practice on which health disciplines should build. On the other hand, health research is dynamic and complex, and the inclusion of citizens in this research is mandatory for their health needs to be met with sufficient innovation. However, if we want citizen-centered care, we need to empower researchers to develop research that focuses on the real needs of the citizen—patient and public involvement (PPI) in the research approach. That is, it is necessary for researchers to have the skills and the research ecosystems to have the conditions to implement citizen (public and patient) involvement in the different stages of the research cycle.

Design/methodology/approach: This project's implementation framework is organized into three phases that lead to the implementation of the PPI in the Health Science Research Unit: Nursing (UICISA: E) of Nursing School of Coimbra; 1) Identification of needs: identification of the training needs of researchers and citizens; identification of structural conditions; 2) Implementation process: co-create and implement training and change-facilitating solutions; identify the agents or conditions that hinder the implementation of the change; identify strategies and implement the change; foster awareness and engagement of all agents; 3) Monitorization: design strategies to assess the impact of change and implement solutions that ensure sustainability.

Findings: The project is promoting the interaction and alignment of ideas among the different actors (coordination, researchers, senior technicians, and citizens) of UICISA: E regarding the PPI. In phase 1, the needs of everyone stakeholders, as well as those of the structure, were identified. We are currently in phase 2: Several initiatives have been created, such as social science festivals with the aim of bringing citizens and researchers closer together; the definition of methodological

protocols for citizen involvement in different types of primary and secondary research; the creation of a pool of volunteer citizens to be involved in projects and their training in different areas; and the co-creation and co-validation of publications for the dissemination of evidence.

Research limitations/implications: Some barriers inherent to changes have been found and are being overcome with the engagement of all stakeholders through communication strategies and constructive feedback.

Practical implications: The expansion of the good practice of PPI in the development of research has been allowed in UICISA: E by this project.

Originality/Value: The PPI in research is required if we want innovative and citizen-centered care.

ABOUT ARCGIS ONLINE AS A DIGITAL TOOL FOR INCLUSION AND HEALTHY AGEING: A CASE STUDY FROM A NORTHERN SUBURB OF ATHENS

Maria Karyotaki^{1,2*}, Dr. Athanasios Drigas², Prof. Charalabos Skianis¹,

¹ Department of Information & Communication Systems Engineering, University of the Aegean, Greece,

² Net Media Lab, IIT, N.C.S.R. Demokritos, Athens, Greece, [*mkaryotaki@aegean.gr](mailto:mkaryotaki@aegean.gr)

Purpose: We used a web-based, Geographic Information System (GIS) software, ArcGIS Online, for creating a mobile application for iOS and Android phone devices. The application serves as a mapping tool that analyzes geospatial data referring to mobility disabled students and their level of accessibility in an attempt to go from their house to their school, in a northern suburb of Athens. Our aim is to focus on the importance of accessibility both to schools and the society, as a whole. Furthermore, we consider accessibility as a fundamental issue related to inclusiveness and healthy aging, all pillars of the European Union and base for three of the 17 Goals of Sustainable Development by 2030: good health and well-being, reduced inequalities and sustainable cities and communities. More specifically, our research purpose is twofold: first, to conduct field study about mobility inequality due to limited access and limited utilization of urban street elements and second, by inference, to raise awareness on making the city more accessible to mobility disabled individuals in order to enhance social inclusion and healthy aging.

Design/methodology/approach: We developed a mobile tool for locating both the barriers and the access points for mobility disabled children and adults. We did both primary and secondary research, encompassing interviews with mobility impaired individuals in addition to inquiry-based research in regard to the means of improving accessibility and the impact of street accessibility on inclusive mobility, social equity and well-being.

Findings: The current tool is part of the deliverables of the second national map competition for primary and secondary students in Greece under the title: “Mapping accessibility for our classmate in a wheelchair”, organized by a non-profit, Greek organization called “Spotin”. The use of geospatial information and the creation of digital content are active learning techniques, based on experiential and inquiry-based learning that endorse students’ creativity, cooperation, digital and problem solving skills in combination with raising their awareness on accessibility, inclusion and healthy aging.

Research implications: Our research sets the example for using Citizen Science to promote the 17 United Nations Goals by 2030 in combination with shedding light on the potential of GIS technology to develop navigation devices especially designed for physically disabled children and adults. Moreover, mass capturing of geospatial data in the cities can set the ground for the development of sophisticated, artificially intelligent tools and devices in service of physically disabled children, adults and the elderly.

Practical implications: Our research aspires to bring into light how the development of digital maps can be used for active learning purposes, such as inquiry-based and experiential learning. Moreover, our key study aims to elevate the level of accessibility of the street infrastructure for disabled individuals in addition to raising citizenship consciousness in favor of accessibility issues. The target group of our research is broad as its potential beneficiaries are the elderly, people with disabilities or handicaps and also women who are pregnant or persons pushing a pram, all seeking social equity, good health and well being as well as active aging. Furthermore, our research should be taken into consideration by stakeholders in the field of education, infrastructure and technology sector as well as sustainable development.

Originality/value: The originality of the research stems from four facts: first, we used a powerful digital tool based on GIS technology to make a field study on accessibility by courtesy of Esri and Marathon Data Systems, second we used an open source program as an active learning technique and a cross curricular activity into our school, third, we connected GIS technology to the enhancement of the navigation systems and artificially intelligent devices related to mobility enablers and finally, we endorsed the role of Citizen Science in artificially intelligent systems and devices that use location intelligence.

PRELUNGIREA VIETII CU GRIJĂ: CONTRIBUȚII LA ÎMBĂTRÂNIREA ACTIVĂ

(PROLONGING LIFE WITH CARE: CONTRIBUTIONS
TO ACTIVE AGEING)

Andreea PÎSLARU, ASEM, Chișinău, Republica Moldova,

pislaruandreea1910@gmail.com

Valentina CAPAȚINA, PhD, Dr. ASEM, Chișinău, Republica Moldova,

vcapatina@yahoo.com

Abstract

Scopul lucrării: analiza factorilor ce influențează longevitatea și definirea practicilor ce ar putea contribui la îmbunătățirea calității vieții în etapele de îmbătrânire, precum și la menținerea unui stil de viață sănătos și activ. Prin lucrarea dată îmi propun oferirea unei perspective comprehensive asupra modului în care integrarea și implementarea principiului îmbătrânirii active, ar avea ca impact sporirea șanselor populației de a îmbătrâni sănătos.

Design-ul/metodologia/abordarea: această lucrare accentuează importanța dezvoltării unui mediu primitiv persoanelor vârstnice în scopul facilitării adaptării acestora la o nouă etapă a vieții și promovarea unor politici și inițiative în care să răspundă acestor nevoi, având în vedere că Republica Moldova indică pentru anul 2022 o crește atât în termeni absoluți, cât și relativi a populației vârstnice.

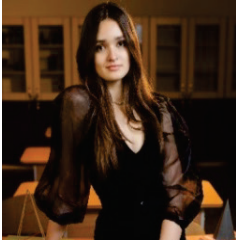
Constatări: prin realizarea unei analize asupra demografiei persoanelor vârstnice din Moldova, dar și a proiectelor inițiate în scopul implementării principiului îmbătrânirii active, pot concluziona că țara noastră are programe care vizează îmbătrânirea în siguranță a vârstnicilor, dar și continuarea participării acestora în societate ca cetățeni cu drepturi depline, însă implementarea acestora este una lentă. Anticipez identificarea unor practici de succes care s-ar alinia cu tema îmbătrânirii active, evidențiând de asemenea și provocările existente.

Limitări/ sugestii de cercetare: lucrarea poate fi interpretată ca o sinteză a importanței implicării active a persoanelor vârstnice în contextul unei societăți care se dezvoltă cu pași rapizi și ca un motiv de a cerceta în continuare schimbările care au loc în timpul implementării planului de acțiune privind principiului îmbătrânirii active.

Valoarea aplicativă: rezultatele acestei cercetări va oferi informații utile despre dezvoltarea și implementarea practicilor de prelungire a vieții cu grijă și implicare din partea societății și statului. De asemenea, având potențialul de a atrage atenția asupra necesității îmbunătățirii calității vieții persoanelor în etate și poate a contribui la crearea unei societăți mai incluzive.

Noutatea și originalitatea științifică: cercetarea efectuată poate fi considerată a fi o contribuție semnificativă, prin focalizarea impactului susținerii unei bătrâneți active a populației.

Mediul implementării: studiul este efectuat pe baza datelor furnizate de către Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova, informații extrase din cercetări și proiecte relevante din domeniul respectiv, și, de asemenea, prin analize proprii efectuate pe baza informației colectate.

PROTECȚIA JURIDICĂ A VÂRSTNICILOR ÎN FAȚA ESCROCHERIILOR DIGITALE

(LEGAL PROTECTION OF ELDERLY AGAINST
DIGITAL SCAMS)

Ecaterina STOICEV, AESM, Chișinău,

stoicev.ecaterina15@gmail.com;

Valentina CAPAȚINA, PhD, Dr. AESM, Chisinau, Moldova, vcapatina@yahoo.com

Abstract

Scopul lucrării: Investigarea, analiza și evaluarea modului în care sistemul legal actual abordează problemele legate de escrocheriile digitale și vulnerabilitatea vârstnicilor în acest context. Evidențierea metodelor juridice disponibile pentru a proteja vârstnicii împotriva escrocheriilor digitale.

Design-ul / metodologia / abordarea: Lucrarea evidențiază riscurile la care se supun vârstnicii în mediul digital și modalitățile de prevenire și soluționare a litigiilor prin abordarea izvoarelor de drept referitoare la protecția juridică a vârstnicilor în fața escrocheriilor digitale.

Constatări: În urma analizei efectuate pe marginea acestui subiect s-a constatat că o pondere mare din persoanele în etate care utilizează Internetul cad în plasa escrocilor cibernetici. Au fost identificați următorii factori specifici de vulnerabilitate a vârstnicilor în fața escrocheriilor digitale, cum ar fi izolarea socială, declinul cognitiv sau încrederea excesivă.

Limitări/sugestii de cercetare: Bazându-ne pe extinderea utilizării tehnologiei, cetățenii, în special vârstnicii devin mai expuși la riscurile escrocheriilor digitale, inclusiv phishing, scam-uri online și alte forme de fraudă digitală. Astfel, cu scop de soluționare, prevenire și sprijin pentru victime pot fi aplicate idei care implică acțiuni la nivel legal, educațional, tehnologic și social, precum:

- Organizarea de sesiuni de informare în comunități și online pentru a crește nivelul de conștientizare și cunoștințele privind siguranța digitală a seniorilor.
- Program național de educație juridică pentru vârstnici, care să le ofere informații despre drepturile lor în mediul digital, inclusiv despre modalități de protecție și acțiuni legale pe care le pot întreprinde în caz de escrocherie.
- Lansarea unor programe de mentorat digital în care tinerii sau cei cu experiență în tehnologie să ofere suport și îndrumare vârstnicilor în utilizarea internetului și a dispozitivelor digitale.

Valoarea aplicativă: Îmbunătățirea protecției juridice a vârstnicilor în fața escrocheriilor digitale reprezintă o prioritate esențială, care va contribui la utilizarea sigură și încrezătoare a tehnologiei digitale în rândul acestui grup vulnerabil.

Noutatea și originalitatea științifică: În prezent, utilizarea permanentă a mijloacelor digitale pentru recreere și comunicare, cumpărături online, servicii medicale și comunale, a generat o modalitate accesibilă pentru infractorii cibernetici de a genera diverse scheme de fraude extrem de periculoase.

Mediul implementării: Prezenta lucrare are la bază informații actuale în domeniul infracțiunilor cibernetice, date statistice, cât și analiza detaliată a unor cazuri concrete de escrocherii digitale împotriva vârstnicilor, evidențiind modul în care acestea au avut loc, impactul și posibila soluționare a lor.

SECȚIUNEA 5. ÎMBĂTRÂNIREA DECENTĂ – TI SOLUȚII

Moderator:

Lucia GUJUMAN, Conf. univ., dr., Șef Departament TIMI, Facultatea TISE, ASEM, Chișinău, Republica Moldova

Sergiu OPREA, Conf. univ., dr., Departament TIMI, Facultatea TISE, ASEM, Chișinău, Republica Moldova

Secretar:

Adriana PROCA, Student, ASEM, Chișinău

ABOUT DIGITAL ECONOMY IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA AND THE IMPACT ON SOCIETIES

**VÎRLAN Vadim, BS Student, Academy of Economic
Studies of Moldova,**

virlan.vadim.jpzz@ase.md

GUJUMAN Lucia, Assoc. prof, Dr, ASEM,

gujuman.lucia@ase

Purpose: The concept of „digital economy” relates to the current changes in economic activity and represents a new business model whose economic processes, transactions, interactions, and activities are based on digital technologies that allow for efficient access, processing, and storage of information. This article analyzes the evolution of the digital economy and society of the Republic of Moldova in the context of the European Digital Strategy. The study is based on the analysis of specific indicators in the field of ICT and the digital transformation strategy of the Republic of Moldova, as well as the identification of the effects generated by the digitization process on society.

Findings: Building a competitive digital economy brings about social and political problems at the microeconomics, and global levels, the solution to which can be achieved through effective communication between the government, civil society, business environment. The Republic of Moldova has recorded positive results in the development of the Digital Economy, and the ICT sector is the engine of digitization, accounting for 7% of the country’s GDP with a turnover of 15 billion MDL. As a result of implementing strategies for the development of the digital economy, Moldova has a developed infrastructure with a coverage of 99% of the population with access to the internet and 2.14 million users, and half of the users of public services access services electronically, 127 out of 662 public services are accessible electronically. The transition process to the digital economy in Moldova is stimulated, led, and controlled by the government and its institutions through strategies, policies, and concrete action programs.

Limitations/Applications of the research: This presents an analysis of the digital economy, digital transformation strategy, and the effects generated by the digitization process in Moldova. This document highlights the results achieved and future trends for accelerating the process of digitization in Moldova.

Originality/value: The results of this document are supported by the value of the findings, conclusions, and recommendations, which can be offered as informational support to specialists in the field of ICT, students studying in the field of ICT, etc.

Key words: digital economy, ICT, strategies, Internet, network, policies, ICT indicators.

References:

1. Afonasova MA, Panfilova EE, Galichkina MA, Lusarczyk B. Digitalization in economy and innovation: the effect on social and economic processes. *Polish J Manag Stud.* (2019) 19:22–32. doi: 10.17512/pjms.2019.19.2.02
2. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 857 din 31.10.2013, Strategia națională de dezvoltare a societății informaționale „Moldova digitală 2020”
<https://eufordigital.eu/ro/library/digital-moldova-2020-strategy/>
3. Strategia de transformare digitală a Republicii Moldova pentru anii 2023–2030 (STDM 2030);
https://particip.gov.md/ro/download_attachment/16881

**ADAPTORUL ESTE MOTORUL SISTEMELOR SOFTWARE
PENTRU IQ, EQ, TQ ȘI SQ.
(THE ADAPTER IS THE ENGINE OF SOFTWARE
SYSTEMS FOR IQ, EQ, TQ AND SQ.)**

Dumitru TODOROI, Prof.univ., dr. hab., mem. cor. ARA,
Asociația „Seniorii ASEM”, ASEM, Chișinău, Republica Moldova,
todoroi@ase.md,
ORCID: 0000-0001-8823-6015

Adaptor: Prima scânteie: extensivitatea: instrucțiunea ciclul – extindere a instrucțiunilor de aplicare și de transfer.

Adaptor: A doua scânteie: recursivitatea: sinaxa expresiei aritmetice din ALGOL-60.

Adaptor: Schema SOFT: limbaj <-> system realizare & elemente baza <-> extensii.

IQ: Componente de bază: PIIRTO-7i.

IQ: Fertilizarea: PIIRTO-6 Extensii.

EQ: Componente de bază: 6 Emoții.

EQ: Fertilizarea: 5 Evoluții.

TQ: Componente de bază: 4 temperamente: melancolic, flegmatic, sangvinic, choleric.

TQ: Fertilizarea: evoluțiile temperamentale introversive și extraversive.

SQ: Componente de bază: sentimente negative (Pandora box) și pozitive (Non-Pandora box).

SQ: Fertilizarea: evoluțiile sentimentale IQ & EQ.

Soft Systems Adapter: Fertilizer for IQ, EQ, TQ and SQ.

Dumitru TODOROI, prof.univ., dr. hab., mem. Cor. ARA, Asociația „Seniorii ASEM”, ASEM,
Chișinău, Republica Moldova,

todoroi@ase.md,

ORCID: 0000-0001-8823-6015

Adapter: First spark: extensiveness: cycle instruction -extension of application and transfer instructions.

Adapter: Second spark: recursion: syntax of arithmetic expression in ALGOL-60.

Adapter: SOFT schema: language <-> system realization & basic elements <-> extensions.

IQ: Basic components: PIIRTO-7i.

IQ: Fertilization: PIIRTO-6 extensions.

EQ: Basic components: 6 emotions.

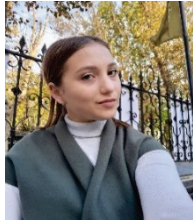
EQ: Fertilization: 5 developments.

TQ: Basic components: 4 temperaments: melancolic, phlegmatic, sanguine, choleric.

TQ: Fertilization: introversive and extraversive temperamental developments.

FQ: Basic components: negative feelings (Pandora box) and positive feelings (Non-Pandora box).

FQ: Fertilization: sentimental developments IQ & EQ.

INTEGRAREA TEHNOLOGIILOR INFORMAȚIONALE ÎN EXPERIENȚA TURISTICĂ A PERSOANELOR VÂRSTNICE (INTEGRATING INFORMATION TECHNOLOGIES INTO THE TOURISM EXPERIENCE OF OLDER PEOPLE),

Irina ISPIR, Student, ASEM, Chișinău,
ispir.irina@ase.md

Adriana PROCA, Student, ASEM, Chișinău,
proca.adriana@ase.md

Valentina CAPAȚINA, dr., conf. univ., ASEM, Chișinău,
vcapatina@yahoo.com

Abstract

Scopul lucrării: Identificarea problemelor cu care se confruntă persoanele vârstnice în timpul călătoriilor, analiza modalităților de integrare a tehnologiilor informaționale în experiența turistică al acestora.

Design-ul/metodologia/abordarea: În această lucrare sunt prezentate metodele de implementare a tehnologiilor informaționale în soluționarea dificultăților întâmpinate de persoanele vârstnice în timpul călătoriilor.

Constatări: În urma cercetărilor efectuate am ajuns la concluzia că vârstnicilor le este caracteristic să călătorească în grupuri (familie, grupuri organizate, etc.). Unul din motive care determină alegerea de a fi însoțiți de cineva, este faptul că în zilele noastre totul este digitalizat. Din cauza că mulți dintre seniori nu au crescut cu tehnologia modernă, fiind lipsiți de experiență, au bariere de înțelegere tehnică și temeri legate de securitatea online. Problemele tehnologice întâlnite în călătorii de cele mai multe ori sunt legate de rezervările online, navigarea pe hărțile virtuale, plăți, bilete electronice și check-in. Adaptarea serviciilor turistice la nevoile seniorilor poate îmbunătăți semnificativ experiența de călătorie.

Persoanele vârstnice necesită ajutor pentru a ține pasul cu schimbarea. Astăzi, acest lucru reprezintă o parte esențială a vieții lor pentru a-și menține calitatea și funcționalitatea. Astfel, prin analiza efectuată, au fost propuse facilități și modalități de integrare a tehnologiilor informaționale în experiența turistică:

- Crearea manualelor și ghidurilor de utilizare simplificată, ce conțin imagini și instrucțiuni clare;
- Crearea unor platforme online care oferă lecții personalizate adaptate nevoilor seniorilor;
- Organizarea atelierelor periodice în comunități unde se pot studia aplicațiile turistice, navigarea pe hărțile virtuale, programe de instruire pentru a îmbunătăți abilitățile digitale ale vârstnicilor.

Limitări/sugestii de cercetare: În lucrare se pune accent pe identificarea problemelor tehnologice întâmpinate de persoanele în etate în timpul călătoriilor, determinând cauzele și reflectând asupra metodelor de facilitare a călătoriilor.

Valoarea aplicativă: Rezultatele acestei cercetări au ca scop integrarea persoanelor vârstnice în domeniul turismului prin utilizarea tehnologiilor informaționale, ajutând la menținerea calității și funcționalității vieții.

Noutatea și originalitatea științifică: Acest aspect relevă din necesitatea efectuării unui progres în societate, luând în considerare ponderea mare a persoanelor în etate.

Mediul implementării: Studiul nostru a fost realizat în baza unui chestionar. Am constituit analiza comparativă în baza unor publicații din alte țări.

ORGANIZAREA DISTRIBUTIVĂ A INFORMAȚIILOR – FACTOR DE INFLUENȚĂ DECISIVĂ ASUPRA NIVELULUI DE ÎMBĂTRÂNIRE SĂNĂTOASĂ

Tudor Ștefan LEAHU, Universitatea Liberă Internațională din Moldova,
leahutudor85@gmail.com

Deoarece necesitățile informaționale până când rămân satisfăcute parțial, îmbunătățirea calității managementului proceselor de deservire în masă, inclusiv și a celor medicale, poate să se producă preponderent prin asigurare lui deplină cu informații calitative. Ultima (asigurarea) depinde nu numai de „capacitățile” procesării informatice a datelor, dar și de nivelul de cunoaștere și aptitudinile aplicării legităților obținerii, transformării și utilizării informațiilor în activitatea cotidiană. Din motivul dat, este important de stabilit componenta aspectelor și conceptelor de bază ale existenței și evoluției informațiilor în cauză și de condus de ele atât pe parcursul constituirii elaborative, cât și funcționării practice a subsistemelor informatice și informaționale, de determinat varietățile acestor aspecte și concepte, locul și rolul lor în mediul sistemului managerial unitar integrat. Spre deosebire de sistemele discrete, care prevalează în prezent, cel de pe urmă (unitar) este de caracter integrat, incluzind în interconexiune și interacțiune analoagă toate ingredientele constitutive: (medical, informațional (informativ, decizional)).

În urma cercetărilor efectuate s-a constatat, precum că fluxurile informaționale de rol informativ sunt distribuite (organizate) funcțional (pe funcții de gestiune), spațial (raze dimensionale), temporal (termene de procesare) și combinat (funcțional-spațial, funcțional-temporal, funcțional - gestional, etc.). În conformitate cu această constatare, conceptual și în mod obiectiv, informațiile sunt ramificate pe nivele, funcții și obiecte manageriale și pe momente de verificare (control) a realizării deciziilor gestionale.

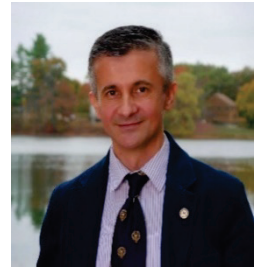
Pornind de la tezele formulate mai sus, în lucrarea de față sunt evidențiate, clasificate (sistemizate) și interconectate aspectele interpretării și concepțiile realizării lor în plan general, adică, pornind de la comunitățile și specificările proprii acestor doi parametri de bază ai sistemului de informații. În continuare, în dependență de caracteristicile fiecărei modalități de abordare distributivă conceptuală, sunt elaborate și elucidate schemele posibile de organizare și prelucrare a informațiilor conform scopurilor și criteriilor procesării lor în cadrul sistemic gestional.

Cunoașterea profundă a variantelor maxim posibile ale componentei criteriilor de evidențiere și aplicare oportună a lor în activitatea informațională cotidiană contribuie la conștientizarea și manipularea autentică cu unitățile informaționale de conținut informativ în procesul unitar integrat de gestiune.

CREAREA SOCIETĂȚII CONȘTIINȚEI – AL 17-A AN!

Dumitru N. TODOROI, Prof. univ., Dr. hab., Membru cor.
ARA, Membru MC COST CA19136, Președinte Asociația
„Seniorii ASEM”, Președinte TELE-2023

Marian G. SIMION, PhD Field Education Supervisor | Harvard University | Divinity School
Senior Fellow | Jimmy Carter School for Peace, George Mason University, Washington, DC
President & CEO | Institute for Peace Studies in Eastern Christianity, Cambridge, MA

Motto: *Seniors decide intergenerationally everything*
Motto: *Seniorii decid intergenerațional totul*

The 12th International TELE-Conference of young researchers will be held in Chișinău, The Republic of Moldova, during March 17-18, 2023 (TELE-2023). COST Action NET4AGE-FRIENDLY will take part of the 12th International TELE-Conference of young researchers. TELE-2023 will cover issues on Creation the Consciousness Society. It dedicates to creating a stage for exchanging the latest research results and sharing the advanced research methods.

The concept of smart regions, smart countries, and smart societies started to emerge. One of the new ideas is to create smart enterprises where adults can continue to be active at the mother enterprise. Such a type of smart enterprises can form in the near future the nucleus of smart regions, smart countries, and smart societies. These represent intergenerational economic and social constructions – bases of intergenerational interaction in the evolution of the Society of the Future – the Society of Consciousness. The main purpose of TELE-2023 is the analysis of the research results and forecasts of social development of older adults in the Society of Consciousness and the architectural contribution for aging in the community social development of adults.

Older people "around the retirement period" in most cases want to continue their activities at work, where they have worked for a long time. That's what it's all about (1) persons employed in the labor force in the last 5 years before retirement (employees), (2) retired persons with continuous part-time activity at work (associates) and (3) persons retired without activity (affiliates). It makes sense to organize the continuity of the activities of these groups of adults at the mother enterprise. It is also psychologically normal for adults to continue their activities by working together with young people in intergenerational communities. Such a community with the title: Association "Seniors of AESM" already activates for three years within the Academy of Economic Studies of Moldova (AESM).

6/2023

5/2022

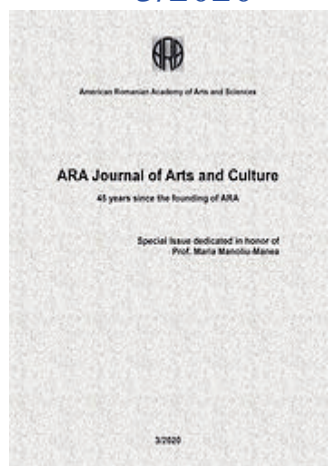
4/2021

4/2021

3/2020

3/2020

2/2019

2/2019

TELE-2023 – Conferință internațională intergenerațională!: Am savurat o „mânuță” de perle, create de specia umană de pe Terra !!!

Epoca Adulților!

Epoca Adulților a început. Până în 2050, după cum se subliniază în Rezumatul general al COST CA16226, se preconizează că numărul persoanelor din UE în vârstă de 65 de ani și peste va crește cu 70 %, iar numărul persoanelor cu vârsta de peste 80 de ani, cu 170 %, ceea ce va crește cererea și costurile pentru asistența medicală. Europa în 10-15 ani va deveni o regiune cu corelația de 1 : 1 a angajaților cu pensionarii. E clar de ce grijile savanților, prezenți la TELE-2023, și nu numai, sunt îndreptate spre studierea situației în Societatea, care vă fi o societatea cu o pondere componentală esențială a oamenilor în vârstă.

Universitatea Harvard - Partener de nădejde!

Lansarea TELE-2023 din 17-18 martie 2023 a fost suportată de Universitatea Harvard din Cambridge, MA, USA, care a sponsorizat Sistemul Zoom de prezentarea On-line a Conferinței și, cel mai important, a delegat la TELE pe Ilustrul Savant, **Doctorul Marian SIMION**, care a fost **Co-moderator la toate secțiunile TELECONFERINȚEI** și a precedat comunicările la ea cu un valoros discurs, prezentat în prima secțiune Plenară la TELE-2023.

Discursul Domniei a evidențiat și dezvoltat cele mai Sensibile și Divine proprietăți spirituale a Societății Conștiinței din Epoca Adulților.

Prorectorul cu activitate științifică și parteneriate a ASEM, doamna **Doctor Victoria COCIUG** a deschis TELE-2023 cu un discurs, care arată clar cum pot profesorii-adulți ai ASEM, membri ai Asociației „Seniorii ASEM”, să contribuie esențial la valorificarea parteneriatelor și acordurilor ASEM cu întreprinderile și organizațiile republicane și internaționale din domeniile de bază a dezvoltării Republicii Moldova și de evaluare a ASEM spre o Universitate de tip Cercetare-Educație. Universităților de tip Cercetare-Educație la aparține viitorul în Societate.

TELE-2023 – Întrunire Internațională Intergenerațională.

TELE-2023 a fost, conform cerințelor republicane, o conferință pur internațională, dacă comparăm statistica participanților. Comunitatea organizațiilor în științe și tehnologii (COST CA 19136), care reprezintă 38 de țări din Europa și 4 parteneri din Lume a fost reprezentată de 12 savanți cu comunicări de mare valoare în domeniul studiului Epocii Adulților.

Conform aprecierilor, efectuate de Profesorul Dumitru TODOROI, Președinte al TELE-2023, Internaționalitatea intereselor intergeneraționale de cercetare în domeniu este evidențiată prin statistica comunicărilor la TELE-2023:

(1) Participanți (Pentru ca Conferința să se numească internațională necesită să fie cu: – cel puțin 50; **(Au participat 63 participanți)**,

(2) Comunicări (rapoarte) prezentate – cel puțin 20; **(Au fost prezentate 48 comunicări)**,

(3) Țări participante – cel puțin 2; **(Au participat 6 țări: SUA, România, Grecia, Georgia, Ucraina și Republica Moldova)**,

(4) Comitet științific – cel puțin 15% **membri de peste hotare**; (Au participat în Comitetul de Program al TELE-2023 **31 persoane** din totalul de 43 de membri ai Comitetului de Program al TELE-2023),

(5) Limba oficială – după caz; (Limbi oficiale anunțate în Programul TELE-2023: **Engleza, Româna**),

(6) Ponderea autorilor străini incluși în culegerea de lucrări/materiale ale manifestării științifice – cel puțin 15% (Au participat 21 autori străini din totalul de 63 autori).

Creativitatea umană.

Ce poate fi mai divin, decât creativitatea umană? Mai ales, că cercetarea vârstniciei speciei umane este Extrem de actuală, dat fiind că specia umană accelerat tinde spre o îmbătrânire a Societății.

Problemele de conviețuire spirituală, intelectuală și economică a vârstnicilor și celelalte vârste a Societății e cea mai acută: în 10-15 ani pensionarii după număr se vor egala cu cealaltă parte de activiști ai Societății, deci numărul consumatorilor de bunuri se va dubla, iar numărul producătorilor de bunuri se va înjumătăți !

Ce e de făcut? Soluția: **Necesită de găsit rezervele producătorilor din rândul vârstnicilor!** Am evidențiat câteva metode, modele, decizii de implementare a vârstnicilor în procesul de producere a bunurilor.

Mai mult decât atât, am evidențiat că „soluțiile născocite” de cercetători, și prezentate la TELE-2023, sunt nu numai **necesare** Societății, și, nu în ultimul rând, **plăcute și folositoare** vârstnicilor!

Muzica în viața vârstnicilor!

Sa evidențiat că vârstnicilor le place muzica, **prima limbă a omului**, imediat utilizată chiar după naștere (Nani-Nani Puișor!). Muzica este studiată de vârstnici, este creată de vârstnici, este utilizată de vârstnici cu foarte mare folos psihologic, emoțional, spiritual, inteligent ... Muzica excelent ajută la „avansarea și menținerea” buneii dispoziții, a dorinței de viață, a dorinței de activitate, a dorinței de muncă creativă . Ce poate fi mai prețios pentru o Societate cu îmbătrânire accelerată?

Munca e arhi-necesară vârstnicilor!

Cercetătorii au demonstrat că vârstnicii „nu pot fără muncă” fie în familie, fie în mahala, fie în localitate, fie la întreprinderea mamă ... fie în Societate în general. „Munca î-l face pe om, munca î-l făurește pe om, munca î-l susține pe om, munca î-l face pe om „OM în Societate” ...”. DECI, vârstnicul este cointeresat ca să activeze în Societate „câte zile le are de trăit”.

Una din cele mai inventive decizii constă în ai permite vârstnicului să-și continue activitățile „la întreprinderea – mamă”. E cea mai plăcută din activități ale vârstnicilor, dat fiind, că acolo el și-a petrecut o bună, și cea mai creativă, perioadă de viață ... și creativitatea e „motorul vieții”, căci fără creativitate omul e mort.

Intergeneralitatea e necesară vârstnicilor!

Munca în continuare la întreprinderea-mamă are și încă un plus: intergeneralitatea, care e specifică vieții umane. „Bătrânii nu trebuie să trăiască printre bătrâni”, spunea un personaj din vestitul film: „Locul întâlnirii nu poate fi schimbat” ... „bătrânii trebuie să trăiască printre tineri!”. Asociația „Seniorii ASEM” este o invenție unică, unde profesorii adulți sunt afiliați la Întreprinderea-mamă până la adânci bătrânețe, fiind afiliații ei. Afiliații ASEM, conform Regulamentului Aprobabil de Senatul ASEM, au toate drepturile de activitate, pe care le-au avut până la pensionare, doar că activează în regim angajat, asociat sau afiliat-voluntar! Prin această modalitate de activitate a vârstnicilor este „eliminată” din conștiința adultului „noțiune de pensionare”: profesorul adult î-și continue activitățile așa cum le-a avut până la pensionare!

Ce spune legislația?

Sa evidențiat că vârstnicii cu voluntariat la întreprinderea-mamă necesită să aibă un statut special, **o Lege a Adulților!** Participanții la ședințele TELE-2023 au „descoperit” necesitatea unei cercetări minuțioase de legiferare a activităților adulților! E o temă e disertație, poate a mai multor disertații simple, și, de ce nu, - a unei teme de doctor habilitat, dat fiind faptul, că Societatea umană este o societate, care accelerează exponențial spre îmbătrânire!

Adulții în Societatea Robotică !?

Sa „descoperit” un set de activități spirituale, intelectuale, psihologice, economice, educaționale, culturale, etc., care necesită actualizate și adaptate la activitățile de menținere și dezvoltarea a bunăstării vârstnicilor în Societatea conștiinței, da, a conștiinței! Conștiința umană, și pe „achipuite, cu mare precauție”, **conștiința robotică**, sunt două părți a medaliei „Societatea Conștiinței” – Societatea viitorului umanității! Sau discutat o serie de proprietăți umane emoționale, psihologice și general

intelectuale, care vor trece în proprietățile roboticii cu avansarea obligatorie a legilor de conviețuire a omului și robotului în viitoarea Societate Umano - Robotică.

Banii adulților.

O pondere esențială a rezultatelor, prezentate la TELE-2023 a adus-o conferințele a două doamne, Doctora Corina BULGAC și Doctora Mariana BUCIUCEANU-VRABIE, care au evidențiat metodele și modelele sensibile a fiscalității muncii adulților în Societatea, care începe evoluția Epocii Adulților. Optimizarea resurselor publice în condițiile creșterii numărului de persoane vârstnice din societate reprezintă parte materială și economică de viațuire intergenerațională în Era Adulților.

Educația continuă și continuitatea activităților adulților.

Adulții au o posibilitate de încadrare esențială în evoluția Epocii Adulților prin educația continuă și implicarea nemijlocită în Procesele de Producere a Produselor. Aceste 2 laturi a bunăstării adulților prin implicarea proprie în economia, cultura, creativitatea și psihologia socială a fost demonstrată de mulți participanți la TELE-2023, îndeosebi de discursurile Doctorițelor Maria MANCAȘ și Mariana BUCIUCEANU-VRABIE. Dumnealor au demonstrat eficacitatea adulților în Societate prin implicarea lor în **educația continuă și participare activă** în Procesele de Producere a Produselor. Profesorii adulți, membri ai Asociației „Seniorii ASEM”, după spusele doamna Doctor Victoria COCIUG și a Profesorului Dumitru TODOROI cu colegii lui, se încadrează în procesele de producere a produselor prin implicarea în evoluțiile parteneriatelor ASEM. Dr Volodimir KIPEN și Dr Kyrylo MIELIEKIESTSEV, Ucraina: "Nevoile educaționale ale adulților și problemele de organizare a educației în Ucraina" ne confirm, că și în țara megieșă sunt aceleași preocupări educaționale. Deci, adulții, care în viitorul apropiat vor constitui 50% din societate, în prezent deja contribuie și vor contribui la producerea de bunuri cu forțele lor de o intelectualitate, creativitate și experiență deosebite pentru menținerea și evoluția bunăstării Societății!

Un spirit senadors într-un corp sănătos !

Evident că toate cercetările și domeniul „Vârștii în Era Adulților” sunt consacrate menținerii bunăstării adulților în viitoarea Societate a Conștiinței și, în primul rând, bunăstarea psihologică a vârstnicilor. Este clar că rezultatele cercetărilor, efectuate de Alex PLESEA „Stresul” și „Tratamentele și Medicamentele – Nu Vindecă Bolile (10 Principii Antice)” reprezintă doar o mica implicare a medicinei netradiționale în viața vârstnicilor. Dacă adăugăm și rezultatele obținute de cercetători, așa ca Rosa SILVA&Co, Portugalia: "Implicarea pacientului și a publicului în cercetare: proiect de implementare", Ilona GLOBENCO & Marina COBAN: "Medicina inovatoare, psihologică și energetică în societatea conștiinței", OPREA Doina și OPREA Serghei: "Calculul mental ca tehnică de dezvoltare a gândirii", Diana DOROȘ & Valentina CAPAȚINA: „Cultura juridică a persoanelor în vârstă”, Alisa COVALENCO & Marina COBAN: "Medicina ușoară și medicina marginală în societatea conștiinței", Dumitru TODOROI, Aureliu Zgureanu, Corina BULGAC și Dumitru MICUȘA: „Cooperarea psihologică între generații”, Mary KARYOTAKI &Co, Grecia: "ArcGIS Online ca instrument digital pentru incluziune și îmbătrânire sănătoasă: un studiu de caz dintr-o suburbie nordică a Atenei", sau Lela MIRTSKHULAVA &Co, Georgia: "Analiza conștiinței prin măsurarea undelor cerebrale folosind EEGLAB în medicina contemporană", atunci vom observa, că adulții sunt în vizorul constant al cercetătorilor, care tind spre a aduce „în casa vârstnicilor” spiritul și inteligența, care sunt foarte necesare adulților, mai ales la o vârstă înaintată. Aceste cercetări reprezintă promovarea diferitor metode medicale inovatoare de reducere a izolării psihologice a adulților și promovarea participării continue a persoanelor în vârstă la viața civică și socială.

În sfârșit, dar nu și ultimul: TI în viața adulților (Last but not least: IT in adult life).

Doctorul Marian G. SIMION de la Harvard University, Divinity School în cercetarea: „Inteligența artificială și conștiința umană: Scenarii distopice” menționează, că, ... tehnologia IA este acum o realitate cotidiană care ridică întrebări etice în ceea ce privește integritatea umană, educația, cunoașterea științifică, științele vieții, sănătatea, științele mediului, științele sociale, procesul de luare a deciziilor în sistemul judiciar, cultura, diversitatea, limbajul, comunicarea, informarea, jurnalismul, consolidarea

păcii, securitatea, egalitatea de gen și așa mai departe. Pentru a preveni rezultatele distopice, oamenii de știință cărora li se încredințează scrierea algoritmilor au nevoie de o formare etică solidă și trebuie să fie guvernați de o legislație globală puternică.”

Informatizarea inovațională și robotica continuă în viața adulților este în vizorul imensului contingent de informaticieni și din Republica Moldova. Doar câteva realizări: Doctorul LEAHU Tudor: „Conceptiile și principiile de bază ale sistemelor informatice integrate în sănătate”, ANDRONATIEV Victor, CEBAN Svetlana: "Evoluția rețelelor de calculatoare", Anastasia IGNATIUC, Adelina STROIU & Valentina CAPAȚINA: „Dezvoltarea carierei fetelor și femeilor în industria IT: oportunități și perspective”, GÎRBU Ana-Maria, MORARU Maria: "Inovații digitale adaptive și personalizate conștiente de context" și multe altele ne demonstrează interesul exclusiv al unei jumătăți din cercetătorii de azi din diferite domenii, că domeniul informaticii este și va fi cel mai mare interes pentru evoluțiile Erei Adulților. Sustenabilitatea sistemelor, metodelor și modelelor informatice se evidențiază prin înaintarea Societății spre o Societate a Conștiinței, o Societate a evoluției exponențiale EQ, IQ și SQ uman, care evoluează spre crearea și făurirea Societății Umano – Robotice a viitorului!

Dumitru N. TODOROI, Prof. univ., Dr. hab., Membru cor. ARA
Membru MC COST CA19136, Președinte Asociația „Seniorii ASEM”,
Președinte TELE-2023

Marian G. SIMION, PhD
[Field Education Supervisor](#) | Harvard University | Divinity School
[Senior Fellow](#) | Jimmy Carter School for Peace, George Mason University, Washington, DC
[President & CEO](#) | Institute for Peace Studies in Eastern Christianity, Cambridge, MA

CREAREA SOCIETĂȚII CONȘTIINȚEI - AL 18-LEA AN!
Dumitru TODOROI, Eduard HÎRBU, Valentina CAPAȚIMA, Mihai PAIC,
ASEM, Chișinău, Republica Moldova

MOTTO: Prin Muncă Seniorul e Slăvit!
MOTTO: Through Work the Senior is Glorified!

Deceniul Națiunilor Unite (ONU) pentru îmbătrânirea sănătoasă 2021–2030 este o colaborare globală, aliniată cu ultimii zece ani ai Obiectivelor de dezvoltare durabilă, pentru a îmbunătăți viața persoanelor în vârstă, a familiilor acestora și a comunităților în care trăiesc. Organizația Mondială a Sănătății (OMS) a fost rugată să conducă implementarea proiectului în colaborare cu celelalte organizații ale ONU.

Societatea intergenerațională digitală este complementară cu ideea creării de comunități seniorale inteligente, în cadrul cărora adulții să-și poată continua activitățile la întreprinderea-mamă. Scopul principal al TELECONFERINȚEI internaționale a tinerilor cercetători „Crearea Societății Conștiinței” (TELE-2024) î-l constituie analiza rezultatelor cercetării și previziunilor privind cadrul evoluției Deceniului ONU 2021-2030 „Îmbătrânire sănătoasă” și contribuția arhitecturală pentru îmbătrânire în dezvoltarea socială comunitară a adulților.

Organizatorii TELECONFERINȚEI internaționale a tinerilor cercetători „Crearea Societății Conștiinței” (TELE-2024), Ediția a 13-a, 15-16 martie 2024:

Academia de Studii Economice a Moldovei, American-Romanian Academy of Arts and Sciences, Universitatea Harvard, Cambridge, MA, Statele Unite ale Americii, COST CA19136: „Rețeaua interdisciplinară internațională privind mediile inteligente favorabile vârstei sănătoase”, Asociația Obștească „Parlamentul Independenței”, Asociația „Seniorii ASEM”.

Specificul TELE-2024:

Participarea masivă a deputaților din Asociația Obștească „Parlamentul Independenței” și a membrilor Asociației „Seniorii ASEM” a fost o Premieră în cadrul TELECONFERINȚELOR internaționale a tinerilor cercetători „Crearea Societății Conștiinței”.

Obiectivele TELE-2024:

Cea de-a 13-a Conferință Internațională TELE a tinerilor cercetători sa desfășurat în regim On-line și Off-line la Chișinău, Republica Moldova, în perioada 15-16 martie 2024 (TELE-2024). TELE-2024 a fost dedicată creării unei etape pentru schimbul celor mai recente rezultate ale cercetării și împărtășirea metodelor avansate de cercetare din cadrul Deceniului ONU 2021-2030 Îmbătrânire sănătoasă.

De comun acord cu prevederile Deceniului ONU 2021-2030 „Îmbătrânire Sănătoasă”

Tematica TELE-2024: „Secțiuni Plenare” este prezentată de:

Plenum I. Medii prietenoase vârstnicilor.

Plenum II. Combaterea vârstniciei.

Plenum III. Îngrijire integrată.

Plenum IV. Îngrijire pe termen lung.

Tematica TELE-2024: „Secțiuni Ordinare” este prezentată de:

Secțiunea 1. Societatea Conștiinței: Viață lungă și sănătoasă

- Secțiunea 2. Creativitate: Continuitatea activităților adulte
Secțiunea 3. Emoționalitate: Afecțiuni asociate cu vârștnicia
Secțiunea 4. Îmbătrânirea sănătoasă – factori de influență
Secțiunea 5. Îmbătrânirea decentă – TI soluții

Evoluțiile TELE-2024:

1. Termen limită de depunere a rezumatelor (o pagină, cu pozele autorilor): 24 februarie 2024
(<https://www.elsevier.com/journals/economics-letters/0165-1765/guide-for-authors>)
2. Confirmarea acceptării comunicării: 3 martie 2024
3. Programul TELE-2024: 9 martie 2024
(<https://www.elsevier.com/journals/economics-letters/0165-1765/guide-for-authors>)
4. Zilele ședințelor TELE-2024: 15-16 martie 2024
5. Termen limită de depunere a comunicărilor (Extensor) selectate spre publicare: 9 aprilie 2024
(până la 6 pagini, cu pozele autorilor, textul: TNR 12 în 2 coloane):
(<https://www.elsevier.com/journals/economics-letters/0165-1765/guide-for-authors>)
6. Contacte E-mail: todoroi@ase.md; valentina@ase.md
7. Contacte Telefon: (+373) 022402893, (+373) 069367027, (+373) 022402948

Rezultate Statistice TELE-2024.

Comunicări : 41 rapoarte.
Intervenții: 107 persoane.
Bărbați: 51 persoane.
Femei: 66 persoane.
Seniori: 60 persoane.
Tineri: 47 persoane.
Republica Moldova: 83 persoane.
România: 12 persoane.
Grecia: 3 persoane.
SUA: 4 persoane.
Spania: 3 persoane.
Georgia: 2 persoane.

Recomandări TELE-2024:

- 1 Publicarea rezultatelor (Rezumes), comunicate la TELE-2024 într-un volum cu titlul „Societatea Conștiinței pentru Îmbătrânirea Sănătoasă”, în redacția autorilor Dumitru TODOROI, Eduard HÎRBU, Valentina CAPAȚINA, Mihai PAIC cu ISBN și DOI cu acces liber.
- 2 Implementarea rezultatelor, prezentate, discutate și evaluate la TELE-2024, în procesul de inițiere în Republica Moldova în anul 2024 cu suportul României (Uniunea Europeană) a 6 Asociații seniorale în spațiile Cahul, Comrat, Orhei, Ungheni, Bălți și Tiraspol cu sustenabilitatea lor de a fi implementate în următorii ani în majoritatea localităților din Republica Moldova.
- 3 Utilizarea rezultatelor cercetărilor ulterioare, discutate și recomandat le TELE-2023 recent publicate în Revista cu acces deschis „ARA Journal of Sciences”, no. 6, 2023, Editura ARA Publishing House, California, SUA, [chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://www.americanromanianacademy.org/_files/ugd/754172_9643dcb7893c4ffaec839b208467cbe.pdf](https://www.americanromanianacademy.org/_files/ugd/754172_9643dcb7893c4ffaec839b208467cbe.pdf)

Referințe

- [1] [chromeextension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://www.americanromanianacademy.org/_files/ugd/754172_9643dcb7893c4ffaec839b208467cbe.pdf](https://www.americanromanianacademy.org/_files/ugd/754172_9643dcb7893c4ffaec839b208467cbe.pdf)

În redacția autorilor

Semnat pentru tipar 24.03.2024
Coli editoriale 7,91. Coli de autor 7,89.
Coli de tipar 13,17.
Serviciul Editorial-Poligrafic al ASEM
Chișinău-2005, str. Mitropolit Gavriil Bănulescu-Bodoni 59
tel. 022-402-910

Profesorul **Dumitru TODOROI**, *Doctor Habilitat, este specialist în Matematică și Informatică*, autor a mai mult de 400 de publicații, este fondatorul și dezvoltatorul Softului Recursiv, Extensibil și Adaptabil, a Sistemelor de Grafică pe Calculator și implementatorul lor în Societățile Informațională, a Cunoașterii și a Conștiinței. Din anul 2008 Profesorul Todoroi este inițiatorul și dezvoltatorul cercetărilor în domeniul Creării Societății Conștiinței, a organizat 3 Simpozioane și 10 Teleconferințe internaționale a tinerilor cercetători cu publicarea anuală a rezultatelor obținute în Edițiile de prestigiu din România, Germania și Statele Unite a Americii. Discipolii Profesorului Todoroi au susținut 9 disertații, zeci de teze de licență și sute de lucrări de curs în Domeniul Informaticii și Informaticii Aplicate.

Profesorul **Dumitru Todoroi** este Președinte a Asociației „Seniorii ASEM”.

Eduard HÂRBU, Conferențiar universitar la Departamentul Econometrie și Statistică Economică, în cadrul facultății de Tehnologii Informaționale și Statistică Economică (TISE) a Academiei de Studii Economice din Moldova. Pe parcursul studiilor de doctorat, a activat în calitate de asistent universitar la Facultatea de Economie și Administrarea Afacerilor a Universității „Al. I. Cuza”, Iași. Implicat în mai multe programe de instruire și studii adiționale, printre care cele lansate de universități și instituții internaționale, precum: New Economic School (Moscova), Vienna Institute of Demography, Austrian Academy of Sciences, USAID, PNUD și altele. Cercetarea științifică este reflectată în peste 50 de lucrări și articole publicate în Republica Moldova și peste hotare. Membru al echipelor de elaborare și evaluare a Strategiei naționale de dezvoltare regională (SNDR-2020) și a Strategiei de dezvoltare a agriculturii și a mediului rural (SDAMR-2022), precum și membru al echipei de elaborare a Planului Urbanistic General (PUG) și a planului de amenajare teritorială a municipiului Chișinău (2005).

Valentina CAPAȚINA, Doctor în pedagogie, Conferențiar universitar, Discipline susținute: Birotica, Informatica, Limbaje de programare și baze de date, Informatica economică, Informatica aplicată, Informatica juridică, Tehnologii informaționale, Tehnologii Web în administrarea publică, Formator în administrația publică, Membru al TELEconferințelor internaționale „Crearea Societății Conștiinței”, Cercetător intergenerațional cu 180 de publicații științifice și metodico-didactice, Șefa Grupului Special de Interese a Asociației „Seniorii ASEM”

Mihail PAIC, Lector universitar, Departamentul *Marketing și Logistică*, Președintele Comitetului Sindical al ASEM, Membru al Senatului ASEM, Membru al Consiliului de Administrație.

Născut la 17 august 1954, în satul Bocani, Fălești. Angajat la ASEM din anul 1991. A absolvit Facultatea de Comerț a Universității Naționale de Economie și Comerț din Kiev (Ucraina) în anul 1980, și în perioada 1983-1986, își face studiile de doctorat la aceeași universitate. În prezent, lector universitar la Departamentul *Marketing și Logistică*, cumulează și funcția de Președinte al Comitetului Sindical al salariaților ASEM din anul 1995 până-n prezent, deținând al V-lea mandat consecutiv.

A fost delegat din partea ASEM la Congresele II-VII ale Federației Sindicatului Educației și Științei (FSEȘ). Este membru al Consiliului General al FSEȘ. Din 2008 până în prezent a participat în calitate de delegat la Congresele Confederației Naționale a Sindicatelor din Moldova (CNSM). A fost membru al Comisiei pentru „Finanțe, Buget și Patrimoniu” al CNSM.

A efectuat stagii științifico-didactice, a participat la conferințe științifice naționale și internaționale, a publicat lucrări științifice în reviste și culegeri de specialitate din Republica Moldova, Ucraina, Belarus, România, Rusia.